

Pelastusalan koulutuksen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan järjestämismahdollisuuksien selvittäneen työryhmän raportti

Sisäinen turvallisuus

SISÄASIAINMINISTERIÖN JULKAISUJA 5/2012

SISÄASIAINMINISTERIÖ
Sisäinen turvallisuus

Pelastusalan koulutuksen
sekä tutkimus- ja kehittämis-
toiminnan järjestämis-
vaihtoehtoja selvittäneen
työryhmän raportti

Helsinki 2012

Kopijyvä Oy
Espoo 2012

ISSN 1236-2840
ISBN 978-952-491-727-8 (nid.)
ISBN 978-952-491-728-5 (PDF)

Tekijät (toimielimestä, toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Pelastusalan koulutuksen sekä tutkimus- ja kehittämis-toiminnan järjestämisvaihtoja selvittävä työryhmä Puheenjohtaja Tarja Oksanen Sihteerit Mika Kättö ja Mirva Kahlos		Julkaisun laji Raportti	
		Toimeksiantaja Sisäasiainministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 26.1.2011, SM065:00/2010	
Julkaisun nimi Pelastusalan koulutuksen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan järjestämisvaihtoehtoja selvittäneen työryhmän raportti			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä			
<p>Sisäasiainministeriö asetti 26.1.2011 pelastusalan koulutuksen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan järjestämisvaihtoehtojen selvittämistyöryhmän toimikaudeksi 1.2.2011- 31.12.2011.</p> <p>Työryhmän tehtävänä oli selvittää pelastusalan tutkintoon johtavan ja muun koulutuksen riittävyys ja tutkintojen tuottama jatko-opintokelpoisuus, tarkistaa tutkintojen ja muun koulutuksen edellytykset vastata tarpeisiin, selvittää mahdollisuudet edistää työurien pidentämistä sekä selvittää edellytykset pelastusalan kehittämis- ja tutkimustoiminnan kehittämiselle. Työryhmän tehtävänä oli myös arvioida pelastusalan ammatillisen koulutuksen järjestämisvaihtoehdot sekä niiden hallinnolliset ja taloudelliset vaikutukset, suhde muihin koulutusjärjestelmiin sekä tehdä esitys siitä, minkä vaihtoehdon mukaan toimintaa kehitettäisiin. Vaihtoehtoja arvioitaessa tuli myös ottaa kantaa Helsingin pelastuskoulun asemaan sekä mahdollisuudet perustaa sisäasiainministeriön alaisuuteen ja tulosohjaukseen erityinen tutkimus- ja kehittämiskeskus.</p> <p>Työryhmä ei katso perustelluksi siirtää pelastusalan ammatillista koulutusjärjestelmää osaksi opetus- ja kulttuuriministeriön alaista yleistä ammatillisen koulutuksen järjestelmää. Työryhmä esittää pelastusalan koulutuksen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan kehittämistä sisäasiainministeriön hallinnonalan toimintana ottaen kuitenkin huomioon yhteistyömahdollisuudet opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan koulutusjärjestelmän kanssa muun muassa pelastustoimen ensihoitotoiminnassa, lisä- ja täydennyskoulutuksessa sekä muussa ammatillisessa koulutuksessa. Pelastusopiston valmiudet järjestää pitkäkestoisia täydennyskoulutusohjelmia tutkinnon suorittaneille tulee hyödyntää nykyistä paremmin. Pelastusopiston opiskelijavalintaperusteita tulee edelleen kehittää tavoitteena laskea aloittavien opiskelijoiden keski-ikä. Työryhmä ehdottaa verkostomaisen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen perustamista Pelastusopiston yhteyteen. Verkostoon osallistuisivat muun muassa pelastustoimen viranomaiset ja järjestöt. Työryhmä pitää perusteltuna, että Helsingin pelastuskoululle voitaisiin myöntää valtionavustusta pelastajakoulutuksen järjestämiseen. Työryhmä pitää tarpeellisena hakea edelleen ratkaisuja pienten paloasemien pelastajien rekrytointiongelmiiin. Työryhmä toteaa, että pelastustoimen jatkokoulutusväylät ovat kunnossa. Häätäkeskuspäivystäjäkoulutusta on perusteltua jatkaa nykyisen mukaisesti. Työryhmä pitää tärkeänä selvittää ammattikorkeakoulujen lainsäädännön ja rahoitusjärjestelmän tulevien muutosten vaikutukset pelastusalan ammattikorkeakoulutasoisen koulutuksen järjestämiseen. Lisäksi työryhmä ehdottaa, että sisäasiainministeriö käynnistää hankkeen pelastustoimen vapaaehtoisen ja sivutoimisen henkilöstön koulutusjärjestelmän kehittämistarpeiden selvittämiseksi.</p>			
Avainsanat (asiasanat) pelastustoimi, ammatillinen koulutus, tutkimus- ja kehittämistoiminta, Pelastusopisto			
Muut tiedot Sähköisen julkaisun ISBN 978-952-491-728-5 (PDF), osoite www.intermin.fi/julkaisut			
Sarjan nimi ja numero Sisäasiainministeriön julkaisut 5/2012		ISSN 1236-2840	ISBN 978-952-491-727-8
Kokonaissivumäärä 97	Kieli suomi	Hinta 20 € + alv	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Sisäasiainministeriö		Kustantaja/julkaisija Sisäasiainministeriö	

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Arbetsgruppen för utredning av alternativ för anordnande av utbildning och forsknings- och utvecklingsverksamhet inom räddningsbranschen Ordförande Tarja Oksanen Sekreterare Mika Kättö och Mirva Kahlos		Typ av publikation Rapport	
		Uppdragsgivare Inrikesministeriet	
		Datum för tillsättandet av organet 26.1.2011, SM065:00/2010	
Publikation (även den finska titeln) Rapport av arbetsgruppen för utredning av alternativ för anordnande av utbildning och forsknings- och utvecklingsverksamhet inom räddningsbranschen (Pelastusalan koulutuksen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan järjestämismavaihtoehtoja selvittäneen työryhmän raportti)			
Publikationens delar			
Referat			
<p>Den 26 januari 2011 tillsatte inrikesministeriet en arbetsgrupp för perioden 1.2.2011–31.12.2011 med uppgift att utreda hur utbildningen och forsknings- och utvecklingsverksamheten inom räddningsbranschen kan anordnas.</p> <p>Arbetsgruppen hade till uppgift att reda ut om det arrangeras tillräckligt med examensinriktad och övrig utbildning inom räddningsbranschen och huruvida examina ger behörighet för fortsatta studier samt att se över hur examina och den övriga utbildningen motsvarar behoven. Arbetsgruppen skulle också reda ut möjligheterna att förlänga arbetslivet och vilka förutsättningar det finns för att utveckla forsknings- och utvecklingsverksamheten inom räddningsbranschen. I uppgifterna ingick också att utvärdera alternativ för anordnande av yrkesutbildning inom räddningsbranschen, deras administrativa och ekonomiska effekter och förhållande till andra utbildningssystem samt att komma med ett förslag om vilket alternativ som bör tillämpas när verksamheten utvecklas. Vid bedömningen av alternativen skulle arbetsgruppen även komma med en ståndpunkt i fråga om Helsingfors Räddningsskolas ställning och möjligheterna att inrätta ett separat forsknings- och utvecklingscentrum som skulle lyda under och resultatstyras av inrikesministeriet.</p> <p>Arbetsgruppen anser inte att det är motiverat att göra systemet för yrkesutbildning inom räddningsbranschen till en del av det allmänna yrkesutbildningssystemet, som hör till undervisnings- och kulturministeriets ansvarsområde. Arbetsgruppen föreslår att utbildningen och forsknings- och utvecklingsverksamheten inom räddningsbranschen ska utvecklas som en del av inrikesministeriets ansvarsområde, dock med beaktande av samarbetsmöjligheterna med den utbildning som hör till undervisnings- och kulturministeriets ansvarsområde, bl.a. akutyrderna, fortbildningen och den övriga yrkesutbildningen inom räddningsväsendet. Räddningsinstitutets möjligheter att arrangera långvariga fortbildningsprogram för personer som avlagt examen bör utnyttjas bättre än tidigare. Räddningsinstitutets ursvalsgrunder bör fortsättningsvis utvecklas med målet att sänka medelåldern för nya studerande. Arbetsgruppen föreslår att ett nätverksbaserat forsknings- och utvecklingscentrum inrättas i samband med Räddningsinstitutet. Enligt förslaget ska myndigheterna och organisationerna inom räddningsväsendet medverka i nätverket. Arbetsgruppen anser att det är motiverat att Helsingfors Räddningsskola beviljas statsunderstöd för att ordna räddningsutbildning. Arbetsgruppen anser att man bör fortsätta söka lösningar på problemen med att rekrytera räddningspersonal till mindre brandstationer. Vidare konstaterar den att möjligheterna till påbyggnadsutbildning inom räddningsväsendet är goda. Det är motiverat att fortsätta utbilda nödcentraloperatörer på samma sätt som hittills. Arbetsgruppen anser att det är viktigt att reda ut vilka konsekvenser de kommande ändringarna i lagstiftningen och finansieringssystemet för yrkeshögskolorna har för utbildningen inom räddningsbranschen på yrkeshögskolenivå. Dessutom föreslår arbetsgruppen att inrikesministeriet startar ett projekt för att utreda behoven av att utveckla utbildningssystemet för personal i bisyssla och frivillig personal inom räddningsväsendet.</p>			
Nyckelord räddningsväsendet, yrkesutbildning, forsknings- och utvecklingsverksamhet, Räddningsinstitutet			
Övriga uppgifter Elektronisk version, ISBN 978-952-491-728-5 (PDF), www.intermin.fi/publikationer			
Seriens namn och nummer Inrikesministeriets publikation 5/2012		ISSN 1236-2840	ISBN 978-952-491-727-8
Sidoantal 97	Språk finska	Pris 20 € + moms	Sekretessgrad offentlig
Distribution Inrikesministeriet		Förläggare/utgivare Inrikesministeriet	

Sisäasiainministeriölle

Sisäasiainministeriö asetti 26.1.2011 pelastusalan koulutuksen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan järjestämisvaihtoehtojen selvittämistyöryhmän toimikaudeksi 1.2.2011-31.12.2011.

Selvityksen tavoitteeksi linjattiin asettamispäätöksessä turvata pelastusalan tutkintoon johtavan ja muun koulutuksen riittävyys, tarkistaa tutkintojen ja muun koulutuksen edellytykset vastata yhteiskunnan tarpeisiin ja muuttuvaan kysyntään sekä edistää työurien pidentämistä toisaalta aikaistamalla työelämään pääsyä ja toisaalta tukemalla ikääntyviä henkilöitä uusiin tehtäviin siirtymisessä toimintakyvyn heikentyessä. Tavoitteeksi asetettiin myös luoda pysyvät edellytykset pelastusalan kehittämis- ja tutkimustoiminnalle. Osana selvitystyötä tuli myös selvittää mahdollisuudet perustaa tutkimus- ja kehittämiskeskus sisäasiainministeriön alaisuuteen ja tulosohjaukseen. Keskuksen keskeisenä tehtävänä olisi tuottaa tietoa valtion ja kuntien viranomaisten päätöksenteon tueksi tilastoanalyysien ja tutkimuksien, tehdä aloitteita tutkimusaiheiksi, johtaa sovittuja kehittämishankkeita, kehittää toimintamenetelmiä, valmistella oppaita ja suosituksia.

Työryhmän tehtävänä on ollut käsitellä pelastusalan ammatillisen koulutuksen järjestämisvaihtoehdot sekä niiden hallinnolliset ja taloudelliset vaikutukset, suhde muihin koulutusjärjestelmiin sekä tehdä esitys siitä, minkä vaihtoehdon mukaan toimintaa kehitettäisiin.

Toimeksiannon mukaisesti kehittämisvaihtoehdoissa tulee ottaa huomioon myös kehittämis- ja tutkimustoiminnan järjestäminen, varautumis- ja väestönsuojelukoulutuksen järjestäminen, Helsingin pelastuskoulun asema sekä Pelastusopiston osana toimivan Kriisinhallintakeskuksen asema, jos sen asemaan aiheutuisi merkittäviä muutoksia. Tässä tarkoituksessa tuli selvittää mahdollisuudet perustaa sisäasiainministeriön alaisuuteen ja tulosohjaukseen erityinen tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Työryhmän tehtäväksiannon mukaisesti selvityksessä tuli selvittää myös nykyisen tutkintorakenteen soveltuvuus pelastuslaitosten tehtäväkentän muutoksiin sekä tutkintojen antama jatko-opintokelpoisuus.

Työlle asetettiin myös laajapohjainen ohjausryhmä, jonka puheenjohtajana toimi pelastusylijohtaja Pentti Partanen ja varapuheenjohtajana Esko Koskinen sisäasiainministeriöstä. Ohjausryhmän jäseniksi nimettiin toiminnanjohtaja Ari Keijonen (Suomen Palopäällystöliitto), palomies Auvo Koskialho (Julkisten- ja hyvinvointialojen liitto JHL), lainsäädäntöneuvos Hannu Taipale (valtiovarainministeriö), toiminnanjohtaja Isto Kujala (Suomen Sopimuspalokuntien Liitto), hallitusneuvos Kaija Suorsa-Aarnio (opetus- ja kulttuuriministeriö), erityisasiantuntija Maarit Kallio-Savela (Suomen Kuntaliitto), vs. koulutusjohtaja (sittemmin rehtori) Mervi Parviainen (Pelastusopisto), työmarkkina-asiamies Pekka Kontkanen (Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitto Jyty), apulaiskaupunginjohtaja Pekka Sauri (Helsingin kaupunki), toiminnanjohtaja Petri Hynninen (Tekniikka ja Terveys KTN), pelastusjohtaja Simo Tarvainen (Keski-Suomen pelastuslaitos), erikoistutkija Teija Mankkinen (Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö) sekä jäsenille henkilökohtaiset varajäsenet.

Työryhmän puheenjohtajaksi määrättiin yksikön päällikkö, hallitusneuvos Tarja Oksanen ja varapuheenjohtajaksi yksikön päällikkö, tekninen johtaja Hannu Olamo sisäasiainministeriön pelastusosastolta sekä jäseniksi nimettiin kehittämisneuvos Harri Martikainen (sisäasiainministeriön kehittämisyksikkö), kehittäispäällikkö Markku Haiko (Suomen Kuntaliitto), rehtori Matti Waitinen (Helsingin pelastuslaitos), erikoisuunnittelija Pasi Rentola (opetus- ja kulttuuriministeriö), vs. rehtori (sittemmin koulutusjohtaja) Pekka Rantala (Pelastusopisto) ja pelastusjohtaja Piia Vähäsalo (Jokilaaksojen pelastuslaitos). Varsinaisten jäsenten ollessa estyneinä syksystä 2011 alkaen Suomen Kuntaliittoa on edustanut erityisasiantuntija Maarit Kallio-Savela ja pelastuslaitoksia vs. pelastusjohtaja Jarmo Haapanen. Työryhmän sihteereiksi määrättiin lainsäädäntöneuvos (sittemmin hallitusneuvos) Mika Kättö ja ylitarkastaja Mirva Kahlos sisäasiainministeriön pelastusosastolta.

Työryhmä on kuullut työnsä aikana Poliisiammattikorkeakoulun rehtoria Kimmo Himbergiä, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön palokuntajohtajaa Petri Jaatista, Suomen Palopäällystöliiton koulutusjohtajaa Tomi Timosta, Pelastusopiston tutkimusjohtajaa Esa Kokkia ja Helsingin kaupungin pelastuslaitoksen lääkintäyksikön päällikköä Kari Porthania.

Työryhmä kokoontui 9 kertaa ja ohjausryhmä 3 kertaa.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä kunnioittaen luovuttaa raporttinsa sisäasiainministeriölle.

Helsingissä 27. päivänä tammikuuta 2012

Tarja Oksanen

Hannu Olamo

Harri Martikainen

Maarit Kallio-Savela

Matti Waitinen

Pasi Rentola

Jarmo Haapanen

Pekka Rantala

Mika Kättö

Mirva Kahlos

Sisällys

1 Johdanto.....	4
1.1 Pelastustoimen koulutuksen historiasta.....	4
1.2. Selvityksen peruste	5
1.3 Haasteet pelastusalan ammatillisen koulutuksen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan järjestämiselle	8
2. Pelastustoimen ja hätäkeskus-toiminnan koulutuksen nykytila	10
2.1 Pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan koulutuksen toteutus	10
2.1.1 Pelastusopisto	10
2.1.1.1 Pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan koulutusta koskeva lainsäädäntö	11
2.1.1.2 Pelastusopiston ohjausjärjestelmä.....	15
2.1.1.3 Pelastustoimen koulutuksen rahoitusjärjestelmä	15
2.1.1.4 Pelastustoimen koulutus- ja tutkintorakenne.....	18
2.1.2 Helsingin pelastuskoulu	28
2.1.2.1 Lainsäädäntö	28
2.1.2.2 Pelastuskoulun ohjausjärjestelmä ja hallinto	29
2.1.2.3 Pelastuskoulun rahoitusjärjestelmä	30
2.1.2.4 Pelastuskoulun koulutus- ja tutkintorakenne.....	31
2.2 Vapaaehtoisen ja sivutoimisen henkilöstön koulutusjärjestelmä	33
2.3 Pohjoismainen kehitys pelastustoimen koulutuksessa	36
2.4 Pelastustoimen koulutuksen nykytilan arviointi.....	37
3. Pelastustoimen kehittämis- ja tutkimustoiminnan nykytila.....	42
3.1. Kansallisen tason tutkimus- ja kehittämistoiminta	42
3.2. Kansallisen tason tutkimus- ja kehittämistoiminnan nykytilan arviointi	44
3.3 Pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoiminnan	44
toteutus.....	44
3.4 Pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoiminnan nykytilan arviointi.....	47
4. Opetus- ja kulttuuriministeriön alainen ammatillinen koulutus Suomessa	49
4.1 Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ammatillista koulutusta koskeva lainsäädäntö	49
4.2 Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ammatillisen koulutuksen ohjaus-, hallinto- ja rahoitusjärjestelmä	51
4.3 Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmä	53

4.4 Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ammatillisen koulutuksen toteutus järjestämisuudoittain	55
4.4.1 Oppilaitosmuotoinen ammatillinen peruskoulutus	56
4.4.2. Oppisopimuskoulutus.....	56
4.4.3 Oppilaitosmuotoinen ammatillinen lisäkoulutus	57
4.4.4 Ammatilliset erikoisoppilaitokset	57
4.4.5 Valtion ylläpitämät ammatilliset oppilaitokset.....	58
5. Eräitä ammatillisen koulutuksen erityisjärjestelyitä Suomessa.....	58
5.1 Poliisikoulutus	58
5.2 Vankeinhoidon koulutus.....	60
6. Selvitystyön tavoitteet, vaihtoehtoisten ratkaisujen analysointi ja kehittämisehdotukset.....	63
6.1 Selvitystyön tavoitteet	63
6.2 Koulutuksen resurssoinnin riittävyys	64
6.3 Koulutuksen edellytykset vastata tarpeisiin ja kysyntään	65
6.4 Vaihtoehtoisten perusratkaisujen analysointi ja johtopäätökset.....	66
6.4.1 Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus- ja ohjausjärjestelmän keskeiset edellytykset.....	66
6.4.2 Hallinnonalan siirron arvioidut hyödyt	70
6.4.3 Hallinnonalan siirron arvioidut haasteet (haitat)	71
6.4.4 Nykyisen koulutusjärjestelmän edut	74
6.4.5 Nykyisen koulutusjärjestelmän haasteet	75
6.5 Pelastusalan koulutuksen kehittämisehdotukset	76
6.5.1 Koulutuksen kehittämisen taustatekijöistä	76
6.5.2 Opetus- ja kulttuuriministeriön alainen ammatillinen koulutus pelastustoimessa	77
6.5.2.1 Pelastajien ensihoitokoulutus.....	77
6.5.2.2 Muu ammatillinen koulutus.....	79
6.5.3 Pienten paloasemien pelastajien rekrytointiongelmät.....	79
6.5.4 Pelastustoimen lisä- ja täydennyskoulutusjärjestelmän kehittäminen	80
6.5.5 Pelastajakoulutuksen opiskelijaksi ottaminen	81
6.5.6 Hätäkeskuspäivystäjäkoulutuksen kehittämistarpeista	82
6.5.7 Tutkimus- ja kehittämistoiminnan kehittäminen	84
6.5.8 Helsingin pelastuskoulun asema.....	85
6.5.9 Pelastustoimen ammattikorkeakoulutuksen ja yliopistokoulutuksen järjestämiseen liittyvät kysymykset.....	87
6.5.10 Ammattikorkeakoulujen lainsäädännön ja rahoitusjärjestelmän muutoksesta aiheutuva selvitystyö pelastusalan ammattikorkeakoulutasoisen koulutuksen järjestämisestä	89
6.5.11 Muun kuin päätoimisen henkilöstön koulutusjärjestelmän kehittämistarpeiden selvittäminen	91

Liitteet

Liite 1: Palosuojelurahaston erityisavustukset vuosina 2011 ja 2010 tutkimus- ja kehittämishankkeisiin.....	94
---	----

1 Johdanto

1.1 Pelastustoimen koulutuksen historiasta

Palontorjuntahenkilöstön koulutus toteutettiin viime vuosisadan alkuvuosiin saakka yleensä oman palokunnan piirissä. Tämän vaiheen jälkeen palontorjuntajärjestöt alkoivat antaa palopäällystölle koulutusta järjestämällä alan kursseja. Vuonna 1933 annetun ensimmäisen palolain (202/1933) mukaan valtion tuli pitää huolta palopäällystön koulutuksesta. Myös ensimmäistä palolakia seuranneessa palolaissa (462/1960) ja sen jälkeisessä palo- ja pelastustoimesta annetussa laissa (559/1975), pelastustoimilaissa (561/1999) ja vuoden 2004 alussa voimaan tulleessa pelastuslaissa (468/2003) sekä 1.7.2011 lukien voimaan tulleessa uudessa pelastuslaissa (379 /2011) säädetään valtion koulutusvastuusta. Pelastuslain mukaan valtio huolehtii muun muassa pelastustoimen ammatillisesta koulutuksesta sekä väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstön koulutuksesta.

Pelastuslain mukaan sisäasiainministeriö voi hyväksyä myös muun julkisyhteisön ylläpitämän oppilaitoksen kuin Pelastusopiston antamaan pelastusalan ammatillista peruskoulutusta. Sisäasiainministeriö on antanut edellä tarkoitetun valtuutuksen Helsingin kaupungin ylläpitämälle pelastuskoululle.

Palotoimen koulutuksen järjestämisestä annettiin erilliset säännökset vuonna 1956, jolloin säädettiin laki valtion palokoulusta (504/1956). Palokoulun koulutustehtävää laajennettiin vuonna 1969 valtion palo-opistosta annetulla lailla (157/1970). Valtion palo-opiston ja valtion väestönsuojelukoulun toimintaa kehitettiin pelastushallinnon koulutuskeskuksesta annetulla lailla (882/1978). Koulutustehtävästä huolehtivat sen jälkeen valtion palo-opisto Espoossa ja valtion väestönsuojelukoulu Lohjalla. Valtion pelastusoppilaitoksista annetun lain (62/1992) nojalla edellä mainittujen oppilaitosten toimintaa jatkoivat Valtion pelastusopisto ja Valtion pelastuskoulu, joiden tehtävänä oli antaa palo- ja pelastustoimen sekä väestönsuojelun koulutusta. Valtion pelastuskoulu ja Valtion pelastusopisto yhdistettiin Pelastusopistoksi lailla Pelastusopistosta (1165/1994). Koulutuksen järjestämisestä säädetään nykyään tarkemmin uudistetussa laissa Pelastusopistosta (607/2006) ja valtioneuvoston asetuksessa Pelastusopistosta (658/2006).

Väestönsuojelun ja sen koulutuksen juuret ulottuvat 1920-luvulle. Väestönsuojelun koulutustehtävistä huolehtivat valtion ohella alan järjestöt. Vuonna 1939 annettiin väestönsuojelulaki (374/1939) ja vuonna 1958 edelleen sen korvannut väestönsuojelulaki (438/1958). Väestönsuojelulaissa säädettiin valtion vastuusta väestönsuojelun johto- ja muun erityishenkilöstön koulutuksessa. Väestönsuojelun koulutuksen järjestämisestä annettiin erilliset säännökset vuonna 1972, jolloin säädettiin laki valtion väestönsuojelukoulusta (921/1972). Valtion väestönsuojelukoulun toiminta erillisenä koulutusyksikkönä lakkasi vuonna 1992 valtion pelastusoppilaitoksista annetun lain mukaisessa kou-

lutusjärjestelmässä. Valtiolle kuuluvista väestönsuojelun koulutustehtävistä on sen jälkeen huolehdittu pelastusalan oppilaitoksissa.

Pelastustoimen miehistön (palomiesten) koulutus siirtyi vuonna 1992 Espoosta Kuopioon rakennettuihin uusiin toimitiloihin. Valtion vastuulla oleva pelastustoimen koulutustoiminta keskitettiin vuonna 1995 kokonaisuudessaan Kuopioon pelastustoimen päällystön ja väestönsuojeluhenkilöstön koulutustoiminnan siirtyessä sinne Espoosta ja Lohjalta. Samanaikaisesti Valtion pelastuskoulu ja Valtion pelastusopisto yhdistettiin yhdeksi oppilaitokseksi, Pelastusopistoksi.

Pelastusopisto huolehtii pelastustoimen miehistön ja alipäällystön ammatillisen peruskoulutuksen lisäksi myös hätäkeskuspäivystäjien ammatillisesta peruskoulutuksesta. Pelastustoimen koulutus on kehittynyt voimakkaasti Pelastusopiston aloitettua toimintansa ja nykyisin Pelastusopiston yksikkönä toimiva Kriisinhallintakeskus antaa myös kriisinhallintakoulutusta kansainvälisiin tehtäviin.

Pelastustoimen päällystön ammattikorkeakoulutus aloitettiin vuonna 2000 yhteistyössä Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun kanssa (nykyään Savonia-ammattikorkeakoulu). Päällystökoulutuksen opiskelijat ovat ammattikorkeakoulun opiskelijoita mutta käytännössä koulutuksesta huolehtii Pelastusopisto. Pelastusopisto antaa ammatillista lisäkoulutusta (täydennyskoulutusta) ja järjestää varautumiskoulutusta johtaville viranomaisille ja erityishenkilöstölle. Pelastusopiston vastuulla on myös lakisääteinen väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstön koulutus. Pelastusopiston tehtävänä on järjestää tarvittaessa muutakin kuin edellä kuvattua pelastustoimen koulutusta sekä suorittaa oppilaitoksen toimintaan soveltuvia muita tehtäviä. Pelastusopiston uusimpina tehtävinä on ollut huolehtia siviilikriisinhallintatehtäviin valmentavista koulutustehtävistä sekä osaltaan pelastustoimen kehittämis- ja tutkimustoiminnasta.

1.2. Selvityksen peruste

Hallitus linjasi iltakoulussaan 19.5.2010 pelastusalan tulevaisuuden kehittämistä muun muassa pelastusalan koulutuksen osalta. Linjauksen mukaan pelastusalan ammatillisen koulutuksen järjestämistä selvitetään ja selvityksessä arvioidaan tutkintorakennetta ja opetussuunnitelmien kehittämistarvetta ottaen huomioon onnettomuuksien ehkäisyn näkökulma. Lisäksi selvitetään myös täydennyskoulutuksen tarpeet ja tutkimustoiminnan järjestäminen. Hallitus edellyttää selvitystyön seurauksena toimenpiteitä, jotka alentavat ammattiin valmistuvien palomiesten keskimääräistä ikää. Nykyisin keskimääräinen palomiesten valmistumisikä on noin 27 vuotta. Myös pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoimintaa vahvistetaan.

Hallituksen linjaukset perustuivat kahteen selvitykseen: Pelastuslaitosten ja -henkilöstön toimintakykyhankkeeseen (SM075:00/2006), jonka loppuraportti julkaistiin 15.12.2009 (Sisäasiainministeriön julkaisu 39/2009) ja selvityshenkilö Pekka Myllyniemen selvitykseen Palomiesten vaihtoehtoiset urapolut (Sisäasiainministeriön julkaisu 42/2009).

Uuden 1.7.2011 voimaan tulleen pelastuslain hallituksen esityksestä (HE 257/2010 vp) antamassaan mietinnössä (HaVM 41/2010 vp) eduskunnan hallintovaliokunta toteaa yleisperusteluissa seuraavaa: "Pelastustoimen koulutusta koskeva sääntely on hallituksen esityksessä säilynyt pääpiirteissään nykyisellään. Pelastustoimen koulutusta koskee pelastuslakiehdotuksen 8. luku. Valiokunta kiinnittää tässä kohdin huomiota siihen, että valtion tulee varmistaa riittävän koulutetun henkilöstön saatavuus koko Suomen alueelle ja samalla tulee ottaa huomioon myös alueelliset kielitaitovaatimukset. Saadun tiedon perusteella tämänhetkinen tilanne pienemmissä kunnissa on vaikea ja ammatillisen tutkinnon saanutta henkilöstöä ei ole pienemmille paloasemille helposti saatavilla."

Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmassa on yleisen ammatillisen koulutuksen osalta (OKM) todettu muun muassa seuraavaa:

- Varmistetaan ammatillisen koulutuksen riittävä tarjonta ja kohdennetaan se alueellisen tarpeen mukaan.
- Korkeakoulutuksen laadun parantamiseksi ja toisen asteen koulutuksen alueellisen kattavuuden turvaamiseksi edistetään oppilaitos- ja korkeakoulurajat ylittävää tilojen, tukipalvelujen ja opettajaresurssien yhteiskäyttöä.
- Tutkintoon johtava koulutus perusasteella, toisella asteella ja korkea-asteella säilytetään maksuttomana.
- Aiemmin ja muualla opitun tunnistaminen ja tunnustaminen otetaan osaksi kaikkea koulutusta perusasteelta aikuiskoulutukseen. Edistetään tutkintojen osaamisperusteista määrittelyä.
- Koulutuksen työelämäyhteyksiä sekä tietoa kansalaisen, työntekijän ja yrittäjän oikeuksista ja velvollisuuksista antavaa työelämä- ja yrittäjäyyskasvatusta vahvistetaan kaikilla koulutusasteilla.
- Perusasteen päättäneet ja ilman toisen asteen tutkintoa ja koulutuspaikkaa olevat hakijat valitaan ensin toisen asteen opiskelijavalinnassa.
- Oppilaitosta vaihtaville opiskelijoille ja aiemman tutkinnon suorittaneille vahvistetaan erillisvalintoja, ammatillista lisäkoulutusta, oppisopimuskoulutusta ja näyttötutkintokoulutusta.
- Toisen asteen koulutuksen rahoitus myönnetään koulutuksen järjestäjille.
- Toisen asteen ammatillinen koulutus on mahdollista suorittaa joustavasti oppilaitoksessa, oppisopimuksella, näyttötutkintona, työpajassa tai näitä yhdistäen.

- Vahvistetaan työpaikalla tapahtuvan opiskelun roolia sekä työvaltaisten oppimisympäristöjen ja opetusmenetelmien käyttöä ja monipuolistetaan niiden toteuttamismahdollisuuksia ammatillisessa koulutuksessa.
- Uudistetaan ammatillisen koulutuksen rahoitus tukemaan nykyistä paremmin koko ikäluokan kouluttamista, koulutuksen läpäisyn parantamista ja nopeampaa siirtymistä työelämään. Oppilaitoksia palkitaan koulutuksen laadusta ja laadun parantamisesta.
- Jatketaan ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen uudistamista tiiviissä yhteistyössä työelämän kanssa tavoitteena selkeämpi ja paremmin työelämän vaatimuksia vastaava tutkintorakenne ja tutkinnot.
- Hallitus selvittää aikuiskoulutuksen julkisen rahoituksen uudistamista tavoitteenaan tukea kansalaisten yksilöllisiin koulutustarpeisiin vastaamista siirtymällä kansalaisten henkilökohtaisiin koulutustileihin.
- Näyttötutkintojärjestelmää vahvistetaan työelämässä hankitun osaamisen osoittamisen välineenä.
- Näyttötutkintokoulutuksen rahoitus järjestetään siten, että rahoitus ei kannusta tarpeettoman valmistavan opetuksen järjestämiseen.
- Lisäksi hallitusohjelman yhteydessä päätettiin ammatilliseen koulutukseen kohdennettavia säästötoimenpiteitä siten, että kokonaissäästö on vuoden 2015 tasossa 74 miljoonaa euroa.

Koulutuksen järjestäjien rahoitusta leikkaus vähentää 85,5 milj. euroa, koska valtionosuus on 42 % kokonaisrahoituksesta.

Hallitusohjelman ammatillista koulutusta koskevien uudistusten vaikutuksia Pelastusopiston aseman selvittämisen näkökulmasta:

- Laskennallisen rahoitusjärjestelmän peruseriaate säilytetään ennallaan. Tavoitteena on kuitenkin nykyistä yhdenmukaisempi ammatillisen koulutuksen kokonaisuutta koskeva rahoitusjärjestelmä, jossa perus- ja lisäkoulutuksen rahoitusjärjestelmien rajanveto on matalampi. Tuloksellisuuden osuutta rahoituksen perusteena kasvatetaan eli rahoitusperustetta siirretään enemmän koulutuksen tuloksellisuuteen.
- Rahoitusjärjestelmään kohdistuvilla uudistuksilla ei ole oleellista merkitystä Pelastusopiston järjestämisvaihtoehtoja ja niiden vaikutuksia arvioitaessa.

- Myöskään tutkintorakenteen kehittämisellä, työpaikalla tapahtuvan oppimisen ja eri järjestämismuotojen joustavan käytön lisäämisellä ei ole vaikutusta Pelastusopiston järjestämisvaihtoehtojen arvioinnissa.
- Ammatilliseen koulutukseen kohdistettavat säästöt alentavat opiskelijamääriä merkittävästi. Rahoituksen perusteena olevista suoritteista on selkeästi enemmän kysyntää, kuin mihin pystytään vastaamaan.

1.3 Haasteet pelastusalan ammatillisen koulutuksen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan järjestämiselle

Nykyiset tutkinnot perustuvat 1990-luvulla toteutettuun pelastusalan koulutuksen uudistukseen. Ammattikorkeakoulutasoinen koulutus aloitettiin vuonna 2000. Pelastustoimi on kokenut sen jälkeen suuria rakenteellisia muutoksia. Kuntakohtaisesta pelastustoimesta siirryttiin pelastustoimen alueelliseen yhteistyöhön, jossa muodostettiin 22 pelastustoimen aluetta. Uusi järjestelmä käynnistettiin koko maassa vuoden 2004 alusta. Uudistuksella on ollut vaikutuksia myös pelastuslaitosten organisaatioon ja virkarakenteeseen.

Pelastusopiston tutkinnot antavat valmiudet ja muodollisen pätevyyden pelastustoimen perustehtäviin. Painotukset käytännön työelämässä ovat muuttuneet ja pelastuslaitokset tarvitsevat entistä monipuolisempaa osaamista. Uuden pelastuslain mukaan pelastuslaitokselle kuuluu operatiivisen toiminnan lisäksi valvontatehtäviä, joita varten pelastuslaitos laatii riskienarviointiin perustuvan valvontasuunnitelman. Pelastuslaitokset huolehtivat myös pelastustoimelle kuuluvasta ohjauksesta sekä valistuksesta ja neuvonnasta (turvallisuusviestintä). Pelastuslaitokset tukevat kuntien valmiussuunnittelua erikseen sovitun mukaisesti. Pelastuslaitoksilla on myös muihin lakeihin perustuvia tehtäviä (esim. öljyntorjuntatehtävät).

Sairaankuljetus on muutettu ensihoitopalveluksi, johon pelastuslaitokset voivat edelleenkin osallistua, mutta kelpoisuusvaatimukset ovat kiristyneet. Hoitotason ambulanssissa edellytetään, että vähintään toisella miehistöstä on terveydenhoitoalan asianomainen tutkinto. Pelastusopistossa suoritettu pelastajatutkinto oikeuttaa toimimaan perus- ja hoitotason ambulanssissa tietyin rajauksin. Uuden ensihoitoasetuksen asettamien kelpoisuusvaatimusten johdosta tulee myös pelastajatutkintoon sisältyvää ensihoidon ope-
tusta ja sen tuottamaa kelpoisuutta arvioida.

Yleinen eläkeikä on nykyisin 63 - 68 vuotta. Pelastustoiminnan raskaimmissa tehtävissä pelastajien fyysinen kunto voi heiketä siten, että työskentely eläkeiän saavuttamiseen saakka edellyttää toisiin tehtäviin siirtymistä. Uusiin tehtäviin pitäisi olla tarjottavissa niihin tarvittava koulutus.

Vapaaehtoinen henkilöstö on pelastustoimessa merkittävä voimavara. Heidän koulutuksensa riittävä tarjonta ja taso pitää turvata.

Työurien pidentämistä koskeva yleinen vaatimus tulisi ottaa huomioon siten, että koulutuksesta valmistuttaisiin nykyistä nuorempina. Koulutuksen pääsyvaatimukset olisi arvioitava uudelleen.

Oppisopimuskoulutusmahdollisuuksia tai ammattitutkinnon suorittamismahdollisuutta näyttötutkintona ei ole järjestetty pelastustoimen koulutusjärjestelmässä. Nämäkin mahdollisuudet olisi tarkasteltava.

Täydennyskoulutusta ei ole resurssien vähydestä johtuen kyetty järjestämään pelastusalan ammateissa toimiville siten, että heillä olisi mahdollisuus päivittää tietojaan ja taitojaan säännöllisin välein.

Pelastustoimen kehittämis- ja tutkimustoimintaa ja sen koordinoitua olisi tarpeen vahvistaa. Pelastusopistossa on pienehkö tutkimusyksikkö, joka huolehtii Pelastusopiston omasta tutkimustoiminnasta, seuraa pelastusalalla tehtävää uutta tutkimusta ja huolehtii sen saatavilla olost. Pelastusopistolla ei ole kuitenkaan riittäviä resursseja laajempaan tutkimustoimintaan, tutkimustiedon hyödyntämiseen tai uusien merkittävien toimintamenetelmien kehittämiseen toimialan käyttöön. Hankkeisiin olisi tarvetta myös johtamisen kehittämisessä, viranomaisten yhteistoiminnan ja työolojen ja toimintamenetelmien kehittämisessä.

Pelastusalan oma koulutustarjonta päättyy tällä hetkellä palopäällystön koulutusohjelmassa suoritettavaan insinööri (AMK) -tutkintoon. Tämän jälkeen henkilö voi hakeutua vuosittaisen opiskelijavalinnan kautta joko ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin tai tiedekorkeakoulun maisteriopintoihin. Opintojen hyväksiluettaavuus jatko-opinnoissa on kirjavaa. Omaa ”pelastusmaisterin” tutkintoa ei ole kehitetty kuten poliisilla. Ylempiä korkeakoulututkintoja suorittaneiden tarve on lisääntynyt, kun pelastuslaitosten tehtäväkuva on toimintaympäristön muuttuessa muuttunut aikaisempaan monialaisemmaksi ja vaativammaksi.

Valtiontalous

Resurssien vähyys on ongelmana koulutuksen järjestämisessä. Sisäasiainhallinnon kehysten puitteissa toimintaa ei voida laajentaa koulutustarpeita vastaavasti. Erilaiset säästötoimenpiteet ja tuottavuusohjelmat koskevat Pelastusopistoa yhtäläisesti kuin virastojen toimintaa.

Kuntatalous

Kuntatalouden lähivuosien näkymien epävarmuus ja valtiontalouden heikko tilanne pitävät kuntatalouden pitkän aikavälin kestävyys turvaamisen edelleen erittäin tärkeänä

tavoitteena. Kun ikääntymisen kuntatalouteen kohdistamat menopaineet muuttuvat edelleen suuremmiksi, peruspalvelujen tuottavuutta parantavien uudistusten välttämättömyys korostuu entisestään. Tuottavuuden nostaminen kiteytyy työvoimavaltaisella kuntasektorilla erityisesti henkilöstön määrän kestäväan mitoitukseen sekä kuntatalouden rahoituksen että koko kansantalouden tuottavuuskehityksen näkökulmasta.

2. Pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan koulutuksen nykytila

2.1 Pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan koulutuksen toteutus

Valtio huolehtii pelastustoimen ammatillisesta koulutuksesta ja muusta pelastustoimeen liittyvästä koulutuksesta sekä hätäkeskuspäivystäjien koulutuksesta siten kuin Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006) säädetään.

Sisäasiainministeriö voi valtuuttaa myös muun julkisyhteisön ylläpitämän oppilaitoksen kuin Pelastusopiston antamaan pelastusalan ammatillista peruskoulutusta. Sisäasiainministeriö on valtuuttanut Helsingin kaupungin pelastuskoulun antamaan pelastustoimen ammatillista peruskoulutusta.

Pelastuslaitoksen tulee huolehtia pelastuslain mukaan siitä, että sen sivutoimisella henkilöstöllä sekä sopimuspalokunnan ja muun sopimuksen tehneen yhteisön henkilöstöllä on riittävä koulutus pelastustoimintaan.

Sisäasiainministeriö voi erityisistä syistä antaa erivapauden laissa säädetyistä kelpoisuusvaatimuksista pelastuslaitoksen virkaan tai tehtävään.

2.1.1 Pelastusopisto

Pelastusopiston tehtävänä on antaa pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan ammatillista peruskoulutusta, pelastustoimen päällystön ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta, normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumiseen valmentavaa koulutusta sekä huolehtia osaltaan pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoiminnasta, tutkimustoiminnan koordinoinnista sekä tarvittaessa muistakin opiston toimialaan soveltuvista tehtävistä. Pelastusopiston tehtävänä on myös hoitaa kriisinhallintaan ulkomaille lähetettävän henkilöstön rekrytointivalmiuksia, materiaalisia ja logistisia valmiuksia sekä antaa siviilihenkilöstön kriisinhallintakoulutusta. Lisäksi Pelastusopisto huolehtii kotimaan valmiuksien tutkimus- ja kehittämistoiminnasta.

2.1.1.1 Pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan koulutusta koskeva lainsäädäntö

Pelastuslaki

Pelastuslain 55 §:ssä säädetään valtion vastuusta koulutuksessa. Säännöksen 1 momentin mukaan valtio huolehtii pelastustoimen ammatillisesta koulutuksesta ja muusta pelastustoimeen liittyvästä koulutuksesta siten kuin Pelastusopistosta annetussa laissa (607/2006) säädetään.

Sisäasiainministeriö voi hyväksyä pelastuslain 55 §:n 2 momentin mukaan myös muun julkisyhteisön ylläpitämän oppilaitoksen kuin Pelastusopiston antamaan pelastusalan ammatillista peruskoulutusta. Oppilaitoksen henkilöstön kelpoisuuteen, oppilaitoksen antamaan koulutukseen, opetukseen ja tutkintoihin sekä opiskelijan oikeuksiin ja velvollisuuksiin sovelletaan Pelastusopistosta annettua lakia. Oppilaitoksen opetuksessa noudatetaan Pelastusopiston opetussuunnitelmia. Oppilaitos asettaa oikaisu- ja kurinpitolautakunnan. Lautakuntaan sovelletaan Pelastusopiston oikaisu- ja kurinpitolautakuntaa koskevia säännöksiä. Tarkempia säännöksiä lautakunnasta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

Pelastustoimesta annetun valtioneuvoston asetuksen (407/2011) 6 §:ssä säädetään pelastustoimintaan osallistuvan päätoimisen henkilöstön kelpoisuudesta. Säännöksen mukaan pelastuslain 57 §:n 1 momentissa tarkoitettua pelastuslaitoksen päätoimiselta pelastustoimintaan osallistuvalla henkilöstöltä vaaditaan, että:

- 1) miehistöön kuuluva on suorittanut pelastuslain 55 §:ssä tarkoitettussa oppilaitoksessa miehistötutkinnon pelastajalinjalla tai tehtävää vastaavan miehistön kelpoisuuden tuottaneen aikaisemman tutkinnon pelastusalan oppilaitoksessa;
- 2) alipäällystöön kuuluva on suorittanut pelastuslain 55 §:ssä tarkoitettussa oppilaitoksessa alipäällystötutkinnon tai 3 kohdassa tarkoitettua päällystön kelpoisuuden tuottaneen tutkinnon taikka alipäällystön kelpoisuuden tuottaneen aikaisemman tutkinnon pelastusalan oppilaitoksessa;
- 3) päällystöön kuuluva on suorittanut Pelastusopiston ja Savonia-ammattikorkeakoulun yhteistyössä toteuttaman palopäällystön koulutusohjelman ja siihen sisältyvän insinööri (AMK) tutkinnon tai päällystön kelpoisuuden tuottaneen aikaisemman tutkinnon pelastusalan oppilaitoksessa.

Pelastustoimintaan osallistuvan sivutoimisen henkilöstön ja sopimuspalokunnan henkilöstön kelpoisuudesta säädetään pelastustoimesta annetun valtioneuvoston asetuksen 7 §:ssä. Säännöksen mukaan pelastuslain 57 §:n 2 momentissa tarkoitettua sivutoimiselta henkilöltä ja sopimuspalokuntaan kuuluvalla henkilöltä vaaditaan, että:

- 1) sammutus- ja pelastustyöhön osallistuva on suorittanut vähintään Pelastusopiston vahvistaman opetussuunnitelman mukaisen sammutustyökurssin;

- 2) sammutus- ja pelastustyöhön osallistuva päällystö ja alipäällystöön kuuluva on suorittanut vähintään Pelastusopiston vahvistaman opetussuunnitelman mukaisen yksikönjohtajakurssin tai pelastusalan ammatillisen tutkinnon;
- 3) palokunnan päällikkönä toimiva on suorittanut pelastuslain 55 §:ssä tarkoitettussa oppilaitoksessa vähintään sopimuspalokunnan päällikkökurssin, sivutoimisen teollisuuspalopäällikön peruskurssin taikka asetuksen 6 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitettua tutkinnon.

Pelastussukellustehtävään osallistuvalla vaaditaan lisäksi, että hän on suorittanut tehtävän edellyttämän Pelastusopiston vahvistaman opetussuunnitelman mukaisen kurssin.

Laki Pelastusopistosta

Pelastusopiston tehtävänä on lain mukaan antaa pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan ammatillista peruskoulutusta, pelastustoimen päällystön ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta, normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumiseen valmentavaa koulutusta sekä huolehtia osaltaan pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoiminnasta, tutkimustoiminnan koordinoinnista sekä tarvittaessa muistakin opiston toimialaan soveltuvista tehtävistä. Pelastusopiston tehtävänä on myös hoitaa siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) 4 §:n 1 momentissa mainittuja kriisinhallintaan ulkomaille lähetettävän henkilöstön rekrytointivalmiuksia, materiaalisia ja logistisia valmiuksia sekä antaa mainitun lain mukaista siviilihenkilöstön kriisinhallintakoulutusta. Pelastusopisto toimii mainitun lain 5 §:ssä tarkoitettuna valtiotyönantajan edustajana. Lisäksi Pelastusopiston tehtävänä on huolehtia kotimaan valmiuksien tutkimus- ja kehittämistoiminnasta.

Lain 2 luvussa säädetään Pelastusopiston hallinnosta. Pelastusopistolla on rehtori, jonka sisäasiainministeriö nimittää. Pelastusopiston rehtorin tehtävänä on johtaa opiston toimintaa ja vastata siitä, että opistolle kuuluvat tehtävät hoidetaan tuloksellisesti. Pelastusopistolla on säädetyn mukaisesti opiston yksikkönä toimiva Kriisinhallintakeskus. Pelastusopiston muista yksiköistä määrätään työjärjestyksessä. Kriisinhallintakeskuksen johtajan nimittää sisäasiainministeriö.

Lain mukaan Pelastusopistolle kuuluvat asiat ratkaisee rehtori, jollei laissa toisin säädetä. Työjärjestyksellä voidaan rehtorin toimivaltaan kuuluva asia antaa opiston muun virkamiehen ratkaistavaksi lukuun ottamatta laissa nimenomaan rehtorin ratkaistavaksi säädettyjä asioita. Asiat ratkaistaan esittelystä, jollei työjärjestyksessä toisin määrätä. Laissa erikseen määritellyt asiat ratkaisee kuitenkin Kriisinhallintakeskuksen johtaja, siten kuin ratkaisuvallasta Pelastusopiston työjärjestyksessä tarkemmin säädetään.

Tarkemmat määräykset Pelastusopiston hallinnon ja toiminnan järjestämisestä, henkilöstön tehtävistä, toimivallasta ja asioiden käsittelystä sekä oikaisu- ja kurinpitolautakunnan kokoon kutumisesta ja asioiden käsittelystä lautakunnassa annetaan opiston työjärjestyksessä. Työjärjestyksen vahvistaa rehtori.

Pelastusopistolla on oikaisu- ja kurinpitolautakunta, jonka tehtävänä on käsitellä ja ratkaista opiskelijaksi ottamista, opiskeluoikeuden menettämistä ja keskeyttämistä, opinto-suoritusten arviointia, aikaisempien opintojen hyväksi lukemista, kirjallista varoitusta ja opiskelun keskeyttämistä koskevat oikaisuvaatimukset. Oikaisu- ja kurinpitolautakunta päättää kurinpitorangeistuksena annettavasta opiskelijan erottamisesta määrääjäksi sekä asumisoikeuden menettamisestä opiston asuntolassa määrääjäksi tai kokonaan.

Pelastusopiston toiminnan suunnittelua ja kehittämistä sekä opiston toimintaympäristön muutosten seuranta ja niiden vaikutusten arviointia varten opiston apuna on Pelastusopiston neuvottelukunta, jonka sisäasiainministeriö asettaa neljäksi vuodeksi kerrallaan. Neuvottelukunnan tulee olla toiminnallisesti, alueellisesti ja kielellisesti edustava.

Pelastusopiston tehtävänä on lain mukaan vastata järjestämänsä koulutuksen ja muun toiminnan laadusta ja jatkuvasta kehittämisestä sekä toimintansa laadunarvioinnista. Pelastusopiston rehtorin ja vakinaisen opetushenkilöstön sekä tarvittaessa muunkin henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Laissa säädetyn mukaisesti Pelastusopiston opetuskieli on suomi. Opetusta annetaan myös ruotsin kielellä ja tarvittaessa muullakin kielellä. Opiskelija saa käyttää opiskelijavalinnassa ja kokeissa joko suomen tai ruotsin kieltä.

Pelastusopiston koulutuksesta, opetuksesta ja tutkinnoista säädetään lain 3 luvussa sekä opiskelijan oikeuksista ja velvollisuuksista lain 4 luvussa. Lain 5 luvussa säädetään ammattikorkeakouluopetuksen rahoituksesta, muutoksenhausta ja Pelastusopiston suoritteiden maksullisuudesta.

Pelastusopiston suoritteista perittäviin maksuihin sovelletaan valtion maksuperustelakia (150/1992). Poiketen siitä, mitä valtion maksuperustelaisissa säädetään, Pelastusopiston liiketaloudellisin perustein hinnoiteltavien suoritteiden hinnoittelu voi poiketa liiketalousperiaatteesta vapaaehtoisten palokuntien koulutuksessa sekä sellaisessa pelastustoimen koulutuksessa, jonka kustannukset muodostuvat erityisen kalliiksi tai jonka kysyntää valtio haluaa lisätä. Suoritteista säädetään tarkemmin sisäasiainministeriön asetuksessa. Sisäasiainministeriön asetuksella säädetään myös suoritteiden tuottamisesta aiheutuvien kustannusten kattamiseen liittyvät perusteet.

Valtioneuvoston asetuksessa Pelastusopistosta (658/2006) säädetään ammatilliseen tutkintoon johtavista koulutusohjelmista ja niissä suoritettavista tutkinnoista, Pelastusopiston neuvottelukunnan kokoonpanosta ja asettamisesta sekä Pelastusopiston henkilöstön kelpoisuus- ja kielitaitovaatimuksista.

Laki hätäkeskustoiminnasta

Hätäkeskustoiminnasta annetun lain (692/2010) 8 §:n 3 momentin mukaan päivystystehtävää hoitavan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Hätäkeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen (877/2010) 5 §:n mukaan päivystystehtävää hoitavalta henkilöstöltä vaaditaan hätäkeskuspäivystäjän tutkinto tai vastaava aikaisempi tutkinto taikka poliisin perustutkinto tai vastaava aikaisempi tutkinto.

Laki siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan

Pelastusopiston tehtävänä on Pelastusopistosta annetussa laissa säädetyn mukaisesti hoitaa siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) 4 §:n 1 momentissa mainittuja kriisinhallintaan ulkomaille lähetettävän henkilöstön rekrytointivalmiuksia, materiaalisia ja logistisia valmiuksia sekä antaa mainitun lain mukaista siviilihenkilöstön kriisinhallintakoulutusta. Pelastusopisto toimii mainitun lain 5 §:ssä tarkoitettuna valtiotyönantajan edustajana. Pelastusopistolla on säädetyn mukaisesti opiston yksikkönä toimiva Kriisinhallintakeskus. Kriisinhallintakeskuksen johtajan nimittää sisäasiainministeriö.

Siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain tarkoituksena on tukea Suomen osallistumista kansainväliseen kriisinhallintaan konfliktien ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi sekä niistä aiheutuneiden tuhojen korjaamiseksi ja yhteiskunnan häiriötömän toiminnan palauttamiseksi, suuronnettomuuden tai luonnonkatastrofin aiheuttamien tuhojen lieventämiseksi ja Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen kriisinhallintavalmiuksien kehittämiseksi.

Laissa säädetään siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan ulkomailla, kriisinhallintaan osallistumisen edellyttämistä kotimaan valmiuksista sekä niiden ylläpitämisestä ja kehittämisestä sekä kriisinhallintaan ulkomailla osallistuvan siviilihenkilöstön oikeuksista ja velvollisuuksista.

Laki koskee myös pelastuslaissa tarkoitettua humanitaarista apua (kansainvälinen pelastustoiminta). Se ei koske muuta humanitaarista apua, kehitysyhteistyötä tai varsinaisen kehitysyhteistyön määrärahamomentilta rahoitettua toimintaa eikä sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) tarkoitettua toimintaa.

Ulkoasiainministeriö käsittelee siviilihenkilöstön osallistumista kriisinhallintaan koskevat asiat. Sisäasiainministeriö käsittelee kotimaan valmiuksia koskevat asiat, sekä asiat, jotka koskevat pelastustoimen alaan kuuluvan avun antamista pelastuslain nojalla.

Lain mukaan kotimaan valmiuksiin kuuluvat kriisinhallintaan ulkomaille lähetettävän siviilihenkilöstön rekrytointivalmiudet, materiaaliset ja logistiset valmiudet, siviilihenkilöstön kriisinhallintakoulutuksen järjestäminen, edellä mainittujen asioiden valmistelun yhteensovittaminen eri hallinnon aloilla sekä yhteistoiminta kansalaisjärjestöjen kanssa edellä mainittujen asioiden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Kriisinhallintaan ulkomailla osallistuva henkilö on määräaikaissessa julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa valtioon, jota työnantajana edustaa Pelastusopisto. Valtioyönantaja edustaa kuitenkin ulkoasiainministeriö, jos se on ulko- ja turvallisuuspoliittisesti tarkoituksenmukaista tai sisäasiainministeriö, jos tehtävä on kotimaan valmiuksien kannalta merkittävä. Palvelussuhteeseen otettu henkilö on palvelussuhteen ajan toiminnallisesti Euroopan unionin, kansainvälisen järjestön tai kriisinhallintaoperaation toimeenpanijan alainen.

Pelastusopisto pitää asiantuntijarekisteriä, jota käytetään rekrytoitaessa henkilöitä kriisinhallintaan.

2.1.1.2 Pelastusopiston ohjausjärjestelmä

Pelastusopisto on valtion ylläpitämä oppilaitos, joka on välittömästi sisäasiainministeriön alaisuudessa. Sillä on yksi toimipaikka, joka sijaitsee Kuopiossa. Koulutusta voidaan järjestää tarvittaessa alueellisilla kursseilla.

Sisäasiainministeriö nimittää Pelastusopiston rehtorin. Muuten opiston ohjaus tapahtuu säädöksin ja tulosohtauksen keinoin. Pelastusopistosta annetussa laissa on säädetty muun muassa, mitä koulutusta Pelastusopistossa annetaan, opintojen laajuus ja sisältö, kelpoisuudesta opintoihin, opiskelijavalinnasta ja opintososiaalisista eduista. Asetuksessa säädetään tutkintoon johtavista koulutusohjelmista ja niissä suoritettavista tutkinnoista. Opetussuunnitelmat hyväksyy lain mukaan Pelastusopisto.

Pelastusopiston vuosittaiset tavoitteet sovitaan tulossopimuksessa, joka tehdään sisäasiainministeriön pelastusosaston ja ministeriön kansainvälisten asioiden yksikön sekä Pelastusopiston ja Kriisinhallintakeskuksen kesken.

Pelastusopistoa koskevat asiat käsitellään sisäasiainministeriön pelastusosastolla lukuun ottamatta Kriisinhallintakeskuksen tulosohtausta, josta huolehtii ministeriön kansainvälisten asioiden yksikkö.

2.1.1.3 Pelastustoimen koulutuksen rahoitusjärjestelmä

Rahoitus

Pelastusopiston määrärahat ovat valtion talousarvion momentilla 26.30.01. (Pelastustoimen toimintamenot), johon vuonna 2011 on osoitettu nettomäärärahaa Pelastusopis-

tolle 11 619 000 € Summaan ei sisälly Savonia-ammattikorkeakoulun maksamaa osuutta (2,8 miljoonaa euroa).

Opiskelijakohtaiset menot

Opetus on opiskelijoille maksutonta ammatillisessa peruskoulutuksessa. Ruokailu ja majoitus Pelastusopiston asuntolassa on maksutonta.

Pelastusopiston opiskelijakohtainen vuosikustannus ammatillisessa peruskoulutuksessa oli 27 252 €vuonna 2010.

Taulukko 1 Menot ja tulot

Koulutuksen toimintamenot* (26.30.01.1)	2011
Bruttomenot (€)	15 120 000
Bruttotulot (€)	3 500 000
Nettomenot €	11 620 000

Sisäasiainministeriö ja Pelastusopisto ovat sopineet vuoden 2011 tavoitteista seuraavaa:

Suoritteet

Taulukko 2 Tutkinnot ja koulutettavapäivät

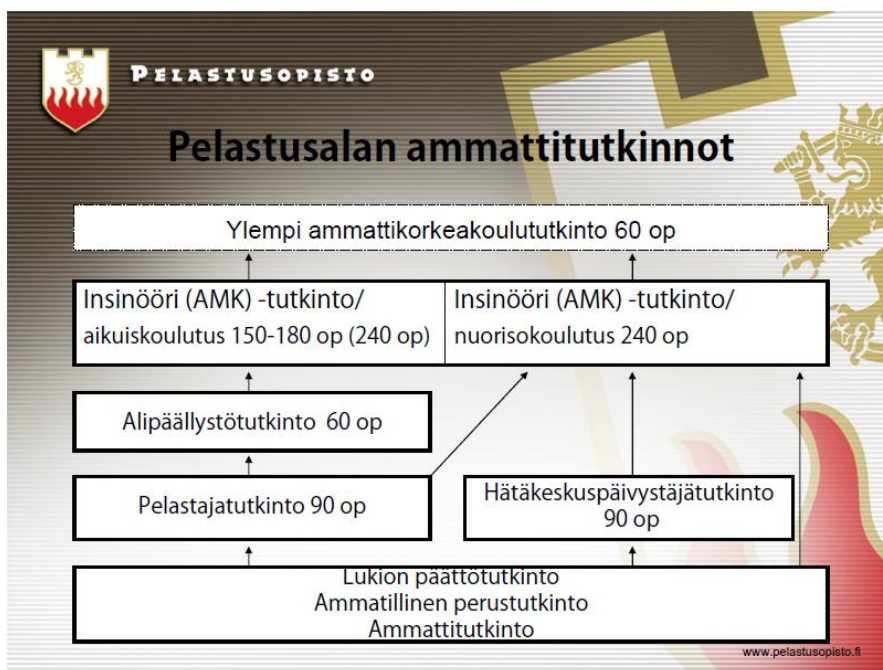
	2009 to- teuma	2010 to- teuma	2011 ennuste	2012 tavoite
1. TUTKINNOT	204	227	228	239
- AMK-tutkinnot	39	22	33	28
- Pelastusopiston tutkinnot	165	205	195	211
Pelastajatutkinto	120	127	125	127
Häke -päivystäjä	25	38	50	44
- Kuopio	24	17	24	23
- alueelliset	1	21	22	21
Alipäällystötutkinto	20	40	20	40
2. KOULUTETTAVAPÄIVÄT	86 765	92 451	91 925	94 380
2.1 Tutkintoon johtava koulutus	73 560	80 380	79 115	79 380
- josta AMK-koulutus	28 255	26 700	29 666	27 540
2.2 Ammatillinen lisäkoulutus	13 205	12 071	12 810	15 000
- Varautumiskoulutus	7 114	5 737	6770	7 700
, josta pakollista väestönsuojelukoulutusta	1 779	1 223	2370	2400
- Rajoitetun kelpoisuuden tuottava täydennyskoulutus	1 495	1 330	1440	1 400
- budjettivaroin tuettu täydennys- koulutus,	696	655	850	850
- liiketaloudellinen täydennys- koulutus	3 900	4 349	3750	4050

Taulukko 3 Aloituspaiikat

Aloituspaiikat	2009 toteuma		2010 toteuma		2011 toteuma		2012 tavoite	
	kevät	syys	kevät	syys	kevät	syys		
Pelastajakurssi	64	64	64	64	64	64	50	64
Hätäkeskuspäivystäjäkurssi	24	24	24	24	24	24	24	24
Alipäällystökurssi	-	20	20	20	-	20	20	20
Palopäällystön koulutusohjelma	21	32	-	30	20	30	-	30
YHTEENSÄ	109	140	108	138	108	138	94	138

2.1.1.4 Pelastustoimen koulutus- ja tutkintorakenne

Taulukko 4 Pelastusalan ammattitutkinnot

Ammatillinen peruskoulutus

Pelastusopistosta annetun lain 3 luvussa säädetään koulutuksesta, opetuksesta ja tutkinnoista. Pelastusopistossa annettava ammatillinen peruskoulutus on pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan ammatillisiin tutkintoihin johtavaa koulutusta. Koulutusohjelmista ja niissä suoritettavista tutkinnoista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Sisäasiainministeriö vahvistaa vuosittain ammatillisiin tutkintoihin johtavan koulutuksen aloituspaikkojen määrän opiston esityksestä.

Pelastusopisto päättää koulutukseen ottamisen edellytyksenä olevista terveydentilaan ja alalle soveltuvuuteen liittyvistä vaatimuksista. Pelastusopisto voi pyytää koulutukseen hakijoista poliisilta turvallisuusselvityksistä annetun lain mukaisen turvallisuusselvityksen.

Pelastusopisto päättää hakumenettelystä, aikaisempien opintojen, työkokemuksen ja muiden ansioiden huomioon ottamisesta valittaessa hakijoita valintakokeeseen sekä valintakokeen rakenteesta ja sen eri osioiden keskinäisestä painotuksesta samoin kuin muistakin opiskelijavalinnassa noudatettavista periaatteista. Hakijoihin on sovellettava yhdenvertaisia valintaperusteita. Opiskelijaksi ottamisesta päättää Pelastusopisto.

Pelastusopistossa suoritettavien opintojen mitoituksen peruste on opintopiste. Opintojaksot pisteytetään niiden edellyttämän työmäärän mukaan. Yhden lukuvuoden opintojen suorittamiseen keskimäärin vaadittava työmäärä vastaa 60 opintopistettä. Ammatilliseen tutkintoon johtavien opintojen laajuus on vähintään 90 opintopistettä ja alipäällystön koulutuksen laajuus on vähintään 60 opintopistettä. Opintojen enimmäisaika määritellään opetussuunnitelmassa.

Ammatilliseen tutkintoon johtavaan koulutukseen sisältyy ammatillisia opintoja ja niitä tukevaa harjoittelua sekä ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia ja ammattitaitoa täydentäviä yleisiä opintoja. Työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävä opetussuunnitelman mukainen harjoittelu perustuu Pelastusopiston ja työpaikan väliseen kirjalliseen sopimukseen.

Pelastusopisto hyväksyy ammatilliseen tutkintoon johtavaa koulutusta varten opetussuunnitelman, jossa määritellään opintojen enimmäisaika ja laajuus opintopisteinä, opetuksen tavoitteet ja ydinsisällöt, opetuksen ja opiskelun yleiset järjestelyt, opiskelijoiden arvioinnin perusteet sekä muut keskeiset opetuksen toteuttamiseen liittyvät seikat.

Koulutusohjelmiin voidaan ottaa myös hakija, jolla ei ole säädettyä koulutusta, jos hänellä on Pelastusopiston arvion mukaan muutoin opinnoissa tarvittavat riittävät tiedot ja taidot.

Ammatillisessa peruskoulutuksessa opetus on maksutonta. Ruokailu ja majoitus Pelastusopiston asuntolassa on maksutonta, kun opiskelu tapahtuu Pelastusopistolla tai sen järjestämissä toimitiloissa. Opiskelija vastaa oppikirjoista, muusta kirjallisesta opetusmateriaalista, opiskelijapuvusta sekä harjoittelunaikaisesta majoituksesta ja ruokailusta aiheutuvista kustannuksista.

Pelastajan koulutusohjelma

Pelastusopistosta annetun valtioneuvoston asetuksen (658/2006) mukaan pelastustoimen ammatilliseen tutkintoon johtavassa pelastajan koulutusohjelmassa suoritetaan pelastajatutkinto. Tutkinnon laajuus on 90 op.

Pelastajatutkinnon tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneet:

- ovat sisäistäneet pelastustoimen ja terveydenhuollon arvomaailman, pelastajan ammatissa toimimisen edellytykset ja ovat valmiita kehittämään työtään ja omaa ammattitaitoaan muuttuvassa ja kehittyvässä toimintaympäristössä;
- tietävät ja ymmärtävät pelastuslaitoksen tavoitteellisen onnettomuuksien ehkäisytyön yhteiskunnallisen merkityksen, osaavat suunnitella ja toteuttaa valistusta, neuvontaa ja kansalaisten turvallisuuskoulutusta sekä suorittaa asuinrakennusten ja niihin rinnastettavien kiinteistöjen palotarkastuksia;

- tietävät ja osaavat pelastustoiminnan perusteet, osaavat toimia pelastusyksikön jäsenenä onnettomuustilanteissa sekä tuntevat pelastusyksikön johtamisen periaatteet;
- hallitsevat ensihoidon perusteet, kykenevät toimimaan perustason ensihoitoyksikössä (ambulanssissa) sekä pelastusyksikön jäsenenä lääkinnällisissä pelastustehtävissä;
- tuntevat omatoimisen varautumisen ja yleisen väestönsuojelun perusteet;
- tuntevat vapaaehtoisen palokuntatoiminnan perusteet ja ovat valmiita hyvään yhteistoimintaan vapaaehtoisen ja sivutoimisen henkilöstön sekä muiden sidosryhmien kanssa.

Pelastajan koulutusohjelmaan voidaan lain mukaan ottaa hakija:

- 1) joka on opintojen alkaessa vähintään 18-vuotias;
- 2) joka on hakuajan päättymiseen mennessä suorittanut:
 - a) lukion oppimäärän;
 - b) ylioppilastutkinnon;
 - c) ammatillisen perustutkinnon tai sitä vastaavan aikaisemman tutkinnon; taikka
 - d) ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon tai ammattitutkinnon taikka niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon;
- 3) joka on terveydentilaltaan ja muutoin ammattialan tehtävien asianmukaisen hoitamisen kannalta sopiva;
- 4) joka on suorittanut asianomaisen koulutusohjelman valintakokeen hyväksytysti; sekä
- 5) jolla on C-luokan ajoneuvon ajo-oikeus.

Hätäkeskuspäivystäjän koulutusohjelma

Pelastusopistosta annetun valtioneuvoston asetuksen (658/2006) mukaan hätäkeskuspäivystäjän koulutusohjelmassa suoritetaan hätäkeskuspäivystäjätutkinto. Opintojen laajuus on 90 op.

Hätäkeskuspäivystäjän ammatti edellyttää monipuolisia tiedollisia ja taidollisia valmiuksia sekä hyvää tietoteknistä osaamista.

Hätäkeskuspäivystäjätutkinnon tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneet:

- tuntevat hätäkeskuksen, pelastustoimen, poliisin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten toimintaa velvoittavat ja ohjaavat arvot ja säädökset sekä huomioivat Hätäkeskuslaitoksen arvot kaikessa toiminnassaan;

- hallitsevat pelastustoimen, poliisin sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoviranomaisten tehtävien piirteet ja niihin liittyvät riskinarviot hankittujen tapahtumatietojen perusteella;
- tuntevat pelastustoimen, poliisin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset toimintaperiaatteet;
- ymmärtävät hätäkeskuksen ja yksittäisen päivystäjän aseman ja merkityksen toimialansa palveluiden toteuttajana yhteiskunnassa sekä huomioivat asiakaslähtöisyyden ja yksilöllisyyden osana eettistä osaamistaan;
- ymmärtävät vuorovaikutuksen ja puheviestintätaitojen merkityksen hätäpuhelun käsittelyssä ja viestiliikenteessä sekä osaavat havainnoida omaa käyttäytymistään pystyäkseen kehittämään ja ylläpitämään omia vuorovaikutusvalmiuksiaan;
- hallitsevat työn vaatimien laitteiden käytön ja sen vaatiman teoreettisen taustan sekä työn suorittamiseksi vaadittavat sovellutukset;
- osaavat kohdata kriisissä olevan ihmisen sekä ymmärtävät psyykkisen kriisi- ja jälkihoidon merkityksen;
- ymmärtävät hyvän fyysisen kunnon merkityksen ja tuntevat työkyvyn ylläpitämisen osa-alueet sekä ymmärtävät työnohjauksen ja työterveydenhuollon merkityksen työssään;
- osaavat toimia hätäensiapua ja pelastustoiminnan ensitoimenpiteitä edellyttävissä tehtävissä myös hätäkeskuksen ulkopuolella sekä osaavat tunnistaa turvallisuusriskejä ja antaa ohjeita ensitoimenpiteissä.

Hätäkeskuspäivystäjän koulutusohjelmaan voidaan ottaa hakija, joka täyttää edellisen luvun *Pelastajan koulutusohjelma* 1-4 kohdassa tarkoitetut edellytykset.

Hätäkeskuspäivystäjätutkinnon nykytila ja toiminnallinen ohjaus

Hätäkeskuspäivystäjäkoulutuksen järjestäminen perustuu Pelastusopistosta annettuun lakiin ja sisäasiainministeriön sekä Pelastusopiston väliseen tulossopimukseen. Laissa säädetään, että Pelastusopisto vastaa hätäkeskuspäivystäjäkoulutuksen järjestämisestä. Tulossopituksen kautta määritellään opiskelijamäärät sekä taloudelliset resurssit. Pelastusopistosta valmistuvat hätäkeskuspäivystäjät sijoittuvat Hätäkeskuslaitoksen palvelukseen.

Hätäkeskuspäivystäjän pätevyyden antava ammatillinen peruskoulutus järjestetään 1,5 vuotta kestäväällä hätäkeskuspäivystäjäkursilla. Kurssin järjestävät yhteistyössä Pelastusopisto ja Poliisiammattikorkeakoulu. Koulutusta on nyky muodossaan järjestetty vuodesta 1997 alkaen.

Sisäasiainministeriö tulosohjaa Hätäkeskuslaitosta yhdessä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Käytännön tehtävistä tulosohjauksessa huolehtii sisäasiainministeriön pelastusosaston turvallisuusverkkoyksikkö.

Pelastustoimen alipäällystön koulutusohjelma

Pelastusopistosta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan pelastustoimen alipäällystön koulutusohjelmassa suoritetaan alipäällystötutkinto. Opintojen laajuus on 60 op.

Alipäällystötutkinnon tavoitteena on, että tutkinnon suorittaneet:

- ymmärtävät tavoitteellisen onnettomuuksien ehkäisytyön merkityksen turvallisuustyössä;
- tietävät ja hallitsevat onnettomuuksien ehkäisyn erilaiset toimintatavat;
- osaavat kannustaa ja motivoida henkilöstöään onnettomuuksien ehkäisytyöhön;
- osaavat suunnitella ja johtaa pelastusyksikön ja pelastusjoukkueen toimintaa onnettomuustilanteessa ja ovat valmiita kehittämään omaa osaamistaan pelastustoiminnan johtajana;
- kykenevät toimimaan paloaseman päällikkönä (vastuuhenkilönä) sekä pelastuslaitoksen toimi-/toiminta-alueen vastuullisissa erityistehtävissä;
- ovat sisäistäneet esimiehen asemassa toimimisen sekä ovat motivoituneita kehittämään omia esimiestaidollisia ja työnjohdollisia valmiuksiaan työelämän kehityksen mukana;
- tuntevat vapaaehtoisen palokuntatoiminnan perusteet ja merkityksen sekä ovat valmiita rakentamaan hyvää yhteistyötä vapaaehtoisen henkilöstön kanssa;
- tuntevat pelastustoimen varautumisen perusteet.

Pelastustoimen alipäällystön koulutusohjelmaan voidaan ottaa hakija:

- 1) joka on suorittanut laissa tarkoitetun pelastustoimen miehistötason ammatillisen tutkinnon tai aikaisemmin voimassa olleiden säännösten ja määräysten mukaisen vastaavan koulutuksen pelastusalan oppilaitoksessa taikka jolla on Pelastusopiston arvion mukaan muutoin opinnoissa tarvittavat riittävät tiedot ja taidot;
- 2) joka on terveydentilaltaan ja muutoin ammattialan tehtävien asianmukaisen hoitamisen kannalta sopiva;
- 3) joka on suorittanut asianomaisen koulutusohjelman valintakokeen hyväksytysti; ja
- 4) jolla on C-luokan ajoneuvon ajo-oikeus.

Ammattikorkeakoulutus

Pelastustoimen päällystön koulutusohjelma (AMK)

Savonia-ammattikorkeakoulu järjestää ammattikorkeakoulututkintoon johtavan pelastustoimen päällystön koulutuksen yhteistyössä Pelastusopiston kanssa. Tämän insinööri (AMK)-tutkintoon johtavan palopäällystön koulutusohjelman laajuus on 240 op ja ohjelman opiskelijat ovat ammattikorkeakoulun opiskelijoita. Koulutuksesta huolehtii kumpikin oppilaitos siten kuin siitä tarvittaessa tarkemmin valtioneuvoston asetuksella säädetään sekä ammattikorkeakoulun ja opiston kesken sovitaan. Pelastustoimen pääl-

lystökoulutuksessa oleviin ammattikorkeakouluopiskelijoihin sovelletaan laissa tarkemmin yksilöidyn mukaisesti soveltuvin osin Pelastusopistosta annetun lain säännöksiä.

Pelastustoimen päällystökoulutuksen opetussuunnitelmista päättää Savonia-ammattikorkeakoulu Pelastusopiston esityksestä.

Perusopintojen tavoitteena on antaa opiskelijalle laaja-alainen yleiskuva asianomaisen tehtäväalueen asemasta ja merkityksestä yhteiskunnassa, työelämässä ja kansainvälisesti, perehdyttää opiskelija asianomaisen tehtäväalueen yleisiin teoreettisiin perusteisiin ja viestintään sekä antaa hänelle lakiin julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta (424/2003) ja valtioneuvoston asetukseen suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta valtionhallinnossa (481/2003) tarkoitetun kielitaidon.

Ammattiopintojen tavoitteena on perehdyttää opiskelija asianomaisen ammatillisen tehtäväalueen keskeisiin ongelmakokonaisuuksiin ja sovellutuksiin sekä niiden tieteellisiin perusteisiin siten, että opiskelija valmistuttuaan kykenee itsenäisesti työskentelemään tehtäväalueen asiantuntijatehtävissä ja yrittäjänä sekä osallistumaan työyhteisön kehittämiseen. Vaihtoehtoisten ammattiopintojen tavoitteena on laajentaa ja syventää yhteisissä ammattiopinnoissa rakentuneita opiskelijan osaamisvalmiuksia hänen valitsemiltaan opintojen sisältöalueilla. Opiskelija voi siirtyä vaihtoehtoisiin ammattiopintoihin sen jälkeen, kun hän on suorittanut yhteisten ammattiopintojen opintojaksot.

Vapaasti valittavien opintojen tarkoituksena on antaa opiskelijalle mahdollisuus laaja-alaisesti tutkintoon valitsemalla kiinnostuksensa mukaan korkeakoulutasoisia opintoja omasta tai muista ammattikorkeakouluista tai tiedekorkeakoulujen järjestämissä opinnoista.

Harjoittelun tavoitteena on perehdyttää opiskelija ohjatusti erityisesti ammattiopintojen kannalta keskeisiin käytännön työtehtäviin sekä tietojen ja taitojen soveltamiseen työelämässä. Opiskelija voi siirtyä harjoittelemaan sen jälkeen kuin kaikki yhteiset ammattiopinnot on opiskeltu.

Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää ja osoittaa opiskelijan valmiuksia soveltaa tietojaan ja taitojaan ammattiopintoihin liittyvässä käytännön asiantuntijatehtävässä. Samalla harjoitellaan tiedonhakua, käytännönläheisten pulmien ratkaisua, työn raportointia sekä pelastustoimen suunnitelmallista, tavoitteellista kehittämistä.

Opetusministeriö myöntää rahoitusta Savonia-ammattikorkeakoululle ammattikorkeakoulututkintoon johtavasta koulutuksesta aiheutuviin käyttökustannuksiin. Ammattikorkeakoulu maksaa Pelastusopistolle korvauksen sen antamasta opetuksesta siten kuin ammattikorkeakoulu ja opisto siitä sopivat vuosittain ennen varainhoitovuoden alkua. Valtioneuvoston asetuksella voidaan tarvittaessa säätää tarkemmin ammattikorkeakoulun ja Pelastusopiston välisestä sopimuksesta ja korvauksen maksamisesta.

Ammatillinen täydennyskoulutus

Pelastusopisto antaa Pelastusopistosta annetussa laissa säädetyn mukaisesti pelastustoimeen ja hätäkeskustoimintaan liittyvää ammatillista täydennyskoulutusta.

Täydennyskoulutuksen tavoitteena on tukea pelastuslaitosten ja hätäkeskusten henkilöstön osaamista ja ammattitaitoa. Oppilaitos pyrkii myös vastaamaan työyhteisöjen kehittämishaasteisiin ja näin tukemaan henkilöstön elinikäistä ammatillista kasvua.

Pelastuslaitosten ja hätäkeskusten ohella tärkeimpiä täydennyskoulutuksen asiakasyhteisöjä ovat sopimuspalokunnat, teollisuus sekä kuljetusalan yritykset.

Pelastusopiston täydennyskoulutustarjonnan tärkeimmät muodot ovat:

- kaikille avoimet seminaarit ja lyhyet täydennyskoulutuskurssit;
- työyhteisön omista kehittämistarpeista rakennettu räätälöity täydennyskoulutus;
- oppisopimuskoulutus (yhteistyössä alueellisten oppisopimuskeskusten kanssa).

Täydennyskoulutuksen määrällisenä tavoitteena v. 2011 on 6 400 koulutettavapäivää.

Valmiuslain mukaista varautumista edistävä koulutus

Pelastusopiston yhtenä lakisääteisenä tehtävänä on antaa normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumiseen valmentavaa koulutusta. Tätä koulutusta toteutetaan myös pääkaupunkiseudulla Pelastusopiston ja Pelastuskoulun yhteisen varautumisopettajan toimesta. Yhteinen opettaja on sopimusperusteinen osa oppilaitosten välistä vakiintunutta yhteistyötä.

Heinäkuun 2011 alussa voimaan tulleen uuden pelastuslain 27 §:n mukaan pelastuslaitos voi varsinaisten lakisääteisten tehtäviensä lisäksi tukea pelastustoimen alueeseen kuuluvan kunnan valmiussuunnittelua, jos siitä on kunnan kanssa sovittu.

Varautumisella tarkoitetaan toimintaa, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa turvallisuustiloissa ja erityistilanteissa. Varautumiseen kuuluvia toimenpiteitä ovat muun muassa valmiussuunnittelu, etukäteisvalmistelut ja -järjestelyt, muun toimintavalmiuden ylläpitäminen sekä henkilöstön koulutus ja valmiusharjoitukset. Materiaalinen varautuminen tarkoittaa varautumista materiaalien saatauvuusongelmiin.

Varautumisen tavoitteena on pyrkiä ehkäisemään ennalta häiriö- ja kriisitilanteiden syntymisen sekä toisaalta luoda edellytyksiä tilanteiden ja niiden seurausten hallintaan.

Omatoimisella varautumisella tarkoitetaan toimintaa, jota tekevät yksityiset ihmiset, yritykset ja yhteisöt. Omatoiminen varautuminen sisältää asuintalojen, virastojen, laitosten sekä teollisuus- ja liikeyritysten varautumisjärjestelyt.

Varautumiskoulutuksella tarkoitetaan koulutusta, jolla osaltaan varmistetaan yksilön, yhteisön, laitoksen, yrityksen sekä yhteiskunnan eri tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa turvallisuustilanteissa.

Varautumiskoulutus jakautuu viranomaisorganisaatioille pelastuslain nojalla annettavaan ja valmiuslain varautumisvelvoitetta edistävään koulutukseen sekä omatoimisen varautumisen koulutukseen.

Varautumisopetuksen vuosittaisen koulutusohjelman runko muodostuu aluekohtaisista valmiusharjoituksista sekä peruskurssitasoisista alue- ja paikallishallinnon kursseista seuraavasti:

- alue- ja keskushallinnon koulutus;
- kunnan johto- ja erityishenkilöstön koulutus;
- pakollinen väestönsuojelukoulutus;
- toimialakohtainen varautumiskoulutus;
- kunnan valmiussuunnittelijoiden koulutus;
- omatoimisen varautumisen kouluttajakoulutus;
- harjoitukset: johtokeskustoiminnan harjoitukset, valmiusharjoitukset, ydinvoimalaitosten pelastustoimintaharjoitukset, sektorikohtaiset harjoitukset.

Valmiuslain mukaista varautumista edistävään koulutukseen osallistuvan opetus ja ruokailu sekä majoitus opiston asuntolassa on maksutonta Pelastusopistolla tapahtuvan koulutuksen aikana.

Varautumiskoulutuksen määrällisenä tavoitteena v. 2011 on 9 500 koulutettavapäivää.

Väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstön koulutus

Pelastusopiston antama varautumiskoulutus sisältää valmiuslain (1080/1991) mukaisen varautumista edistävän koulutuksen ohella pelastuslain mukaista väestönsuojelun johto- ja erityishenkilöstön koulutusta.

Väestönsuojelukoulutukseen osallistuvien eduista säädetään pelastuslaissa.

Kriisinhallintakoulutus

Pelastusopiston tehtävänä on Pelastusopistosta annetun lain mukaan hoitaa siviilihenkilöstön osallistumisesta kriisinhallintaan annetun lain (1287/2004) 4 §:n 1 momentissa mainittuja kriisinhallintaan ulkomaille lähetettävän henkilöstön rekrytointivalmiuksia, materiaalisia ja logistisia valmiuksia sekä antaa mainitun lain mukaista siviilihenkilös-

tön kriisinhallintakoulutusta. Pelastusopisto toimii mainitun lain 5 §:ssä tarkoitettuna valtiotyönantajan edustajana. Tehtävää varten Pelastusopistolla on laissa määritelty yksikkö, Kriisinhallintakeskus.

Jatkokoulutusmahdollisuudet

Pelastusopiston tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijat ovat suorittaneet korkeakoulukelpoisuuteen (ks. laki 558/2009, 37§) oikeuttavan toisen asteen tutkinnon, joten heillä on pelastusalan opintojen jälkeen laajat mahdollisuudet hakeutua lisä- ja jatkoopintoihin maamme koulutusjärjestelmässä. Vaihtoehtoina ovat joko toisen asteen yleisen ammatillisen tutkintojärjestelmän mukaiset opinnot, hakeutuminen ammattikorkeakoulun tutkinto-opiskelijaksi tai tiedekorkeakoulututkintoon johtavat opinnot.

Opintoihin hakeutuminen perustuu luonnollisesti henkilön omiin ammatillisiin uramotiiveihin. Pelastusalan oma koulutustarjonta päättyy tällä hetkellä palopäällystön koulutusohjelmassa suoritettavaan insinööri (AMK) –tutkintoon. Tämän jälkeen henkilö voi hakeutua vuosittaisen opiskelijavalinnan kautta joko ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin tai tiedekorkeakoulun maisteri-opintoihin.

Huomattava osa palopäällystön koulutusohjelman opiskelijoista on suorittanut ylempään AMK -tutkintoon johtavia jatko-opintoja. Ammattikorkeakouluverkosto on tiheä, jolloin on mahdollista suorittaa opinnot lähellä asuin- tai työpaikkakuntaa, usein on mahdollista opiskella myös työn ohella, jolloin taloudelliset kustannukset pysyvät matalina.

Tiedekorkeakoulun maisteritutkintoon johtaviin opintoihin siirtyminen antaa mahdollisuuden myös tieteellisiin jatko-opintoihin. Tämä on toimialan kannalta merkittävä mahdollisuus, koska se tarjoaa väylän pelastajatutkinnosta aina ylimpään akateemiseen opintarajaan asti.

Maisteriopinnot voidaan suorittaa myös tiettyyn sisältöteemaan keskittyvissä maisteriohjelmassa. Opiskelijahaku ohjelmaan perustuu useimmiten alemman korkeakoulututkinnon suoritukseen, jolloin ne ovat hyvä vaihtoehto erityisesti ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden jatko-opintojen väyläksi.

Nuohoojan ammatti- ja erikoisammattitutkintojen rakenne

Tutkinnot ja koulutusjärjestelmä

Nuohousalan ammatti- ja erikoisammattitutkinnot sisältyvät opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alan tutkintorakenteeseen. Tutkinnot suoritetaan näyttötutkintojärjestelmän mukaisesti eli osaamisen näyttäminen on ammattitaidon hankkimistavasta riippumaton. Koulutuksessa, työelämässä ja harrastuksissa hankittua osaamista käsitellään yhtenä kokonaisuutena siten, että osaaminen voidaan hyödyntää tutkinnoissa vaaditun

ammattitaidon näytöissä. Näyttötutkintoihin osallistumiselle ei muodollisesti voida asettaa koulutukseen osallistumista koskevia ennakkoehtoja. Pääsääntöisesti tutkinnot suoritetaan kuitenkin erilaisen valmistavan koulutuksen yhteydessä.

Nuohoojan ammattitutkinto

Nuohoojan ammattitutkinto muodostuu neljästä pakollisesta tutkinnon osasta. Tutkinto on valmis, kun kaikki tutkinnon osat on suoritettu hyväksytysti. Nuohoojan ammattitutkinnon osat ovat:

- tulisijojen ja savuhormien nuohous;
- ilmanvaihtojärjestelmien puhdistus;
- kiinteistöjen turvallisuuden tarkkailu;
- asiakaspalvelu ja nuohousyrityksen hoito.

Tutkinnon suoritettuaan nuohoojalla tulee olla ammatin harjoittamiseen hyvät perusvalmiudet ja käytännön työtaidot. Hänellä tulee olla hyvät perustiedot palonehkäisystä, taloudellisesta energiankäytöstä ja ympäristönsuojelusta. Lisäksi tulee olla käsitys niiden merkityksestä niin nuohouksessa kuin ilmastointityössäkin sekä valmiudet ja halu kehittää työssä itseään, ammattitaitoaan ja työmenetelmiään.

Nuohoojan tulee osata ottaa työssään huomioon sekä omaan että muiden työturvallisuuteen, terveyteen ja ergonomiaan liittyvät näkökohdat. Hänellä tulee olla tähän tarvittavat hyvät tiedot ja valmiudet. Nuohoojan tulee tuntea yhteiskunnallisen vastuunsa mm. ihmisten terveyteen, ympäristön- ja ilmansuojeluun ja työsuojeluun liittyvissä kysymyksissä.

Nuohoojamestarin erikoisammattitutkinto

Nuohoojamestarin erikoisammattitutkinto muodostuu kolmesta pakollisesta tutkinnon osasta. Tutkinto on valmis, kun kaikki tutkinnon osat on suoritettu hyväksytysti. Nuohoojamestarin erikoisammattitutkinnon osat ovat:

1. Lämmitysjärjestelmien nuohous ja huolto
2. Ilmastointijärjestelmien puhdistus ja huolto
3. Asiakaspalvelu ja nuohousyrityksen johtaminen

Tutkinnon suoritettuaan nuohoojamestari hallitsee oman ammattialansa ja tuntee toimialansa. Hänellä tulee olla hyvät tiedot palonehkäisystä, taloudellisesta energiankäytöstä sekä ympäristönsuojelusta. Hänellä tulee olla myös käsitys niiden merkityksestä niin nuohouksessa kuin ilmastointityössäkin.

Ammattitaidon osoittamistavat

Ammattitaidon arvioimiseksi annettavien näyttöjen lähtökohtana on saada selville, kuinka hyvin käytännön taidot ja niiden pohjana oleva tietoperusta sekä käsitteelliset rakenteet ovat sovittuneet yhteen ja suhteessa siihen, mitä tutkinnon eri osissa vaaditaan. Tätä testataan pääasiassa toiminnallisilla tehtävillä, joita voidaan tarvittaessa täydentää suullisesti, kirjallisesti tai muilla tavoin.

Taidon pääasiallisena arviointimuotona käytetään työnäyttöä, taitotestiä, työtoiminnan havainnointia tai simulointia ja kestoiltaan vaihtelevia projektitehtäviä. Myös dokumentoituja todisteita vaadittavasta osaamisesta ja muita arviointimenettelyjä sekä näiden erilaisia yhdistelmiä voidaan käyttää.

Koulutuksen järjestämistavat

Koulutus voidaan hankkia oppilaitosmuotoisena ammatillisena lisäkoulutuksena tai opisopimuskoulutuksena.

2.1.2 Helsingin pelastuskoulu

Helsingin pelastuslaitos on osana rekrytointistrategiaansa ylläpitänyt sisäasiainministeriön valtuutuksen nojalla omaa oppilaitostaan vuodesta 1972 alkaen. Koulussa suoritettut ammatilliset perustutkinnot (pelastajatutkinto ja alipääällystötutkinto) vastaavat Pelastusopistossa suoritettuja pelastustoimen ammatillisia perustutkintoja. Pelastajatutkinnon koulutusaika on yhden lukukauden pidempi kuin Pelastusopistossa.

Vuosi 2010 oli Helsingin Kaupungin Pelastuskoulun historian vilkkaimpia. Koulussa oli yhtä aikaa ammattitutkintokoulutuksessa kolme pelastajakurssia sekä alipääällystökurssi. Opiskelijoita ammatillisessa peruskoulutuksessa oli yhteensä 51. Koulutettavapäiviä ammatillisessa peruskoulutuksessa kertyi vuoden aikana yhteensä 8126 päivää. Pelastajakurssien vahvuus on 15 opiskelijaa.

Ammatillisen peruskoulutuksen lisäksi Helsingin pelastuslaitos on antanut Pelastuskoululle useita muitakin koulutustehtäviä.

2.1.2.1 Lainsäädäntö

Pelastuslain 55 §:n 2 momentin mukaan sisäasiainministeriö voi hyväksyä pelastuslain 55 §:n 2 momentin mukaan myös muun julkisyhteisön ylläpitämän oppilaitoksen kuin Pelastusopiston antamaan pelastusalan ammatillista peruskoulutusta. Oppilaitoksen henkilöstön kelpoisuuteen, oppilaitoksen antamaan koulutukseen, opetukseen ja tutkintoihin sekä opiskelijan oikeuksiin ja velvollisuuksiin sovelletaan Pelastusopistosta annettua lakia. Oppilaitoksen opetuksessa noudatetaan Pelastusopiston opetussuunnitelmia. Oppilaitos asettaa oikaisu- ja kurinpitolautakunnan. Lautakuntaan sovelletaan Pe-

lastusopiston oikaisu- ja kurinpitolautakuntaa koskevia säännöksiä. Tarkempia säännöksiä lautakunnasta voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella.

Pelastuslain hallituksen esityksestä (HE 257/2010 vp) antamassaan mietinnössä (HaVM 41/2010 vp) eduskunnan hallintovaliokunta toteaa yksityiskohtaisissa perusteluissa seuraavaa:

"Lakiehdotuksen 55 §:n 2 momentin nojalla sisäasiainministeriö voi hyväksyä myös muun oppilaitoksen kuin Pelastusopiston antamaan pelastusalan ammatillista peruskoulutusta. Sääntely vastaa asiallisesti voimassa olevaa pelastuslakia. Valiokunta ehdottaa momentin muuttamista siten, että Pelastusopiston lisäksi pelastusalan ammatillista peruskoulutusta voi antaa sisäasiainministeriön hyväksymä muun julkisyhteisön ylläpitämä oppilaitos.

Ainoa säännöksen tarkoittama oppilaitos on tällä hetkellä Helsingin pelastuskoulu, joka on toiminut vuodesta 1972 lukien. Helsingin pelastuskoulun toiminta on tärkeää pelastusalan ammatillisen peruskoulutuksen alueellisen tarpeen tyydyttämiseksi. Nyt säädettävällä lailla ei ole tarkoitus laajentaa pelastusalan ammatillisen peruskoulutuksen antamista nykyisestään."

Eduskunta hyväksyi uuden pelastuslain 15.3.2011 ja rajasi muiden oppilaitosten kuin Pelastusopiston oikeuden antaa pelastusalan ammatillista peruskoulutusta ainoastaan julkisyhteisön ylläpitämiin oppilaitoksiin.

Pelastustoimesta annetun valtioneuvoston asetuksen 8 §:ssä säädetään sisäasiainministeriön hyväksymän oppilaitoksen oikaisu- ja kurinpitolautakunnasta. Säännöksen mukaan pelastuslain 55 § :n 2 momentissa tarkoitettu oppilaitos määrää mainitun lain 55 § :n 4 momentissa tarkoitettuun oikaisu- ja kurinpitolautakuntaan oppilaitoksen henkilöstöstä puheenjohtajan ja jäsenet sekä heille henkilökohtaiset varajäsenet. Jäsenistä vähintään kahden samoin kuin heidän henkilökohtaisten varajäsentensä tulee olla asianomaisen oppilaitoksen opetushenkilöstöä.

2.1.2.2 Pelastuskoulun ohjausjärjestelmä ja hallinto

Helsingin kaupungin Pelastuskoulu on osa Helsingin pelastuslaitoksen organisaatiota. Helsingin kaupungin Pelastuskoulun toimintaa johtaa yksikön päällikkönä Pelastuskoulun rehtori. Pelastuskoulussa voi (järjestysmuodon mukaan) työskennellä yliopettajia, vanhempia opettajia, harjoitusmestareita sekä tukitoiminnoissa työskentelevää henkilökuntaa. Koulun hallintoon ja sen kehittämiseen osallistuu yhdessä rehtorin kanssa myös täydennyskoulutuksesta vastaava koulutuksen kehittämispäällikkö, joka toimii tarvittaessa myös yksikön päällikön sijaisena.

Koulustoitominnan määrällisten tavoitteiden tilapäisesti niin edellyttäessä, pelastuslaitoksen muilta toimialoilta voidaan määrätä määräajaksi henkilöitä työskentelemään Pe-

lastuskoulussa kurssinjohtajan, harjoitusmestarin tai opettajan tehtävissä. Kyseiset henkilöt eivät henkilöstöhallinnollisesti kuulu Pelastuskouluun.

Virassa tai toimessa olevia päätoimisia opettajia tai kouluttajia Pelastuskoulussa on koulutuspalomestari (1), palotarkastuksen vanhempi opettaja (1), varautumisen opettaja (1), turvallisuusopetuksen vanhempi opettaja (1) ja sairaanhoidon lehtori (1). Lisäksi pelastuslaitoksen henkilöstöstä on määrätty työskentelemään Pelastuskoulussa palomestari (1), paloesimiehiä (2) ja palomies-sairaankuljettajia (2). Tukitoimintoja varten koulussa on 2 osa-aikaeläkkeellä olevaa sihteeriä ja harjoitusalueenhoitaja/vahtimestari.

2.1.2.3 Pelastuskoulun rahoitusjärjestelmä

Helsingin Pelastuskoulun toiminta rahoitetaan kaupungin budjettivaroin osana pelastuslaitoksen toimintaa.

Tilivuonna 2010 koulun hallintoon ja tukitoimiin käytettiin laitoksen palkkarahoja sivukuluineen yhteensä 189 887 €. Vuodesta 2011 eteenpäin summa pienenee merkittävästi kahden tilivuoden alusta osa-aikaeläkkeelle siirtyneen työntekijän osalta.

Opiskelijakohtainen käyttömenokustannus opiskelupäivää kohden Pelastuskoulussa on (esimerkiksi vuoden 2010 pelastajakurssi 33:n kohdalla) 34 €/opiskelupäivä. Näin opiskelijakohtaiseksi käyttömenoperusteiseksi toteutumaksi saadaan 6800 €/opintovuosi eli kaksivuotisen opiskelun opiskelijakohtaiset käyttömenot ovat noin 13 600 €. Nyt esitetyissä luvuissa eivät ole mukana operatiivisen osaston viroissa olevien kouluttajien palkat eivätkä epäsuorasti kouluun liittyvät vuokra- ja investointikulut.

Täydennyskoulutuksen osalta vuoden 2010 toteutuneen talousarvion mukaan palkkakustannukset sivukuluineen olivat 73 319 €, jossa summassa on mukana myös freelancer-kouluttajien palkkiot.

Varautumiskoulutukseen käytettiin laitoksen palkkarahoja sivukuluineen toimintavuonna 2009 yhteensä 73 447 €

Turvallisuuskoulutuksen palkkakustannukset pakollisine sivukuluineen vuoden 2010 toteutuman mukaan olivat yhteensä 60 599 €

Pelastuskoulun käytössä olevan kiinteistön vuokratulot ovat (vuoden 2011 tasossa) 16151,10 euroa/kk. Pelastuskoulun oman käytön lisäksi kiinteistöä käytetään myös muihin pelastuslaitoksen sekä sen sidosryhmien tilaisuuksien järjestämiseen.

Investoinnit pelastuskoulun koulutuslaitteisiin tehdään erillisinä hankkeina ja niiden ylläpito toteutetaan käyttömenoista. ATK-kaluston osalta Pelastuskoulun välineistön ylläpito ja uusinta toteutetaan pelastuslaitoksen teknisen osaston toimesta investointisuunnitelmaan perustuen.

Ammatillisten aineiden opetukseen liittyvien kalustohankintojen toteuttaminen on kytetty operatiivisessa käytössä olevan ja siihen käyttöön suunnitellun kaluston hankintoihin sekä tätä kautta poistuvan kaluston hyödyntämiseen.

Pelastuskoulu käyttää koulutustoiminnassaan pelastuslaitoksen varakalustona toimivia pelastusyksiköitä (HK11, HK21, HK31, HK41). Tämän käytetyn kaluston osalta ei ole tehty erillisiä investointeja vaan ajoneuvokalusto on siirtynyt Pelastuskoulun käyttöön aina operatiivisen osaston uusiessa yksiköitään. Pelastusyksiköiden käyttöaika operatiivisessa toiminnassa on 7 vuotta ja tämän jälkeen pelastuskoulun koulutuskäytössä/varakalustona toiset 7 vuotta.

2.1.2.4 Pelastuskoulun koulutus- ja tutkintorakenne

Pelastajan koulutusohjelma

Helsingin pelastuskoulussa voi suorittaa Pelastusopistosta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisen pelastajan ammatillisen tutkinnon. Pelastuslain 55 §:n 2 momentin mukaan sisäasiainministeriön hyväksymän oppilaitoksen antamaan koulutukseen, opetukseen ja tutkintoihin sekä opiskelijan oikeuksiin ja velvollisuuksiin sovelletaan Pelastusopistosta annettua lakia. Oppilaitoksen opetuksessa noudatetaan Pelastusopiston opetussuunnitelmia.

Pelastuskoulussa noudatetaan Pelastusopiston opetussuunnitelmaa täydennettynä ns. Helsinki-lisällä. Käytännössä koulun kurssi on pituudeltaan kaksi kokonaista lukuvuotta + kaksi pakollista palkallista 2 kk:n mittaista työharjoittelujaksoa. Työharjoittelu tapahtuu kokeneen ammattilaisen ja tähän ohjaustehtävään erikseen valmennetun lähiohjaajan valvonnassa Helsingin pelastuslaitoksen pelastusasemilla. Ensimmäisenä kesänä opiskelijat työskentelevät yksinomaan pelastusyksikön miehistössä ja toisena kesänä normaalisti työvuorossa (12h +12h).

Helsinki-lisässä painottuvat pääkaupungin erityispiirteet seuraavasti:

- historia 1,5 op
- ammatillinen kehittyminen 1,5 op
- ensihoito 7,5 op
- meritoiminta 1,5 op
- työnohjaus 1,5 op
- FRF toiminta 1,5 op
- metro + raitiotie 1,5 op
- ÖT 1 op
- ilmailu 1 op
- satama/alukset 1 op
- maanalaiset tilat 1 op

- riskienhallinta 1 op
- viranomaisyht.työ 0.5 op
- kaupunkituntemus 1 op
- Hel Pel kalusto 1 op

Yhteensä 24 op

Vuonna 2011 voimaan tulleen terveydenhuoltolain ja sen nojalla annetun ensihoitoasetuksen kiristyneiden kelpoisuusvaatimusten johdosta Helsingin Pelastuskoulussa pelastajatutkinnon suorittaneet henkilöt suorittavat vuodesta 2011 lukien pelastajatutkinnon jälkeen oppisopimusmuotoisesti toteutetun lähihoitajatutkinnon (terveydenhuollon ammattitutkinnon) pelastajana työskentelyn ohessa sosiaali- ja terveydenhuoltoalan oppilaitoksessa. Molemmat tutkinnot suorittaneita palomies-ensihoitajia voidaan käyttää pelastuslaitosten ensihoitotehtävissä joustavammin (työskentelyparina perustason ensihoitoyksikössä) kuin pelkän pelastajatutkinnon ja siihen liittyvän ensihoitokoulutuksen saaneita henkilöitä.

Pelastustoimen alipäällystön koulutusohjelma

Helsingin pelastuskoulussa voi suorittaa Pelastusopistosta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisen alipäällystön ammatillisen tutkinnon. Pelastuslain 55 §:n 2 momentin mukaan sisäasiainministeriön hyväksymän oppilaitoksen antamaan koulutukseen, opetukseen ja tutkintoihin sekä opiskelijan oikeuksiin ja velvollisuuksiin sovelletaan Pelastusopistosta annettua lakia. Oppilaitoksen opetuksessa noudatetaan Pelastusopiston opetussuunnitelmia.

Muu koulutus

Täydennyskoulutus

Laitoksen henkilöstö

Pelastuskoulu toteuttaa tilaaja-tuottaja -mallilla laitoksen henkilöstön täydennyskoulutusta.

Toimintavuoden 2010 aikana Pelastuskoulu oli mukana toteuttamassa muun muassa seuraavia täydennyskoulutuksen koulutuskokonaisuuksia: perehdytyskurssit, kouluttajakoulutus lääkintäyksikön vastuukouluttajille, veneenkuljettajakurssi sekä MIRG-koulutus. Laitoksen oman henkilöstön täydennyskoulutuksesta koulutettavapäiviä kertyi yhteensä 1360 kappaletta.

Pelastuskoulu järjestää oman koulutusjärjestelmän ulkopuolelta palkattaville palomies-sairaankuljettajille kymmenen viikon mittaisen täydennyskoulutuksen, jossa perehdytään Helsingin pelastuslaitoksen toiminnan erityispiirteisiin.

Pelastuskoulu järjestää palotarkastajien ja turvallisuuskouluttajien perehdytyskoulutusta. Koulutuksen kesto on 8 viikkoa ja laajuus on 290 tuntia.

Sopimuspalokunnat

Pelastuskoulun täydennyskoulutuslinja on vuodesta 2009 alkaen vastannut pelastuslaitoksen sopimuspalokunniltaan edellyttämien kuumien savusukellusharjoitusten toteuttamisesta.

Pelastuskoulu kouluttaa Helsingin sopimuspalokuntien päälliköt järjestämillään sopimuspalokuntien päällikkökursseilla.

Varautumiskoulutus

Varautumisen opetusta tarjotaan kaikille kaupunkikonsernin yksiköille ja henkilöstölle tarpeen mukaan. Koulutusta annetaan muun muassa väestönsuojelumuodostelmiin varatuille. Lisäksi Pelastuskoulu antaa räätälöityä koulutusta kaupungin yksikköjen oman palvelutuotannon turvaamisen varmistamiseksi kaikissa turvallisuustilanteissa.

Osana varautumiskoulutusta Pelastuskoululla pidetään myös hätäensiapukursseja. Kurssit on kohdennettu Helsingin kaupungin virastoissa ensiapu- tai suojelutehtäviin nimeytyille henkilöille.

Turvallisuuskoulutus

Turvallisuusopetusta varten Pelastuskoulu on yhteistyössä Suomen Palopäällystiiton kanssa tuottanut ja julkaissut runsaasti alan koulutusmateriaalia vuodesta 1998 alkaen. Yhteensä erilaisia julkaisuja on tällä yhteistyöllä tuotettu yli 30 kappaletta (esimerkiksi Asukkaan turvallisuusopas).

Esimerkiksi opetusviraston kumppanuushankeen osana Pelastuskoulun kolmipäiväiseen turvallisuusvastaavakoulutukseen osallistui keväällä 2009 yhteensä 91 opetusviraston työntekijää.

2.2 Vapaaehtoisen ja sivutoimisen henkilöstön koulutusjärjestelmä

Yleistä

Pelastuslain (56 §) mukaan pelastuslaitoksen tulee huolehtia siitä, että sen sivutoimisella henkilöstöllä sekä sopimuspalokunnan ja muun (pelastuslain mukaisen) sopimuksen tehneen yhteisön henkilöstöllä on riittävä koulutus pelastustoimintaan.

Pelastuslaissa säädetyn koulutusvastuun johdosta pelastuslaitos on kustannuksellaan velvollinen huolehtimaan siitä, että pelastustoimintaan sopimuspalokuntalaisina ja sivutoimisina henkilöinä sekä muiden sopimuksen tehneiden yhteisöjen jäseninä osallistuvat ovat suorittaneet pelastuslaissa tai sen nojalla annetuissa säädöksissä määritellyt pelastustoimintaan liittyvät koulutukset sekä mahdolliset muut asianomaisen tehtävän turvalliseen suorittamiseen liittyvät koulutukset.

Pelastuslaitos maksaa välittömät koulutuskustannukset ja samalla myös päättää toiminnassa tarpeellisen koulutettavien määrän ensisijaisesti palokuntasopimuksessa tai muun yhteisön kanssa tehdyssä sopimuksessa linjatun toimintavalmiuden perusteella.

Koulutusvaatimukseen kuuluvien kurssien opetussuunnitelmat vahvistaa Pelastusopisto sille säädetyn tehtävän mukaisesti. Käytännössä pelastuslaitos voi tilata kurssit koulutusta tarjoavilta tahoilta tai toteuttaa koulutuksen pelastuslaitoksen oman henkilöstönsä toimesta.

Käytännössä sivutoimisen ja vapaaehtoisen henkilöstön koulutuksen suunnittelusta (oppimateriaali ja kouluttajakoulutus) ja toteutuksesta ovat valtaosin huolehtineet Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö ja alueelliset pelastusliitot. Liittojen sivutoimisina kouluttajina toimivat usein pelastuslaitosten palveluksessa olevat henkilöt. Pelastusopiston säädettyinä tehtävänä on ollut muodollisesti vahvistaa järjestöjen valmistelemien opetussuunnitelmien (kurssimateriaalit) sisällöt. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön ja alueellisten pelastusliittojen toimintaa rahoitetaan merkittävin osin Palosuojelurahaston avustuksilla.

Pelastuslaitos vastaa tilaamansa tai toteuttamansa koulutuksen asianmukaisuudesta ja siitä, että annettava opetus vastaa vahvistettuja opetussuunnitelmia.

Pelastuslaitoksen koulutusvastuu ei käsitä sopimuksen tehneiden yhteisöjen pelastustoimintaan välittömästi liittymättömiä koulutuksia, joista asianomaiset yhdistykset ja niiden jäsenet huolehtivat itsenäisesti. Viimeksi mainittuja koulutuksia ovat esimerkiksi järvipelastusyhdistysten alusten käyttöön liittyvät koulutukset.

Pelastustoimen sivutoimisen ja vapaaehtoisen henkilöstön koulutuksen suunnittelua, ohjausta ja toteutusta on perusteltua arvioida jatkossa erillisen selvitystyön pohjalta ottaen huomioon muun muassa eri toimijoiden roolit ja vastuut pelastustoimessa ja sen kehittämisessä. Erityisesti tulisi arvioida opetussuunnitelmien sisällön määrittelyyn, valtakunnallisen opetusaineiston tuottamiseen, kouluttajakoulutuksen järjestämiseen, koulutuksen rahoitusvastuihin ja -järjestelyihin sekä koulutuksen laadun arvioitiin ja valvontaan liittyviä asiakokonaisuuksia tavoitteena ajan tasaisen kokonaisnäkömyksen muodostaminen sivutoimisen ja sopimushenkilöstön koulutuksen nykytilasta (koulutuksen laatu, koulutettavien määrä, koulutukseen pääsyn perusteet, kelpoisuusvaatimusten ajantasaisuus) ja mahdollisista kehittämistarpeista.

Sivutoimisen ja vapaaehtoishenkilöstön perus- ja täydennyskoulutusjärjestelmä

Sopimuspalokunnan päällikön peruskoulutus

Sopimuspalokunnan päällikkökurssi (4 op)	tai	Teollisuuspalopäällikön peruskurssi	tai	Pelastusalan päällystötai alipäällystötutkinto
--	-----	-------------------------------------	-----	--

Alipäällystön ja muun päällystön peruskoulutus

Yksikönjohtaja

Yksikönjohtajakurssi (87 h + 100 h)

tai

Pelastusalan ammatillinen tutkinto

Alipäällystön täydennyskoulutus

Palokunnan toiminta poikkeusoloissa (15 h)
--

Toimi oikein palo-ilmoittimella (12 h)
--

Yksikönjohtajan täydennyskurssi (30 h)
--

Miehistön peruskoulutus

Vanhempi sammutusmies

Palokuntien turvallisuusviestintäkurssi (20 h)
--

Palokuntien ensivastekurssi (32 h)

Pintapelastuskurssi (23 h)

Vaarallisten aineiden kurssi (20 h)

Öljyvahingon torjuntakurssi (20 h)

Pelastustyökurssi (20 h)

Palokuntien ensiapu-kurssi (32 h)

Sammutusmies

Savusukelluskurssi (30 h)

Asetuksen (VnA 407/2011) edellyttämä pohjakoulutus

Nuorempi sammutusmies

Sammutustyökurssi (60h)

Miehistön täydennyskoulutus

Viestiliikennekurssi (12 h)

Vanhemman sammutusmiehen täydennyskurssi (16 h)

Palokuntien liikuntakoulutus ja kunto-testaus (15 h)
--

Palontutkintakurssi (14 h)

Psyykkinen ensiapu (13 h)

Ajoneuvon käsittelykurssi (17 h)

Henkilön nostot ja laskut (19 h)

Vauriotuhopuiden raivaus (13 h)

Eläinten pelastamisen kurssi (21 h)

Jälkivahinkojen torjuntakurssi (8 h)

Sisäpalosimulaattori-kurssi (18 h)

Metsäpalontorjunta (16 h)

Konemieskurssi (11 h)

CBRN kurssi (16h) (ent. Suojelutoiminta poikkeusoloissa)
--

Laskeutumisen ja kattotyöskentelyn kurssi (20 h)
--

Vaarallisten aineiden tukitoiminnot (12 h)
--

Toteutus palokuntatasolla

Perehdyttäminen I, II ja III

2.3 Pohjoismainen kehitys pelastustoimen koulutuksessa

Seuraavassa tarkastellaan pohjoismaisia pelastustoimen koulutusjärjestelmiä. Euroopan unioni ei ole antanut pelastustoimen ammatillisen koulutuksen järjestämistä koskevia säädöksiä.

Ruotsissa pelastustoimen koulutus on yksi puolustusministeriön alaisen yhteiskunnan turvallisuudesta ja kriisivalmiudesta vastaavan viranomaisorganisaation (Myndigheten för samhällskydd och beredskap - MSB) tehtävistä. MSB:llä on oppilaitokset Revingessä ja Sandössä. Palomiehen tai pelastajan ammattiin hakeudutaan ns. SMO-koulutuksen (Skydd mot olyckor) kautta. Koulutus kestää kaksi vuotta (80 ov) ja se antaa kompetenssiperustan myös erilaisiin kunnallisten ja valtiollisten viranomaisten sekä elinkeinoelämän turvallisuustehtäviin. SMO-tutkinto voidaan opiskella joko kokopäiväisesti oppilaitoksissa tai opiskelijan itseohjautuvuutta ja omavastuuta korostaen monimuoto-opintoina, jolloin opinnot koostuvat erilaisista lähi- ja etäopiskelun yhdistelmistä.

Palopäällikön kelpoisuuden saa suorittamalla Lundin teknisessä korkeakoulussa paloinsinööritutkinnon ja lisäksi MSB:n oppilaitoksessa palotoimen johtamiseen valmentavan koulutuksen. Matalan riskitason kuntiin voidaan päälliköksi valita myös palomestariutkinnon suorittanut henkilö, joka on lisäksi suorittanut erillisen täydennyskurssiohjelman.

Norjassa on vuodesta 2003 lähtien pelastustoimen koulutus kuulunut oikeusministeriön hallinnonalaan. Miehistön koulutus käsittää kahden vuoden koulutusjakson, josta suurin osa toteutetaan palokunnissa ja noin kahden kuukauden perusjakso Norjan Palokoulussa (Norges Brannskole). Päällystön pätevyys voi saavuttaa kahta vaihtoehtoista koulutusväylää pitkin. Pelastusalalla työskentelevien on käytävä kolme erillistä kurssia, joiden välissä on hankittava lisää työkokemusta. Koulutukset itsessään ovat varsin lyhyitä. Yhteensäkin niistä karttuu noin neljä kuukautta opiskeluaikaa. Toinen koulutusväylä edellyttää diplomi-insinöörin tutkinnon lisäksi Palokoulussa suoritettavaa neljän viikon valmennusta.

Tanskan pelastustoimen johtava viranomainen on puolustusministeriön alainen valmiushallitus (Beredskabsstyrelsen, Danish Emergency Management Agency, DEMA). DEMA vastaa pelastustoimen koulutuksen lisäksi kaikesta kriisinhallinnan koulutuksesta. Koulutusta annetaan niin päivittäisten onnettomuuksien kuin sotilaallisen kriisiinkin varalta. DEMA kouluttaa vuosittain 900 asevelvolliselle palomiehen perustaidot kolme kuukautta kestäväällä kurssilla ja 500 asevelvollista saa perustaitojen lisäksi koulutusta myös vaativampiin pelastustehtäviin kuuden kuukauden kurssituksen aikana. Käytännössä pelastuslaitokset valitsevat miehistönsä edellä mainituista henkilöistä, joiden koulutusta syvennetään pelastuslaitoksen omalla koulutuksella. Päällystön koulutus tapah-

tuu DEMA:n ylläpitämässä oppilaitoksissa. Kaikkien päällystötehtäviin pyrkivien on läpäistävä DEMA:n tekninen opisto (Technical College), missä koulutus keskittyy pelastustaktiikkaan ja vaarallisten aineiden onnettomuuksien erityispiirteisiin. DEMA:n akatemiassa pääpaino on johtamistaitojen kehittämisessä. Palopäällikön asema on Tanskassa poikkeuksellisen väljästi säädelty. Lainsäädännössä todetaan, että päälliköllä tulee olla keskeinen asema kunnan pelastusorganisaatiossa, mutta yksityiskohtaisemmin hänen tehtäviään tai valtuuksiaan ei määritellä. Myöskään palopäällikön kelpoisuutta ja koulutusta ei lainsäädännössä ole määritelty millään tavoin.

2.4 Pelastustoimen koulutuksen nykytilan arviointi

Yleistä

Pelastajat ja palomiehet ensihoito- ja ensivastetehtävien suorittajina

Terveydenhuoltolain mukaisesta ensihoitojärjestelmästä

Terveydenhuoltolaki (1326/2010) tuli pääosiltaan voimaan 1.5.2011. Terveydenhuoltolaissa säädetään muun muassa ensihoitopalvelun järjestämisestä. Terveydenhuoltolain mukaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän on järjestettävä alueensa ensihoitopalvelu. Ensihoitopalvelu on suunniteltava ja toteutettava yhteistyössä päivystävien terveydenhuollon toimipisteiden kanssa siten, että nämä yhdessä muodostavat alueellisesti toiminnallisen kokonaisuuden.

Sairaanhoitopiirin kuntayhtymä voi järjestää ensihoitopalvelun alueellaan tai osassa sitä hoitamalla toiminnan itse, järjestämällä ensihoitopalvelun yhteistoiminnassa alueen pelastustoimen tai toisen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän kanssa taikka hankkimalla palvelun muulta palvelun tuottajalta. Viimeksi mainitussa vaihtoehdossa on kyse ns. vapaasta kilpailutuksesta ja edellisissä viranomaisten lakiin perustuvasta omasta toiminnasta tai viranomaisten yhteistyöstä, joka ei edellytä kilpailutusta järjestettäessä ensihoitopalveluja.

Sairaanhoitopiirin kuntayhtymä tekee ensihoidon palvelutasopäätöksen. Palvelutasopäätöksessä määritellään ensihoitopalvelun järjestämistapa, palvelun sisältö, ensihoitopalveluun osallistuvan henkilöstön koulutus, tavoitteet potilaan tavoittamisajasta ja muut alueen ensihoitopalvelun järjestämisen kannalta tarpeelliset seikat. Palvelutasopäätöksessä on määriteltävä ensihoitopalvelun sisältö siten, että palvelu on toteutettava tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti ja siinä on otettava huomioon ensihoidon ruuhkatilanteet.

Terveydenhuoltolain mukaan ensihoitopalveluun sisältyy:

1) äkillisesti sairastuneen tai loukkaantuneen potilaan kiireellinen hoito ensisijaisesti terveydenhuollon hoitolaitoksen ulkopuolella lukuun ottamatta meripelastuslaissa

(1145/2011) tarkoitettuja tehtäviä ja tarvittaessa potilaan kuljettaminen lääketieteellisesti arvioiden tarkoituksenmukaisimpaan hoitoyksikköön;

2) ensihoitovalmiuden ylläpitäminen;

3) tarvittaessa potilaan, hänen läheisensä ja muiden tapahtumaan osallisten ohjaaminen psykososiaalisen tuen piiriin;

4) osallistuminen alueellisten varautumis- ja valmiussuunnitelmien laatimiseen suurennettomuuksien ja terveydenhuollon erityistilanteiden varalle yhdessä muiden viranomaisten ja toimijoiden kanssa; ja

5) virka-avun antaminen poliisille, pelastusviranomaisille, rajavartiolaitosviranomaisille ja meripelastusviranomaisille niiden vastuulla olevien tehtävien suorittamiseksi.

Sairaanhoitopiirin kuntayhtymä voi päättää palvelutasopäätöksessä ensivastetoiminnan sisällyttämisestä osaksi ensihoitopalvelua. Ensivastetoiminnalla tarkoitetaan hätäkeskuksen kautta hälytettävissä olevan muun yksikön kuin ambulanssin hälyttämistä äkillisesti sairastuneen tai loukkaantuneen potilaan tavoittamisviiveen lyhentämiseksi ja yksikön henkilöstön antamaa hätäensiapua, joka on määritelty ensihoidon palvelutasopäätöksessä.

Ensihoitopalvelun tehtävistä, ensihoidon palvelutasopäätöksen määrittelyn perusteista ja rakenteesta, *ensihoitopalveluun osallistuvan henkilöstön tehtävien määrittelyn perusteista ja koulutusvaatimuksista*, ensihoitopalvelun perus- ja hoitotason määrittelmistä sekä ensivastetoiminnasta säädetään *sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetuksella*. Ensihoitopalvelusta annetun sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetuksen (340/2011) 8 §:ssä säädetään ensihoitopalvelun yksiköistä ja henkilöstöstä. Säännöksen mukaan ensihoitopalvelun yksiköiden henkilöstöllä on oltava vähintään seuraava koulutus:

1) *ensivasteyksikössä* vähintään kahdella henkilöllä ensivastetoimintaan soveltuva koulutus;

2) *perustason* ensihoidon yksikössä:

a) ainakin toisen ensihoitajan on oltava terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettu *terveydenhuollon ammattihenkilö*, jolla on ensihoitoon suuntautuva koulutus; ja

b) *toisen ensihoitajan* on oltava vähintään terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu *terveydenhuollon ammattihenkilö tai pelastajatutkinnon taikka sitä vastaavan aikaisemman tutkinnon suorittanut henkilö*;

3) *hoitotason* ensihoidon yksikössä:

a) ainakin toisen ensihoitajan on oltava *ensihoitaja AMK* taikka terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu *laillistettu sairaanhoitaja*, joka on suorittanut hoitotason ensihoitoon suuntaavan vähintään 30 opintopisteen laajuisen opintokokonaisuuden yhteistyössä sellaisen ammattikorkeakoulun kanssa, jossa on opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksen mukaisesti ensihoidon koulutusohjelma; ja

b) toisen ensihoitajan on oltava vähintään terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö tai pelastajatutkinnon taikka sitä vastaavan aikaisemman tutkinnon suorittanut henkilö.

Asetuksen voimaantulosäännöksen mukaan henkilöstön koulutusvaatimukseen voidaan soveltaa asetuksen voimaantullessa voimassa olleita säännöksiä vuoden 2013 loppuun ja *henkilöt, jotka ovat asetuksen voimaantullessa suorittaneet pelastajatutkinnon ja ovat toimineet säännöllisesti perustason ensihoidon tehtävissä, voivat kahdestaan muodostaa perustason ensihoidon yksikön henkilöstön.*

Henkilöt, jotka asetuksen voimaantullessa ovat terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja joilla on riittävä ensihoidon osaaminen ja tehtävän edellyttämä kokemus ja jotka toimivat hoitotason ensihoidon tai kenttäjohtajan tehtävissä, voivat edelleen toimia mainituissa tehtävissä. Sairaanhoitopiirin kuntayhtymässä on oltava kenttäjohtajat viimeistään 1.1.2014.

Sairaanhoitopiirillä on oltava ympäri vuorokauden toimivat ensihoitopalvelun kenttäjohtajat. Kenttäjohtajat ovat ensihoitopalvelun järjestämistavasta riippumatta sairaanhoitopiirinsä ensihoitopalvelun tilannejohtajia ensihoitopalvelusta vastaavan lääkärin ja päivystävän ensihoitolääkärin alaisuudessa.

Ensihoitopalvelun kenttäjohtajan tehtävänä on:

- 1) hoitotason ensihoitajana osallistua ensihoidotehtävien hoitamiseen;
- 2) usean yksikön ja moniviranomaistilanteissa määrätä toiminta-alueensa ensihoitopalvelun yksiköiden ja alueellaan olevien muiden ambulanssien käytöstä ensihoitopalvelun tehtävissä;
- 3) tukea hätäkeskusta tilanteissa, joissa sairaanhoitopiirin ja Hätäkeskuslaitoksen välillä ennalta sovituista päivittäistoiminnan ohjeistuksista joudutaan poikkeamaan, kuten tilanteissa, joissa ensihoitopalvelujen kysyntä ylittää käytettävissä olevat voimavarat.

Ensihoitopalvelun kenttäjohtajan on oltava ensihoitaja AMK taikka terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu laillistettu sairaanhoitaja, joka on suorittanut hoitotason ensihoitoon suuntaavan vähintään 30 opintopisteen laajuisen opintokokonaisuuden yhteistyössä sellaisen ammattikorkeakoulun kanssa, jossa on opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksen mukaisesti ensihoidon koulutusohjelma. Lisäksi kenttä-

johtajalla on oltava riittävä ensihoidon hallinnollinen ja operatiivinen osaaminen ja tehtävän edellyttämä kokemus.

Ensihoitopalvelu (sairaankuljetus-, ensihoito- ja ensivastetoiminta) pelastuslaitoksissa

Pelastustoimi on vuoden 2004 alusta organisoitu kuntien yhteistoimintana ylläpidettävään 22:een pääsääntöisesti maakunnan kokoiseen pelastuslaitokseen. Tämä mahdollistaa varsin laajalla alueella tapahtuvan kuntarajoista riippumattoman koordinoitun toiminnan.

Pelastuslaitokset hoitivat uuden terveydenhuoltolain tullessa voimaan kiireellistä sairaankuljetusta sopimuksen perusteella 120 kunnassa, varavalmiutta sopimuksen perusteella 50 kunnassa sekä ilman sopimusta 48 kunnassa (tilanne vuonna 2008).

Pelastuslaitosten harjoittaman kiireellisen sairaankuljetuksen piirissä oli noin 3,3 miljoonaa ihmistä. Tämän lisäksi pelastuslaitosten toteuttaman kiireellisen varavalmiuden piirissä oli 980 000 ihmistä sekä ilman sopimusta (lähimmän yksikön periaatetta noudattaen) suoritettujen ensihoitotehtävien piirissä oli 268 000 ihmistä.

Pelastustoimi tuotti ensivastepalveluja sopimuksen perusteella 310 kunnassa ja palvelun piirissä oli 4,16 miljoonaa ihmistä.

Ilman pelastuslaitoksen varavalmiutta tai ensivastetta oli vain 30 kuntaa (204 000 ihmistä) Suomessa.

Miehitettyjä sairaankuljetus-/paloasemia oli mainittuna ajankohtana 97 ja ensivasteesemia 398. Ensihoitopalveluita tuotti 2 468 päätoimista henkilöä, joista yksinomaan ensihoitotehtävissä oli 683 ja ensihoidon johto-, ohjaus- ja tukitehtävissä 77. Pelastustoimen tuottamaan ensivastetoimintaan osallistuu yli 5 000 henkilöä.

Toiminnassa mukana olevien sairaankuljetusajoneuvojen lukumäärä oli (2008) 243 ja koko ensihoitoon käytettävä kaluston määrä 630 ajoneuvoa. Kiireellisessä valmiudessa oli hoitotasolla 54 yksikköä ja perustasolla 132 yksikköä. Tehtäviä näille kertyi vuonna 2007 kokonaisuudessaan 388 050 hälytystä. Ensiavustehälytyksiä oli 27 738.

Niillä pelastuslaitoksilla, joilla toiminta on laajamittaista (kymmeniä tuhansia tehtäviä/vuosi), on käytössään toimintaorganisaatiot ja järjestelmät, joihin kuuluu vastuu-/esimiesjärjestelmä, laadunvalvonta, palautejärjestelmät, koulutusjärjestelmät, opetusvastaavat sekä kalustosuunnittelu- ja hankintajärjestelmät toiminnan kokonaisvaltaista toteutusta varten.

Osa pelastuslaitoksista osallistuu lääkärihelikopteritoimintaan mm. tuottamalla henkilöstöllään lentoavustajat helikopteriin.

Ensihoitopalvelun näkymistä pelastustoimen kannalta

Pelastuslaitokset hoitivat ennen uuden terveydenhuoltolain voimaantuloa useilla alueilla *ensihoito- ja sairaankuljetustehtäviä* lähinnä ns. in-house-toimintana kansanterveyslais-
sa mahdollistetun mukaisesti pelastustoimen alueiden ns. isäntäkunnissa (ilman kilpailu-
tusta). Pelastuslaitokset osallistuivat muilla alueilla myös jonkin verran sairaankuljetus-
sopimuksia koskeviin kilpailutuksiin.

Yleisesti on nähty, että pelastuslaitokset tulevat uuden terveydenhuoltolainkin myötä
olemaan keskeisiä toimijoita ensihoitopalvelun tuottajina. Myös yksityisellä ensihoito-
palvelulla (sairaan kuljetus) tulee käytännössä olemaan pääpiirteittäin vastaava asema
kuin ennen terveydenhuoltolakia.

Pelastuslaitokset tuottavat valtaosassa maata myös *ensivastepalveluja* (palokunnan suo-
rittamia kiireellisiä, ensiapuluonteisia toimenpiteitä lähinnä tilanteissa, joissa ambulans-
sia ei ole välittömästi saatavissa tai sen tulo kestäisi kovin pitkään). Ensivastepalveluja
hoitavat päätoimisen henkilöstön lisäksi lukuisat pelastuslaitosten sopimuspalokuntina
toimivat vapaaehtoiset palokunnat ja sivutoiminen pelastushenkilöstö. Ensivastetoimin-
nan ei oleteta merkittävästi muuttuvan uuden terveydenhuoltolain myötä. Pelastustoimi
tulee jatkossakin olemaan käytännössä keskeisin toimija ensivastetoiminnassa.

Keskeistä pelastustoimen (pelastuslaitosten) kannalta on, että uudessa terveydenhuolto-
laissa mahdollistettiin tehokas ja tarkoituksenmukainen sairaanhoitopiirien ja pelastus-
laitosten yhteistyö ensihoitotoiminnan järjestämisessä. Tässä asiassa olennaista on ter-
veydenhuoltolain sääntely, jonka mukaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä voi ilman
kilpailutusta järjestää ensihoitopalvelun alueellaan tai osassa sitä järjestämällä toimin-
nan alueen pelastustoimen kanssa.

Pelastustoimi (pelastuslaitokset) ylläpitää käytännössä merkittäviä resursseja myös ter-
veydenhuoltoviranomaisten vastuulla oleviin tehtäviin *suuronnettomuuksissa*. Pelastus-
laitosten henkilöstö on koulutettu sekä pelastustoimen että ensihoidon (sairaan kuljetuk-
sen) tehtäviin ja pelastustoimen ylläpitämää *kalustoa varajärjestelyineen* voidaan käyt-
tää kustannustehokkaasti ja synergiaetuja saaden sekä pelastustoimen että terveyden-
huollon varautumiseen suuronnettomuuksien asianmukaiseksi hoitamiseksi.

Pelastuslaitokset tuottavat kalustollaan ja henkilöstöllään sellaista *varavalmiutta* (esim.
sopimusten ulkopuoliset vara-ambulanssit ja niiden miehittäminen pelastuslaitosten
vapaavuoroista hälytettävällä henkilöstöllä suuronnettomuustilanteissa), jonka varmis-
taminen pelkästään vapaan kilpailun järjestelmässä voisi aiheuttaa merkittäviä lisäkus-
tannuksia. Pelastustoimelle ensihoidon (sairaan kuljetuksen) varavalmiuden ylläpitämi-
nen soveltuu hyvin eikä siitä synergiaeduista johtuen aiheudu nykyisin *merkittäviä lisä-
kustannuksia*. Varavalmiuden (suuronnettomuusvalmius) järjestäminen ilman merkittä-
viä lisäkustannuksia voisi olla puhtaasti vapaan kilpailun järjestelmässä erittäin haas-
teellista taloudellisesti kestäväällä tavalla.

Pelastustoimella on myös keskeinen rooli tieverkoston ulkopuolella maastossa ja vesistöalueilla tapahtuvassa ensihoitopalvelussa.

Terveydenhuoltolaki mahdollistaa ensihoitopalvelun tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen järjestämisen yhteistyössä sairaanhoitopiirin ja alueen pelastustoimen kesken. Uudella sääntelyllä mahdollistetaan pitkälti aikaisempaa vastaava yhteistyö terveystoimen viranomaisten ja pelastustoimen viranomaisten kesken ensihoitopalvelussa (sairaankuljetus-, ensihoito- ja ensivastetoiminnassa).

Uuden terveydenhuoltolain asettamat haasteet pelastajien ensihoitokoulutukselle

Kelpoisuusvaatimusten tiukentaminen uuden ensihoitoasetuksen myötä aiheuttaa pelastuslaitoksille haasteita henkilöstön rekrytoinnissa ja täydennyskouluttamisessa.

Yhä useampi pelastaja (palomies) tullee jatkossa suorittamaan pelastajatutkinnon lisäksi kaksoistutkinnon työn ohella (terveydenhuoltoalan ammattitutkinnon), joka antaa henkilölle itselleen lisää ammatillisia valmiuksia sekä pelastuslaitokselle laajemmat mahdollisuudet ensihoitoyksiköiden tarkoituksenmukaiseen miehittämiseen.

Selvää lienee myös se, että pelastuslaitoksiin tullaan rekrytoimaan jatkossa yhä enemmän terveydenhuollon ammattihenkilöstöä yksinomaan ensihoitotehtäviin.

Siirtymäsäännöksen nojalla kaksi pelastajaa (palomiestä) voi vielä toimia yhdessä perustason ensihoitoyksikössä, jatkossa toisen miehistön jäsenen ”ambulanssissa” tulee olla asianomaisen terveydenhuoltoalan ammattitutkinnon suorittanut.

Koulutusjärjestelmää tulee tarkastella uusien haasteiden pohjalta.

3. Pelastustoimen kehittämis- ja tutkimustoiminnan nykytila

3.1. Kansallisen tason tutkimus- ja kehittämistoiminta

Pelastustoimen tutkimustoiminta on osa laajempaa turvallisuustutkimuksen alaa, johon sisältyy hyvin erilaisia tieteenaloja ja näkökulmia. Näitä tieteenaloja ovat mm. tekniset tieteet, yhteiskuntatieteet, oikeustieteet, luonnontieteet, sotatieteet sekä lääke- ja terveystieteet.

Turvallisuustutkimuksen kannalta olennaista tutkimusta tehdään myös sektoritutkimuksen viitekehyksen ulkopuolella. Tekes on keskeinen turvallisuuden liiketoiminnan kehittämistä tukevan tutkimuksen rahoittaja. Turvallisuustutkimusta tehdään lisäksi yliopis-

toissa kuten Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutissa ja Renvall-instituutissa sekä Tampereen yliopiston rauhan- ja konfliktitutkimuslaitoksessa (TAPRI). Ammattikorkeakoulujen ja muiden oppilaitosten sekä elinkeinoelämän, yritysten ja järjestöjen panos on myös huomattava. EU-tasolla turvallisuustutkimusta tehdään muun muassa EU:n 7. puiteohjelman tukemana (erityisesti security -ohjelma) sekä EUISS tutkimuskeskuksessa (Institute for Security Studies), mutta myös komission eri pääosastojen tutkimusohjelmissa.

Tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja sen toimintaympäristöön on kohdistunut merkittäviä muospaineita viime vuosina sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Tutkimusjärjestelmästä ja erityisesti ns. sektoritutkimuslaitoksista sekä niiden kehittämistarpeista on tehty useita selvityksiä viime vuosina, koska yliopistojen ohella tutkimuslaitoksilla on merkittävä rooli sekä kansainvälisessä että kansallisessa tutkimuskentässä.

Turvallinen asuinympäristö luo osaltaan puitteet onnistuneelle innovaatiotoiminnalle mm. Suomen houkuttelevuuden näkökulmasta. Globaalissa maailmassa yhä tärkeämpiä kilpailukeinoja ovat ihmisille tarjottavat elämisen puitteet. Näitä ovat turvallisuuden ohella mm. asumisen ja asuinympäristön laatu, elinkeinoelämän monipuolisuus, hyvät palvelut sekä vapaa-ajanviettomahdollisuudet ja terveellinen ympäristö.

Tutkimus- ja innovaationeuvoston uusimman linjauksen mukaan innovaatiojärjestelmämme on voimakkaassa muutostilassa. Tämän linjaraportin mukaan jo ennen taantumaa oli käynyt ilmeiseksi, että menestyminen vaatii vakiintuneiden toimintatapojen muuttamista, rakenteiden kehittämistä ja kokeiluihin rohkaistumista. Erityisesti tiedolla ohjaamisen ja tietoperusteisen päätöksenteon merkitys on kasvanut.

Kansallisen tason kehittämisenäkökulmina eri yhteyksissä esillä ovat olleet mm. seuraavat kokonaisuudet:

1. Perustutkimuksen ja sektoritutkimuksen vuorovaikutusta tulee vahvistaa sekä kehittää yliopistojen ja tutkimuslaitosten välille toimivia verkostorakenteita.
2. Poikkitieteellisyyttä tukevien yhteistyökäytäntöjen tunnistaminen ja sitä tukevien toimenpiteiden kehittäminen.
3. Tutkimuslaitosten rahoitusmallit ja rahoitusrakenteen kehittäminen. Tämä sama kokonaisuus on noussut esille myös SM:n tutkimusstrategiassa tavoitteena lisätä ns. vapaan tutkimusrahoituksen osuutta, tehostaa tutkimusresurssien käyttöä, kehittää tutkimuksen hyödyntämismekanismia ja selvittää ulkoisen rahoituksen lisäämistä.
4. Tutkimuslaitosten tulosohtauskäytäntöjen vahvistaminen ja muu kehittäminen. Ministeriöiden välistä yhteistyötä ohjauksessa tulisi edelleen vahvistaa.

5. Yhteiskuntiin ja kansalaisiin kohdistuvat, koetut ja tunnistetut päällimmäiset uhat ovat muuttaneet muotoaan ja tämä muutos tulisi näkyä myös sektoritutkimuksen institutionaalisessa rakenteessa.
6. Nykyisten sektoritutkimuslaitosten määrää, tehtäviä, toimintaa ja rakennetta on arvioitu eri yhteyksissä. Esillä on ollut mm. ehdotus siitä, että laitosrakennetta tulee muuttaa vastaamaan paremmin yhteiskunnan tämänhetkisiä tarpeita. Mikäli tähän päädyttäisiin, samalla tulisi arvioida mahdollinen tarve perustaa myös uusia sektoritutkimuslaitoksia. Tässä yhteydessä tulisi arvioida myös turvallisuustutkimukseen keskittyvän laitoksen perustaminen.

3.2. Kansallisen tason tutkimus- ja kehittämistoiminnan nykytilan arviointi

Sisäasiainministeriön hallinnonalalla ei ole omaa tutkimuslaitosta. Tästä huolimatta sen alaiset virastot ja laitokset harjoittavat hallinnonalan strategiaa ja tutkimusstrategiaa tukevaa ja toteuttavaa tutkimusta.

Hallinnonalan tutkimustoiminnan edistämisestä ja tarvittavasta yhteensovittamisesta vastaa sisäasiainministeriön talousyksikkö ja tätä tehtävää varten asetettu tutkimustoimintaa koordinoiva työryhmä, jossa ovat edustettuina ministeriön eri osastojen lisäksi Poliisihallitus, Poliisiammattikorkeakoulu ja Keskusrikospoliisi (Poliisitoimi), Pelastusopisto ja Kriisinhallintakeskus (Pelastustoimi ja siviilikriisinhallinta), Raja- ja merivartiokoulu (Rajavartiolaitys) sekä Maahanmuuttovirasto (Maahanmuuttohallinto).

Sisäasiainministeriön tutkimusstrategian mukaan hallinnonalan tutkimustoiminnan tavoitteena on tuottaa riittävästi laadukasta tietoa, jota hyödynnetään strategisessa ja muussa päätöksenteossa sekä toiminnan kehittämisessä. Tutkimustoiminnan tulee lisäksi varmistaa sisäasiainhallinnon kyky reagoida toimintaympäristön muutoksiin sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla. Strategian mukaan tutkimustoiminta nojaa verkostoyhteistyöhön ministeriön toimialojen ja yhteistyötahojen kanssa niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin.

Tavoitteena on myös se, että tutkimustiedolla voidaan luoda edellytyksiä ennakoivaan ja oikea-aikaiseen päätöksentekoon ja toiminnan kehittämiseen. Ennakointi ja tulevaisuuden kehittämisvaihtoehtojen perusteellinen tutkiminen ovat perusedellytyksiä niitä koskevalle päätöksenteolle.

3.3 Pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoiminnan toteutus

Pelastusopiston tehtäviin on alusta lähtien kuulunut koulutustoiminnan ohella myös tutkimus- ja kehittämistoiminta. Toiminta oli aluksi vähäistä ja keskittyi opiston omaa

toimintaa palveleviin aiheisiin. Toiminnan tavoitteet määriteltiin vuonna 2006 uusittaisensa lakia Pelastusopistosta. Lain mukaan opisto huolehtii osaltaan pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoiminnasta sekä alan tutkimustoiminnan koordinoinnista. Tämän jälkeen tutkimustoimintaa on kehitetty määrätietoisesti.

Opistoon perustettiin tutkimusyksikkö, jossa työskentelee tällä hetkellä päätoimisesti noin kymmenen henkilöä. Näistä osa on palkattu määräaikaaisesti projektirahoituksella. Hankkeisiin osallistuu lisäksi vuosittain 10-20 opiston muissa tehtävissä toimivaa henkilöä.

Pelastusopiston tutkimusyksikkö vastaa koko pelastustoimen tutkimuksen koordinoinnista Suomessa. Tehtäviin kuuluu analysoida tutkimustarpeita, koota tietoa tutkimuksista seuraamalla ja tekemällä tarvittaessa yhteenvetoja koti- ja ulkomaisista tutkimus- ja kehittämishankkeista sekä tehdä tutkimusta itsenäisesti ja yhteistyössä muiden tutkimuslaitosten kanssa. Erityisenä painopisteenä on edesauttaa tutkimustulosten hyödyntämistä pelastustoimessa mm. integroimalla tutkimustulokset Pelastusopiston opetussäiltöihin. Tutkimusyksiköllä on myös kansainvälistä yhteistyötä ja se on mm. osallistunut useisiin EU:n tutkimushankkeisiin.

Opisto ylläpitää pelastustoimen tutkimusohjelmaa (PETU). Ohjelma perustuu pelastustoimen strategiaan tavoitteisiin ja niihin liittyviin tutkimustarpeisiin. Ohjelman keskeinen tavoite on viestiä tutkimustarpeista tutkimuslaitoksille ja yksittäisille tutkijoille. Palosuojelurahasto hyödyntää ohjelmaa myöntäessään avustuksia tutkimushankkeille.

Pelastusopisto hoitaa myös Palotutkimusraadin asiamiestehtäviä. Lisäksi pelastustoimen tilastotuotannon ja siihen liittyvän toimenpiderekisterin tietojärjestelmän (PRONTO) ylläpitovastuu on Pelastusopiston tutkimusyksiköllä.

Pelastusopiston lisäksi Helsingin kaupungin pelastuslaitoksella, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestöllä (SPEK) ja Pelastusopiston yhteydessä toimivalla kriisinhallintakeskuksella (CMC) on omaa tutkimushenkilöstöä ja tutkimustoimintaa.

Palosuojelurahaston erityisavustukset tutkimus- ja kehittämishankkeisiin

Palosuojelurahasto on myöntänyt viime vuosina erityisavustuksia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin lähes kolme miljoonaa euroa vuosittain. Avustuksia myönnetään pelastusalan kokeilu-, käynnistämisen-, tutkimus- ja kehittämistoimintaan, tiedotukseen ja turvallisuusviestintään sekä oppimateriaalin tuottamiseen huomioiden rahaston kulloinkin talousarvio ja palosuojelurahastolain tarkoitus. Julistettaessa avustuksia haettavaksi sekä hankkeiden vaikuttavuutta ja hyödyllisyyttä arvioitaessa huomioidaan pelastustoimen tutkimusohjelman teemat. Erityisesti tuetaan koko pelastustoimea hyödyttäviä tutkimus- ja kehittämishankkeita. Rahaston avustukset ovat aina harkinnanvaraisia ja avustuspäätökset tekee rahaston hallitus. Ennen hallituksen päätöksentekoa erityisavustushakemukset käsitellään asiantuntijaraadissa, jonka jälkeen sihteeristössä laaditaan niistä

päätösesitys hallitukselle. Viime vuosina on myönnetty avustusta keskimäärin noin puoleen kaikista saapuneista hakemuksista.

Avustuksen avulla pyritään kehittämään myös toimijoiden välistä yhteistyötä ja verkostojen toimintaedellytyksiä. Yhteistyötä tiivistetään Pelastusopiston tutkimusyksikön kanssa erityisesti hankkeiden arvioinnissa, tuloksista tiedottamisessa sekä hankkeiden entistä selkeämmässä linkityksessä suurempiin kokonaisuuksiin. Rahasto tukee tutkimus- ja kehittämistoiminnan systematisointia ja pyrkii tekemään yhteistyötä Pelastusopiston kanssa hankkeiden vaikuttavuuden arvioinnissa sekä hankkeiden tuloksista tiedottaessa.

Avustuksen myöntämisen yleisenä edellytyksenä on, että:

- 1) tarkoitus, johon avustusta haetaan, on yhteiskunnallisesti hyväksyttävä;
- 2) avustuksen myöntäminen on perusteltua avustuksen käytölle asetettujen tavoitteiden kannalta;
- 3) avustuksen myöntämistä on pidettävä tarpeellisena huomioon ottaen hakijan saama muu julkinen tuki sekä avustuksen kohteena olevan hankkeen tai toiminnan laatu ja laajuus; sekä
- 4) avustuksen myöntämisen ei arvioida aiheuttavan muita kuin vähäisiä kilpailua ja markkinoiden toimintaa vääristäviä vaikutuksia Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa.

Avustuksen myöntämisen *erityisenä edellytyksenä* on, että avustettava toiminta tai hanke kohdistuu tulipalojen ehkäisyyn tai pelastustoimintaan ja sen harkitaan edistävän riittävästi niitä.

Erityisavustus voidaan myöntää oppimateriaalin tuotantoon ja hankintaan, tietojenkäsittelyn kehittämiseen ja laitteiden hankintaan, kokeilu-, käynnistämisen-, tutkimus- ja kehittämistoimintaan, valistukseen ja neuvontaan sekä standardisointiin. Pelastusalan järjestölle tai muulle vastaavalle yhteisölle erityisavustus voidaan myöntää myös muuhunkin kuin edellä tarkoitettuun tarkoitukseltaan rajattuun hankkeeseen. Erityisavustusta ei myönnetä sellaiseen hankkeeseen tai toimintaan, johon kohdistuu yleisavustus.

Taulukko 5 Erityisavustuksiin varatut määrärahat ja myönnetyt avustukset eri vuosina

Vuosi	Määräraha	Myönnetty
2005	2 000 000	1 792 129
2006	2 000 000	1 695 203
2007	2 500 000	1 926 724
2008	2 700 000	2 692 003
2009	2 800 000	3 118 179
2010	2 850 000	2 781 856
2011	2 650 000	2 922 389
2012	2 650 000	

Esimerkki vuoden 2011 toisesta hakukierroksesta:

Rahastoon saapui 31.5.2011 määräaikaan mennessä 27 hakemusta 15 eri hakijataholta. Erityisavustushakemuksista 12 oli ensisijaisesti kokeilu-, käynnistys-, tutkimus- ja kehittämistoimintaan liittyviä hankkeita, kolme oppimateriaalihanketta, viisi valistus- ja neuvontahanketta, kolme tietojenkäsittelyhanketta, kaksi apurahahanketta ja kaksi muuta hanketta. Avustusta haettiin noin 2,64 miljoonaa euroa noin 4,62 miljoonan euron kokonaiskustannuksiin. Keskimääräinen haettava avustusosuus oli 57 % hankkeen kokonaiskustannuksista. Haettavan avustuksen osuus vaihteli 12 prosentista sataan prosenttiin. Seitsemään hankkeeseen haettiin avustusta 50 % hankkeen kokonaiskustannuksista ja yli 50 % avustusta haettiin 16 hankkeeseen, joista seitsemään haettiin 100 % avustusta. Keskimäärin avustushakemus oli suuruudeltaan noin 97 831 euroa, vaihteluväli oli kuitenkin hyvin suuri, 2 000 - 525 000 €. Enintään 10 000 euron avustuksia haettiin seitsemään hankkeeseen ja yli 200 000 euron avustushakemuksia oli neljä. Jatkohankkeiksi suoraan tai välillisesti laskettavia hankkeita oli kahdeksan kappaletta. Avustus myönnettiin 16 hankkeeseen. *Liite 1.*

3.4 Pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoiminnan nykytilan arviointi

Pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoiminta on viimeisten viiden vuoden aikana vahvistunut selvästi. *Taulukossa 6* on esitetty Pelastusopiston tutkimusyksikön toiminnan taloudellisuuslukuja. Noin kahden miljoonan euron vuosikustannuksista noin 75 prosenttia katetaan budjettirahoituksella (yhteisrahoitteisen toiminnan kustannuksista puolet on omarahoitusosuutta) ja 25 prosenttia projektirahoituksella. Tutkimusyksikön henkilötyövuosikertymä vuosittain on noin 11-12 htv. Kotimaisia yhteistyöhankkeita on käynnissä noin 20-25 ja kansainvälisiä hankkeita noin 5-7 vuosittain. Vuosittain tutkimusyksikkö tuottaa 10-15 julkaisua. Pelastustoimeen liittyvää tutkimusta tehdään merkittävästi myös muualla kuin Pelastusopistolla, mm. Helsingin pelastuslaitoksella, Suo-

men Pelastusalan Keskusjärjestössä sekä useissa oppi- ja tutkimuslaitoksissa. Tarpeeseen nähden pelastustoimen tutkimus on edelleen liian vähäistä ja hajanaista.

Keskeisiä syitä tähän ovat:

- Pelastusopiston tutkimusyksikön voimavarat eivät riitä alan tutkimuksen tehokkaaseen koordinointiin ja siihen liittyvään kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön. Esimerkiksi Ruotsissa ja Norjassa pelastustoimen tutkimukseen on käytettävissä moninkertaiset voimavarat Suomeen verrattuna.
- Ulkopuolisen rahoituksen tullessa osin TEKES:lta tai EU:sta, merkittävä osa Pelastusopiston omasta tutkimustoiminnasta koostuu muiden tahojen aloitteesta syntyneistä yhteishankkeista. Nämä tuovat projektirahoitusta, mutta eivät palvele optimaalisella tavalla pelastustoimen tarpeita.
- Pelastustoimen tutkimuksella ei ole pitkäjänteistä rahoitusjärjestelmää. Tutkimus koostuu valtaosin suppeahkoista hankkeista, joiden merkittävien rahoittajana on Palosuojelurahasto. Alan kehittämisen kannalta tärkeitä laajoja monitieteellisiä tutkimushankkeita ja -ohjelmia on hyvin vaikea toteuttaa.

Tutkimus- ja kehittämistoimintaa voidaan arvioida siihen panostettujen resurssien avulla. TEKES jakaa yritykset tutkimus- ja kehittämistoiminnan intensiivisyyden mukaan kahteen luokkaan. Intensiivisyyden rajaksi TEKES on määritellyt viisi prosenttia yrityksen kustannuksista. Suomessa tutkimus- ja kehittämistoimintaan käytetään keskimäärin noin 3,4 prosenttia BKT:sta. Vuonna 2007 kuntien ja valtion rahoitusosuus pelastustoimessa oli yhteensä noin 417 miljoonaa euroa. Tästä 5 prosenttia on 21 miljoonaa euroa ja 3,4 prosenttia 14 miljoonaa euroa.

Taulukko 6 Tutkimusyksikön toiminnan taloudellisuus 2008-2010

Taloudellisuus	2008 toteuma	2009 toteuma	2010 toteuma
Tutkimustoiminnan kokonaiskustannukset	1 789 867	2 150 875	1 936 258
Budjettivaroin tuetun t&k-toiminnan kustannukset	1 041 001	1 017 090	935 286
Yhteisrahoitteisen t&k-toiminnan kustannukset	697 230	1 069 072	879 665
Liiketaloudellisen t&k-toiminnan kustannukset	51 636	64 713	121 308

4. Opetus- ja kulttuuriministeriön alainen ammatillinen koulutus Suomessa

Ammatillisella koulutuksella tarkoitetaan tutkintoon johtavaa ammatillista peruskoulutusta ja ammatillista lisäkoulutusta. Ammatillinen peruskoulutus on toisen asteen perustutkintoihin johtavaa koulutusta. Ammatillinen peruskoulutus voi olla opetussuunnitelmaperusteista koulutusta tai näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta.

Ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavat koulutukset ovat ammatillista lisäkoulutusta. Nämä koulutukset ovat aina näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta ja tutkinnot näyttötutkintoja. Ammatillista koulutusta järjestetään sekä oppilaitosmuotoisena koulutuksena että oppisopimuskoulutuksena. Oppisopimuskoulutus on työvaltainen opiskelumuoto, jossa suurin osa ammattitaidosta hankitaan työpaikalla ja koulutusta täydennetään tietopuolisilla opinnoilla yleensä jossakin oppilaitoksessa. Oppisopimus on opiskelijan ja työnantajan välinen työsopimus.

Opetus- ja kulttuuriministeriön alaiseen ammatilliseen koulutukseen osallistuu vuosittain noin 240 000 opiskelijaa. Julkista rahoitusta ammatilliseen koulutukseen osoitetaan vuosittain yhteensä 2 mrd. euroa, josta kuntien rahoitusosuus on noin puolet.

4.1 Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ammatillista koulutusta koskeva lainsäädäntö

Ammatillista koulutusta koskevat keskeiset säädökset sisältyvät kaikkien järjestämis- ja rahoitusmuotojen osalta ammatillisen koulutuksen järjestämistä ja rahoitusta koskevaan lainsäädäntöön. Toimintalainsäädännön osalta keskeinen lainsäädäntö sisältyy ammatillisesta koulutuksesta (630/1998) ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin (631/1998) sekä ammatillisesta koulutuksesta annettuun asetukseen (811/1998) ja aikuiskoulutuksesta annettuun asetukseen (812/1998).

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien järjestämisluvista säädetään lain 8 - 9 §:ssä ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 4 - 5 §:ssä. Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmästä säädetään laissa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta (1705/2009) sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa asetuksessa (1766/2009).

Lisäksi ammatillista koulutusta koskevaa lainsäädäntöä ja määräyksiä sisältyy useisiin julkista hallintoa ja viranomaisten toimintaa sääteleviin lakeihin, asetuksiin sekä niiden nojalla annettuihin määräyksiin.

Tiivistelmä ammatillisen koulutuksen keskeisistä normeista, määräyksistä ja ohjeista

Lait ja asetukset

- Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998)
- Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998)
- Asetus ammatillisesta koulutuksesta (811/1998)
- Opetusministeriön asetukset ammatillisista perustutkinnoista (468/2008, 955/2008, 77/2010 ja 3/2011)
- Opetusministeriön asetus ammatillisessa aikuiskoulutuksessa annetussa laissa tarkoitettua tutkintorakenteesta (24/2010)
- Asetus opiskelijan arviointiasteikon muutoksista ja siihen liittyvistä siirtymäsäännöksistä (488/2008)
- Opetusministeriön asetus oppisopimuskoulutukseen kuuluvista opintososiaalisista eduista tietopuolisen koulutuksen aikana (799/2007)
- Hallintolaki (434/2003)
- Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999)
- Asetus viranomaisen toiminnan julkisuudesta ja hyvästä tiedonhallintatavasta (1030/1999)
- Työsopimuslaki (55/2001)
- Henkilötietolaki (523/1999)

Määräykset

- Opetushallituksen määräykset ammatillisen perustutkinnon perusteista
- Opetushallituksen määräyksen näyttötutkinnon perusteista (ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot)
- Todistukset näyttötutkinnoista, näyttötutkintoon valmistavasta koulutuksesta sekä näyttötutkintoon valmistavasta oppisopimuskoulutuksesta (Oph:n määräys 56/011/2009)
- Todistussmallit, ammatilliset perustutkinnot ja valmistavat koulutukset (Oph:n ohje 7/012/2010)
- Henkilökohtaistaminen (Oph:n määräys 43/011/2006)
- Näyttötutkintomaksujen tilittäminen Opetushallitukselle (Oph:n määräys 1/011/2006)
- Pysyvästi säilytettävät kunnalliset opetustoimen asiakirjat (Kansallisarkiston määräys 321/43/2006)

Ohjeet

- Näyttötutkinto-opas (Oph 2007)
- Lisäksi oppisopimuskoulutuksen järjestämiseen ja rahoitusperusteisiin annetaan vuosittain ohjeita mm. Opetushallituksen järjestämissä koulutustilaisuuksissa ja Opetus- ja kulttuuriministeriön ammatillista lisäkoulutusta koskevien oppisopimuspaikkojen jakopäätösten yhteydessä.
- Oppisopimuskoulutuksen järjestäminen (OPM:n kirje 4/503/2008)

4.2 Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ammatillisen koulutuksen ohjaus-, hallinto- ja rahoitusjärjestelmä

Rahoitusjärjestelmä

Ammatillisen koulutuksen ohjausjärjestelmä kulminoituu rahoitukseen, sääätelyjärjestelmään sekä tutkintorakenteeseen (ohjausjärjestelmä perustuu lainsäädäntöön).

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama ammatillinen koulutus on osa opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmää, joka kuuluu puolestaan pääosiltaan kuntien valtionosuusjärjestelmään. Ammatillisen koulutuksen rahoituksesta säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (1705/2009) sekä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa asetuksessa (1766/2009). Tuloksellisuus ja perustamiskustannusten erilliset valtionosuudet sisältyvät osaksi käyttökustannusten laskennallista valtionosuusjärjestelmää.

Ammatillisen koulutuksen rahoitustaso rahoituksen perusteena olevien yksikköhintojen osalta määräytyy eri tavoilla riippuen koulutusmuodosta. Oppilaitosmuotoisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa yksikköhinnat perustuvat aikaisempien vuosien alakohtaisiin toteutuneisiin yksikkökustannuksiin. Yksikköhintoja tarkistetaan neljän vuoden välein. Seuraava tarkistusajankohta on määritettäessä yksikköhintoja vuodelle 2012, jolloin kustannusten pohjavuotena on vuoden 2009 toteutuneet kustannukset. Vuosina 2008 – 2011 kustannusten pohjavuotena on ollut vuoden 2005 toteutuneet kustannukset. Oppisopimusmuotoinen ammatillisen peruskoulutuksen yksikköhinta on 63,13 % oppilaitosmuotoinen ammatillisen peruskoulutuksen yksikköhinnasta.

Oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen yksikköhinta on 85,6 % tai 47,23 % oppilaitosmuotoiseen ammatillisen peruskoulutuksen yksikköhinnasta riippuen kohde-ryhmästä. Oppisopimusmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen yksikköhinnasta päätetään valtion talousarviossa.

Oppilaitosmuotoisen ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen yksikköhinnat määrätään alakohtaisesti. Rahoitukseen vaikuttavat koulutuksen järjestäjän opiskelijamäärä eri aloilla. Laskennallisessa valtionosuusjärjestelmässä rahoituksen perusteena ovat yksikköhinnat vaihtelevat 7 000 - 56 000 euron välillä. Lisäksi osa rahoituksesta määräytyy koulutuksen järjestäjän tuloksellisuuden perusteella, jonka osuus on 3 %. Kunnat ja valtio rahoittavat yhdessä ammatillista peruskoulutusta. Kuntien osuus rahoituksesta on 58,11 % ja valtion osuus 41,89 %. Ammatillisen peruskoulutuksen kokonaisrahoitus vuoden 2010 talousarvion mukaan on 1,7 mrd. euroa, josta kuntien rahoitusosuus on 1,0 mrd. euroa ja valtion rahoitusosuus 0,7 mrd. euroa.

Kuntien osuus ammatillisen peruskoulutuksen rahoituksesta toteutetaan siten, että jokainen kunta vastaa ammatillisen peruskoulutuksen kustannuksista saman määräisen kuntien asukaskohtaisen rahoitusosuuden mukaisesti. Vuonna 2010 osuus oli ammatillisen peruskoulutuksen osalta noin 180 €/asukas. Esimerkiksi 50 000 asukkaan kunnan asukaskohtainen rahoitusosuus ammatilliseen peruskoulutukseen on: 50 000 asukasta x 180 euroa/asukas = 9 milj. euroa. Jokaiselta kunnalta kuitataan näin laskettu asukaskohtainen rahoitusosuus ja se vähennetään kunnan saamasta valtionosuustulosta ammatilliseen peruskoulutukseen riippumatta siitä, ylläpitääkö kunta tai onko kunta mukana ylläpitämässä ammatillista peruskoulutusta tai kuntalaisia opiskelemissa ammatillista peruskoulutusta.

Ammatillinen lisäkoulutus on pääosin valtion rahoittamaa. Osan koulutuksesta maksavat opiskelijat ja työnantajat. Valtionosuusprosentti omaehtoisessa ammatillisessa koulutuksessa on em. todetun mukaisesti 85,60 %. Yrityksen tai muun yhteisön henkilöstön kehittämiseksi järjestettävässä koulutuksessa valtionosuusprosentti on 47,23 %.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjät päättävät koulutukseen myönnetyn rahoituksen käyttämisestä ja kohdentamisesta: rahoitus ei ole korvamerkittyä. Rahoitus perustuu suoritteille (mm. opiskelijamäärä) ja niitä vastaaville yksikköhinnoille.

Säätelyjärjestelmä

Ammatillisen koulutuksen säätelyjärjestelmä vaihtelee riippuen järjestämismuodosta. Oppilaitosmuotoisen ammatillisen peruskoulutuksen kohdalla säädellään järjestäjäkohdalla opiskelijoiden enimmäismäärästä sekä aloista, joilla koulutusta saa järjestää. Lisäksi säädellään kunnista, joiden alueella koulutuksen järjestäjä saa järjestää koulutusta.

Tutkintojärjestelmä

Ammatillisella tutkintojärjestelmällä tarkoitetaan ammatillisena peruskoulutuksena tai ammatillisena lisäkoulutuksena järjestettävien ammatillisten tutkintojen muodostamaa kokonaisuutta. Ammatillisilla tutkinnoilla puolestaan tarkoitetaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja aikuiskoulutuslain mukaisia tutkintoja eli ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja.

Ammatillisena peruskoulutuksena järjestetään ammatillisia perustutkintoja ja ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavia, valmistavia ja valmentavia koulutuksia. Ammatillisena lisäkoulutuksena järjestetään ammatti- ja erikoisammattitutkintoja sekä tutkintoon johtamatonta lisäkoulutusta opiskelijan ja työnantajan tarpeiden mukaisesti.

4.3 Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmä

Toisen asteen ammatillisiin tutkintoihin tai tutkinnon osiin valmistavaa koulutusta voidaan järjestää koulutuksen järjestämis lupien mukaisesti. Koulutusta järjestetään joko ammatillisena peruskoulutuksena tai näyttötutkintojärjestelmän mukaisesti. Ammatillisena peruskoulutuksena voidaan järjestää vain ammatillisia perustutkintoja. Näyttötutkintoina voidaan järjestää ammatillisia perustutkintoja sekä ammatti- ja erikoisammattitutkintoja. Tutkintonimikkeet ovat suojattuja.

Taulukko 7 Ammattikoulutus

Peruskoulutus

Oppilaitosmuotoinen koulutus			Oppisopimuskoulutus	
Ammatilliseen koulutukseen ohjaava, valmistava ja valmentava koulutus	Ammatillinen perustutkinto (opetussuunnitelmaperusteinen koulutus)	Ammatillinen perustutkinto (Näyttötutkinto)	Ammatillinen perustutkinto (opetussuunnitelmaperusteinen koulutus)	Ammatillinen perustutkinto (Näyttötutkinto)

Lisäkoulutus

Oppilaitosmuotoinen lisäkoulutus		Oppisopimuskoulutus	
Näyttötutkintoon valmistava koulutus	Tutkintoon johtamaton koulutus	Näyttötutkintoon valmistava koulutus	Tutkintoon johtamaton koulutus

Ammatilliset perustutkinnot

Ammatillisen perustutkinnon voi suorittaa joko oppilaitosmuotoisessa opetussuunnitelmaperusteisessa koulutuksessa tai näyttötutkintojärjestelmässä näyttötutkintona.

Valtioneuvoston päätöksen (VNp 213/1999) ja OKM:n tutkintojen kehittämistä koskevien linjausten mukaan perustutkinnot muodostuvat pakollisista ja valinnaisista ammatillisista tutkinnon osista ja vain ammatilliseen peruskoulutukseen sisältyvistä valinnaisista ammattitaitoa täydentävistä tutkinnon osista sekä vapaasti valittavista tutkinnon

osista. Lisäksi tutkintoon voi sisällyttää ammattipätevyyttä yksilöllisesti syventäviä ammatillisia tutkinnon osia. Tutkinnot voidaan suorittaa myös ammattipätevyyttä tuottava tutkinnon osa kerrallaan.

Ammatillisten perustutkintojen perusteissa ammatillinen osaaminen on määritelty työ- ja toimintakokonaisuuksien hallintana. Tämä edellyttää elinikäisen oppimisen avaintaitojen hallintaa, työn perustana olevan tiedon hallintaa, työmenetelmien, työvälineiden ja -materiaalien hallintaa sekä työprosessien hallintaa. Tutkintojen perusteissa nämä asiat kuvataan tutkinnon ja tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksissa tutkinnon suorittajan oppimistuloksina, tietoina, taitoina ja pätevyytenä. Vastaavasti arviointikriteereissä osoitetaan osaamisen tasovaatimukset, jotka on määritelty kolmelle tasolle.

Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädetään niistä tutkinnoista, jotka voidaan suorittaa näyttötutkintoina. Opetushallitus päättää tutkinnon perusteista. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen perusteissa määritellään tutkinnossa vaadittava ammattitaito, tutkinnon osat ja mahdollisesti niistä muodostuvat osaamisalat, ammattitaidon osoittamistavat sekä tutkinnon arvioinnin yleiset perusteet. Tutkinnon osat voivat olla pakollisia tai valinnaisia.

Perustutkinnon toteutus ammatillisena peruskoulutuksena

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 14 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä koulutusta varten opetussuunnitelma, joka tulee laatia siten kuin perustutkintojen perusteissa säädetään. Sen tulee sisältää toimenpiteet koulutukselle asetettujen tehtävien ja tavoitteiden saavuttamiseksi. Perustutkintojen perusteissa ohjeistetaan koulutuksen järjestäjää laatimaan opetussuunnitelma niin, että se sisältää kaikkia koulutusaloja ja tutkintoja varten laaditun yhteisen osan ja tutkintokohtaiset osat. Yhteisessä osassa määritellään kaikille perustutkinnoille yhteiset periaatteet ja menettelytavat sekä koulutuksen järjestäjän keskeiset arvot.

Perustutkintojen perusteiden mukaan opetussuunnitelman yhteisen osan tulee sisältää suunnitelma siitä, miten koulutus järjestetään ammatillisena peruskoulutuksena, työpäivällä käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävänä koulutuksena ja oppisopimuskoulutuksena.

Perustutkintojen perusteiden mukaan koulutuksen järjestäjän tulee laatia jokaiselle opiskelijalle yksilöllisten lähtökohtien pohjalta henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS), jota päivitetään koko koulutuksen ajan. Suunnitelmassa määritellään oppimisen tavoitteet, opintojen suorittaminen, suoritustavat ja ajoitus sekä opintojen arviointi. Se sisältää opiskelijan yksilölliset valinnat, opinnoissa etenemisen, opiskelijan osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen. Ammatillisesta koulutuksesta annetun asetuksen 5

§:n mukaisesti on sovittava työpaikalla käytännön työtehtävien yhteydessä järjestettävästä koulutuksesta ja ammattiosaamisen näytöistä.

Perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkinnon toteutus näyttötutkintona

Perustutkinnot ovat samat ammatillisena peruskoulutuksena ja näyttötutkintona suoritettaessa. Näyttötutkintona perustutkinnosta suoritetaan vain ammatilliset tutkinnon osat. Koulutuksen järjestäjä päättää näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinnon perusteiden mukaisesti.

Koulutuksen järjestäjä huolehtii näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisesta. Opetushallitus on lisäksi antanut määräyksen (43/011/2000) henkilökohtaistamisesta, minkä mukaan koulutuksen järjestäjän tulee toimia niin, että näyttötutkintoa suorittamaan hakeutuneet saavat asiakaslähtöisesti suunniteltua ja toteutettua neuvontaa, ohjausta ja muita yhteisesti sovittuja tukimuotoja sekä palveluja näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisessa. Koulutuksen järjestäjän on tehtävä yhteistyötä näyttötutkinnon järjestäjän, tutkinnon tai koulutuksen hankkijan, työpaikkojen edustajien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. Henkilökohtaistamisessa on otettava huomioon myös erilaisesta kulttuuri- ja kielitaustasta tai muusta syystä kuten luki- ja kirjoitushäiriöistä mahdollisesti johtuvat erityistarpeet ja lähtökohdat.

Määrällinen säätely

Koulutuksen järjestäjä voi järjestää oppilaitosmuotoista koulutusta niillä koulutusaloilla, joiden osalta sille on myönnetty järjestämislupa. Oppisopimuskoulutusta voi sen sijaan järjestää kaikkien alojen perustutkintoihin ja päättää myös oppisopimusten määrästä. Tietopuolisten opintojen järjestäminen koulutuksen järjestäjän omissa oppilaitoksissa on kuitenkin rajoitettu niihin koulutusaloihin, joilla koulutuksen järjestäjä järjestämisluvan mukaan voi järjestää ammatillista peruskoulutusta oppilaitosmuotoisena koulutuksena.

Tutkintojen määrät

Ammatillisia perustutkintoja on 52, ammattitutkintoja 189 ja erikoisammattitutkintoja 130. Tutkinnon osia on yhteensä noin 4 000.

4.4 Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ammatillisen koulutuksen toteutus järjestämismuodoittain

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ammatillisen koulutuksen toteutus vaihtelee järjestämismuodoittain. Lähtökohtaisesti järjestämismuotoja on kolme, oppilaitos-

muotoinen ammatillinen peruskoulutus, oppilaitosmuotoinen ammatillinen lisäkoulutus sekä oppisopimuskoulutus.

4.4.1 Oppilaitosmuotoinen ammatillinen peruskoulutus

Oppilaitosmuotoisen ammatillisen peruskoulutuksen osuus on noin kolme neljäsosaa ammatillisen koulutuksen kokonaisuudesta. Se toteutetaan pääosin opetussuunnitelma-perusteisena koulutuksena, jossa opiskelijat opiskelevat ryhmissä. Opiskelijoista valtaosa on nuoria peruskoulun päättäneitä. Koulutuksesta suurin osa toteutetaan teoriaopetuksena luokissa tai oppilaitosten koneita ja laitteita käyttäen harjoitustiloissa. Työharjoittelujaksojen osuutta ei ole erikseen säännelty. Oppilaitosmuotoisessa ammatillisessa peruskoulutuksessa tavoitteena on suorittaa ammatillinen perustutkinto, jonka laajuus on 120 opintoviikkoa.

Oppilaitosmuotoisessa ammatillista peruskoulutusta järjestää yhteensä 137 koulutuksen järjestäjää. Järjestäjistä kuntia on 12, kuntayhtymiä 39 sekä rekisteröityneitä yhteisöjä, säätiöitä ja valtion liikelaitoksia 87. Lisäksi valtion ylläpitämänä on 1 oppilaitos.

Koulutuksen järjestäjien koulutustarjonnan profiili vaihtelee huomattavasti koulutuksen järjestäjien välillä. Kunta- ja kuntayhtymäjärjestäjistä useimmat ovat monialaisia järjestäjiä kun taas yksityisissä järjestäjissä on enemmän alakohtaisesti erikoistuneita järjestäjiä.

Myös rahoituksen perusteena olevat suoritemäärät vaihtelevat huomattavasti koulutuksen järjestäjien välillä. Suurin opiskelijamäärä on Helsingin kaupungilla (6 500) ja pienimmät määrät ovat muutamalla järjestäjällä olevat kymmenen opiskelijaa.

4.4.2. Oppisopimuskoulutus

Oppisopimuskoulutuksen erityispiirteenä on vaatimus koulutuksen toteutumisesta pääosin työpaikalla työtehtävien yhteydessä ja työsopimussuhteessa. Oppisopimuskoulutuksena voidaan suorittaa lähes kaikki toisen asteen ammatilliset tutkinnot. Ammatillisia perustutkintoja voidaan suorittaa sekä ammatillisena peruskoulutuksena että aikuisten näyttötutkintona. Näyttötutkintoina voidaan suorittaa ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja. Myös tutkintorakenteen ulkopuolista koulutusta voidaan suorittaa oppisopimuksella. Yrittäjille on voitu järjestää oppisopimuskoulutusta vuodesta 1999 ja virkasuhteisille vuodesta 2008 lukien.

Oppisopimuskoulutuksen osuus on noin 15 % ammatillisen koulutuksen kokonaismäärästä. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla rahoituksen perusteeksi luettavien oppisopimusten määrä oli vuonna 2009 noin 48 000. Oppisopimuskoulutuksen järjestäjiä oli vuonna 2009 yhteensä 91. Tutkintotavoitteisesta oppisopimuskoulutuksesta 99,5 % toteutetaan näyttötutkintojärjestelmän mukaisesti. Oppisopimusopiskelijoista yli 25-vuotiaiden osuus on noin 75 %.

Oppisopimuskoulutuksen järjestämisestä on säädetty varsin yksityiskohtaisesti. Oppisopimuksen lisäksi säädetään mm. sen liitteenä olevasta henkilökohtaisen opiskeluohjelman sisältövaatimuksista ja oppisopimuskoulutukseen sovellettavasta työntekijöitä koskevasta lainsäädännöstä.

4.4.3 Oppilaitosmuotoinen ammatillinen lisäkoulutus

Oppilaitosmuotoisella ammatillisella lisäkoulutuksella tarkoitetaan ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavaa koulutusta, joka toteutetaan pääosin oppilaitosmuotoisena teoriakoulutuksena. Rahoituksen perusteena on opiskelijatyövuosi, joka koostuu opiskelijoiden yhteenlasketuista teoriakoulutuksen jaksoista. Ammatti- ja erikoisammattitutkinto suoritetaan näyttökokein eli ammattitaito arvioidaan erillisissä koetilaisuuksissa. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnon voi suorittaa ammattitaidon hankkimistavasta riippumatta. Ammattitaidon voi hankkia esim. koulutuksessa, työelämässä tai harrastuksissa.

Oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen opiskelijoista lähes kaikki ovat aikuisia ja työelämässä olevia. Koulutus toteutetaan yleisimmin työn ohessa siten, että opiskelija on koulutuksessa esim. viikon kuukaudessa. Rahoituksen perusteena olevan opiskelijatyövuoden valtionosuusprosentti on alhaisempi kuin ammatillisessa peruskoulutuksessa, koska lisäkoulutuksessa koulutuksen järjestäjällä on mahdollisuus periä opiskelumaksuja.

Oppilaitosmuotoisen ammatillisen lisäkoulutuksen järjestäjiä on yhteensä 160. Vuosittain koulutukseen osallistuu noin 34 000 opiskelijaa.

4.4.4 Ammatilliset erikoisoppilaitokset

Ammatilliset erikoisoppilaitokset ovat teollisuuden ja palvelualojen yritysten oppilaitoksia, jotka kouluttavat työntekijöitä pääasiassa ylläpitäjän tarpeisiin. Erikoisoppilaitosten perustamisen ja ylläpitämisen syynä on pidetty sitä, että erikoisoppilaitoksen taustayhteisön tarpeiden mukaista koulutusta ei ole ollut saatavissa koulutusjärjestelmässä. Ammatillisten erikoisoppilaitosten toiminta on koulutuksellisesti usein kytkeytynyt myös taustayhteisön innovaatio- ja kehittämistoimintaan. Oppilaitosten koulutus toiminnan kautta innovaatiot on voitu ottaa tavanomaista nopeammin käyttöön. Ammatilliset erikoisoppilaitokset voidaan ryhmitellä 1) teollisuuden ja viestinnän oppilaitoksiin, 2) kaupan alan oppilaitoksiin, 3) ilmailualan oppilaitoksiin ja 4) muihin oppilaitoksiin.

Ammatillinen erikoisoppilaitos voi aikuiskoulutuslaissa tarkoitetun ja rahoituslain perusteella rahoitettavan erikoisoppilaitosten järjestämän koulutuksen lisäksi järjestää myös muiden koulutusmuotojen koulutusta, jolloin rahoitus tulee niitä koskevien sään-

nösten perusteella. Mm. useat erikoisoppilaitokset järjestävät oppilaitosmuotoista ja oppisopimusmuotoista ammatillista lisäkoulutusta.

Ammatillisten erikoisoppilaitosten oman rahoitusjärjestelmän mukainen rahoitus ei perustu aikaisempiin toteutuneisiin kustannuksiin ja muutoksia momentin loppusummaan tehdään ainoastaan indeksikorotusten perusteella. Valtionosuusprosentti toteutuneista kustannuksista on keskimäärin noin 24 %.

4.4.5 Valtion ylläpitämät ammatilliset oppilaitokset

Opetushallituksen hallinnoimat kaksi valtion oppilaitosta (Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskus ja Saamelaisalueen koulutuskeskus) ovat myös laskennallisen valtionosuusjärjestelmän ulkopuolella. Näiden rahoitus on yhteensä 8,3 milj. euroa.

Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskus tuottaa merenkulkuelinkeinon ja vesillä liikkuvien kansalaisten turvallisuustasoa parantavaa ja ylläpitävää sekä ympäristöönnettomuuksia ehkäisevää turvallisuuskoulutusta. Tavoitteena on, että vuonna 2011 Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskus kouluttaa 4 000 henkilöä. Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskuksen Upinniemen palokoulutuskeskus antaa palokoulutusta, joka on edellytyksenä merenkulkijoilta vaadittavien pätevyyksien saamiseksi ja ylläpitämiseksi.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtävänä on antaa koulutusta lähinnä saamelaisalueen tarpeita varten, säilyttää ja kehittää saamelaiskulttuuria sekä poro- ja muita luontaiselinkeinoja sekä edistää saamenkielen oppimateriaalin tuottamista. Koulutuskeskuksen erityistehtävänä on palvella Euroopan unionin ainutta alkuperäiskansaa. Vuonna 2011 koulutuskeskuksen ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärä on noin 140 ja ammatillisessa lisäkoulutuksessa toteutetaan noin 3 500 opiskelijatyöpäivää.

5. Eräitä ammatillisen koulutuksen erityisjärjestelyitä Suomessa

5.1 Poliisikoulutus

Sisäasiainministeriön alainen Poliisihallitus vastaa poliisin koulutus- ja tutkimustoiminnasta sekä siihen käytettävistä voimavaroista. Sisäasiainministeriö päättää koulutettavien määrästä.

Poliisiammattikorkeakoulu (Polamk) on Tampereella toimiva sisäasiainministeriön hallinnonalaan kuuluva oppilaitos. Oppilaitos vastaa poliisikoulutukseen rekrytoinnista, opiskelijavalinnoista, poliisin perus- ja jatkotutkinnoista, oppilaitoksessa annettavasta

täydennyskoulutuksesta sekä poliisialaan liittyvästä tutkimus- ja kehittämistoiminnasta. Koulutusta annetaan sekä suomen että ruotsin kielellä.

Poliisiammattikorkeakoulussa annettavat tutkinnot ovat poliisin perustutkinto (165 op), poliisialipäällystön tutkinto (45 op) sekä poliisipäällystön tutkinto (180 op/poliisialan ammattikorkeakoulututkinto). Poliisikoiraohjaajia koulutetaan Poliisiammattikorkeakouluun kuuluvassa poliisikoiralaitoksessa Hämeenlinnassa.

Poliisin perustutkinnon opintoihin kuuluvat perusopinnot, ammattiopinnot ja päättötyö. Lisäksi opintoihin kuuluu ohjattu työharjoittelujakso ja kenttätyöjakso. Poliisialipäällystötutkinnon opintoihin kuuluvat pakolliset opinnot, valinnaiset opinnot ja tutkielma.

Poliisipäällystön tutkintoon johtavat opinnot järjestetään kaksiosaisena koulutusohjelmanä. Koulutusohjelman ensimmäinen osa johtaa poliisipäällystön virkatutkintoon. Poliisipäällystön virkatutkinnon laajuus on vähintään 90 opintopistettä. Poliisipäällystön tutkintoon johtavien opintojen laajuus on kokonaisuudessaan vähintään 180 opintopistettä. Opintoihin on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (352/2003) 4-10 §:ssä säädetään.

Poliisipäällystön tutkintoon johtaviin opintoihin kuuluu perus- ja ammattiopintoja, vapaasti valittavia opintoja sekä ammattitaitoa edistävää harjoittelua ja opinnäytetyö.

Tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi Poliisiammattikorkeakoulussa annetaan ammatillista lisä- ja täydennyskoulutusta. Oppilaitoksen tehtävä on antaa myös laadun kehittämiseen liittyvää koulutusta ja muuta turvallisuusalan koulutusta.

Maisterin tutkintoon (120 op) johtavaa, poliisialan johto- ja asiantuntijatehtäviin tähtäävää opetusta annetaan Tampereen ja Turun yliopistoissa.

Poliisilaitokset vastaavat työpaikkakoulutuksesta ja poliisin valtakunnalliset yksiköt (keskusrikospoliisi, suojelupoliisi ja liikkuva poliisi) vastaavat oman erikoisalansa valtakunnallisesta koulutuksesta.

Taulukko 8 Poliisien koulutus, SM:n hallinnonalan TTS 2013-2016 ja TS 2012

	Toteuma		Arvio	TAE		TTS-kauden tavoitteet			
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Poliisikoulutuksen kokonaiskustannukset 1000 euroa	26 883	25 856	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	
Perustutkintokoulutuksen koulutettavapäivän hinta, euroa, enintään	207	164	158	158	158	158	158	158	
Poliisipäällystökoulutuksen koulutus päivän hinta, euroa, enintään	250	258	259	259	259	259	259	259	
Perustutkintokoulutukseen hakijoiden lukumäärä aloituspaikkaa kohden	6,5	6,0	6,7	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	
Perustutkintokoulutuksen aloittaneiden määrä	248	365	240	100	140	280	280	280	
Perustutkintokoulutuksesta valmistuneiden määrä	335	269	173	357	328	152	124	124	

5.2 Vankeinhoidon koulutus

Vankeinhoidon ammatillinen koulutus

Rikosseuraamusalan koulutuskeskus (RSKK) perustettiin oikeusministeriön alaisuuteen vuonna 1976 huolehtimaan vankeinhoitoalan ammatillisesta koulutuksesta. Nykyisin koulutuskeskus on Vantaan Tikkurilassa toimiva oppilaitos, jonka tehtävänä on antaa alan ammatillista peruskoulutusta (vankeinhoidon perustutkinto) sekä rikosseuraamusalan ammattitaitoa ylläpitävää ja täydentävää koulutusta. Lisäksi koulutuskeskus toimii yhteistyössä Laurea-ammattikorkeakoulun kanssa alan ammattikorkeakoulututkinnon järjestämisessä. Koulutuskeskuksen yhteydessä toimii kriminologian alan tieteellinen erikoiskirjasto.

Ammatillisen koulutuksen vankeinhoitoalan valvonta- ja ohjaustehtäviin antaa vankeinhoidon perustutkinto, joka on kelpoisuusvaatimuksena vankeinhoitolaitoksen vartijan virkaan.

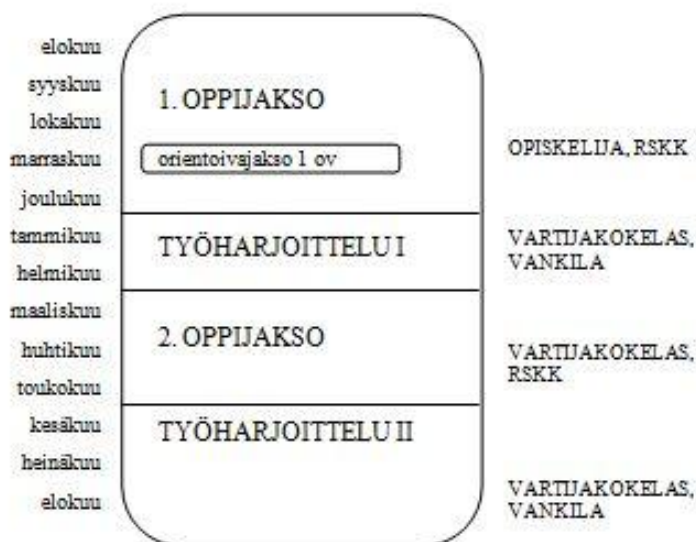
Vankeinhoidon perustutkinnon opiskelijaksi voidaan ottaa henkilö, joka on hakuajan päättymiseen mennessä täyttänyt 18 vuotta sekä:

- suorittanut vähintään toisen asteen ammatillisen tutkinnon (ammatillisen perustutkinnon); tai
- lukion oppimäärän; tai
- ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkoitetun ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai niitä vastaavan aikaisemman tutkinnon; taikka
- edellä tarkoitettuja tutkintoja vastaavat ulkomaiset opinnot; sekä
- terveydentilaltaan ja muilta ominaisuuksiltaan vankeinhoitotyöhön sopiva; ja
- suorittanut hyväksyttävästi valintakokeen

Hakijan tulee olla elämäntavoiltaan rikosseuraamuslaitoksen palvelukseen sopiva henkilö, joka työssään sitoutuu noudattamaan rikosseuraamusalan arvoja ja periaatteita. Niistä keskeisin on ihmisarvon kunnioitus. Hakijoista voidaan tehdä turvallisuusselvitys (L turvallisuusselvityksistä, 177/2002) ja pyytää työnantajan lausunto. Koulutukseen valituksi tuleminen voi estyä, mikäli hakija on syyllistynyt rikokseen tai antanut hakulomakkeessa harhaanjohtavia tietoja.

Vankeinhoidon perustutkinnon laajuus on kaikkiaan 53 opintoviikkoa (79,5 op). Tutkinto rakentuu kahdesta oppijaksosta, jotka järjestetään Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa (RSKK) ja jaksoista, jotka toteutetaan vankiloissa. Tutkinnon rakenne, jaksosten pituudet, opiskelijan asema ja opiskelupaikka näkyvät kuviosta.

Kuva 1 Vankeinhoidon koulutus

Rikosseuraamusalan AMK-koulutus

Laurea-ammattikorkeakoulu ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskus järjestävät yhteistyössä rikosseuraamusalan koulutusohjelman (tutkintonimike: sosionomi-AMK). Tutkinnon laajuus on 210 opintopistettä ja opiskeluaika n. 3,5 vuotta. Nuorisoasteen haku toteutetaan vuosittain normaalisti yhteishaun kautta keväisin.

Suoritettuaan vankeinhoidon ammatillisia tutkintoja (perustutkinto, vankeinhoitotutkinto) voi hakea opiskelemaan aikuiskoulutuksena toteutettavaan tutkintoon, jolloin koulutuksen laajuus on 90-150 opintopistettä aiemmasta tutkinnosta riippuen.

Työkokemusvaatimuksena on vähintään kahden vuoden työkokemus. Aikuiskoulutuksena suoritettavan tutkinnon kesto on noin 1,5 – 2,5 vuotta aiemmista opinnoista riippuen. Aikuiskoulutuksessa pyritään siihen, että opiskelu olisi mahdollista työn ohessa. Lähiopetusta Vantaan Tikkurilassa on noin 5 päivää kuukaudessa. Viimeisin aikuiskoulutus alkoi tammikuussa 2010 (25 aloituspaikkaa). Haku oli syksyllä 2009. Valmistuneet sijoittuvat monenlaisiin esimies- ja asiantuntijatehtäviin vankeinhoidon ja kriminaalihuollon kentällä.

Tutkinnolla voi hakeutua myös lähialojen ja erilaisten järjestöjen tehtäviin. Vankeinhoidon ja kriminaalihuollon piirissä työskentelee jatkossakin myös muiden ammattikorkeakoulutasoisten tutkintojen suorittaneita henkilöitä, esimerkiksi kaupan ja hallinnon alan (tradenomit) ja sosiaali- ja terveysalan (sosionomit, sairaanhoitajat) tutkinnoista valmistuneita. Siten rikosseuraamusalan koulutusohjelma ei ole ainoa vaihtoehto rikosseuraamusalan tehtäviin pääsulle. Yksi mahdollisuus on suorittaa edellä mainittujen

muiden alojen ammattikorkeakouluopintojen lisäksi vankeinhoidon perustutkinto, jolloin alalle työllistymismahdollisuudet ovat varsin hyvät.

Täydennyskoulutus

RSKK:n koulutuskeskus tarjoaa rikosseuraamusalan erityisosaamisen edellyttämää täydennyskoulutusta kaikille alalla työskenteleville ammattilaisille. Täydennyskoulutuksen sisällöt, tavoitteet ja menetelmät tukevat rikosseuraamusalan ydintehtäviä. Täydennyskoulutus jakautuu teema-alueisiin, joita ovat Työyhteisön toiminta, Lähityö, Ohjelmatyö ja Turvallisuus. Teema-alueiden opintopaketteja voit yhdistää vapaasti joko keskitetyksi yhdelle teema-alueelle tai kerätä opintoja useammalta alueelta. Opintopakettien sisältö on pääsääntöisesti vähintään puolelta opintopisteen (op) laajuisia. Puolitoista opintopistettä vastaa keskimäärin 40 tuntia opiskelijan työtä.

6. Selvitystyön tavoitteet, vaihtoehtoisten ratkaisujen analysointi ja kehittämisehdotukset

6.1 Selvitystyön tavoitteet

Selvityksen tavoitteeksi on asetettu:

- Turvata pelastusalan tutkintoon johtavan koulutuksen ja muun koulutuksen riittävyys.
- Tarkistaa tutkintojen ja muun koulutuksen edellytykset vastata yhteiskunnan tarpeisiin ja muuttuvaan kysyntään.
- Edistää työurien pidentämistä aikaistamalla työelämään pääsyä ja tukemalla ikääntyviä henkilöitä uusiin tehtäviin siirtymisessä toimintakyvyn heikentyessä.
- Käsitellä pelastusalan ammatillisen koulutuksen järjestämismahdollisuudet sekä niiden hallinnolliset ja taloudelliset vaikutukset, suhde muihin koulutusjärjestelmiin sekä tehdä esitys siitä, minkä vaihtoehdon mukaan toimintaa kehitettäisiin. Kehittämismahdollisuuksissa tulee ottaa huomioon myös kehittämis- ja tutkimustoiminnan järjestäminen, varautumis- ja väestönsuojelukoulutuksen järjestäminen, Helsingin pelastuskoulun asema sekä Pelastusopiston osana toimivan Kriinhallintakeskuksen asema, jos sen asemaan aiheutuisi merkittäviä muutoksia.

- Luoda pysyvät edellytykset pelastusalan kehittämis- ja tutkimustoiminnalle sekä selvittää mahdollisuudet perustaa tutkimus- ja kehittämiskeskus sisäasiainministeriön alaisuuteen ja tulosohjaukseen. Keskuksen keskeisenä tehtävänä olisi tuottaa tietoa valtion ja kuntien viranomaisten päätöksenteon tueksi tilastoanalyysin ja tutkimuksen, tehdä aloitteita tutkimusaiheiksi, johtaa sovittuja kehittämissankkeita, kehittää toimintamenetelmiä, valmistella oppaita ja suosituksia. Tässä tarkoituksessa tuli selvittää mahdollisuudet perustaa sisäasiainministeriön alaisuuteen ja tulosohjaukseen erityinen tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Selvittää nykyisen tutkintorakenteen soveltuvuus pelastuslaitosten tehtäväkentän muutoksiin sekä tutkintojen antama jatko-opintokelpoisuus.

6.2 Koulutuksen resurssoinnin riittävyys

Pelastusopistosta valmistuu vuosittain keskimäärin 120 pelastajatutkinnon suorittanutta. Valmistuvien määrä ei näytä aivan riittävän pelastuslaitosten uusien pelastajien rekrytointitarpeeseen ja ilman Helsingin Pelastuskoulussa tutkinnon suorittaneita uusia pelastajia tilannetta voisi pitää määrällisen koulutustarpeen kannalta huolestuttavana.

Alipäällystötutkinnon suorittaa vuosittain keskimäärin 30 opiskelijaa. Valmistuvien määrät vastaavat hyvin työmarkkinakysyntää.

Hätäkeskuspäivystäjän koulutusohjelmasta on viime vuosina valmistunut vuosittain keskimäärin 45 uutta päivystäjää. Opiskelijamääriä nostamalla ja ylimääräisiä kursseja järjestämällä on varmistettu koulutetun päivystyshenkilöstön riittävyys.

Pelastusopiston antama koulutus on suhteellisen kallista, koska pelastustoimen monipuolista erityiskalustoa on paljon ja sitä käytetään päivittäin harjoittavassa opetuksessa. Harjoitusalueen ylläpitäminen aiheuttaa myös runsaasti kustannuksia: 37 hehtaarin laajuisella alueella on erilaisia harjoitussimulaattoreita ja -kenttiä sekä luokka- ja huoltotiloja. Harjoituksia on paljon ja opetusryhmät ovat tehokkaan oppimisen varmistamiseksi pieniä. Pelastusopiston tutkintoja opiskeleville tarjotaan merkittävät opintososiaaliset edut. Pelastusopistolain mukaan opiskelu on maksutonta, samoin asuminen opiston kampusalueen asuntolassa on opiskelijoille ilmaista. Opiskelijoille tarjotaan myös aamiainen, lounas ja päivällinen koulupäivinä. Suuri kiinteistö aiheuttaa vuokratkustannuksia, joita vuokranantajana toimiva Senaattikiinteistöt on nostanut vuosittain.

Kehittämisehdotuksia ei ole perusteltua rakentaa sen varaan, että valtion talousarviossa saataisiin merkittävää lisäystä määrärahojen nykytasoon verrattuna.

Uusien tutkintojen käynnistämiseen tai merkittävään lisäkoulutukseen pelastusalan ammatissa toimiville Pelastusopistolla ei pienuutensa ja niukan ja joustamattoman budjettinsa puitteissa ole mahdollisuuksia. Mahdollisuudet olisikin etsittävä opetus- ja kulttuuriministeriön alaisten ammatillisten oppilaitosten ja ammattikorkeakoulujen tarjon-

nasta, joiden mahdollisuuksia ei ole juurikaan selvitetty. Mahdollisuuksia pitäisi erillisessä selvityksessä kartoittaa ja selvityksen tuloksista tehokkaasti tiedottaa pelastusalan työnantajille ja henkilöstölle.

6.3 Koulutuksen edellytykset vastata tarpeisiin ja kysyntään

Työryhmä toteutti pelastustoimen alueille suunnatun kyselyn kesällä 2011. Kyselyssä pyydettiin arvioimaan, vastaavatko (kyselyn liiteaineistona olleet) pelastajan, alipäälylystön ja päälylystön ammattikuvat käsitystä mainittujen ammattien (koulutuksen) osaamistarpeista nyt ja lähitulevaisuudessa ja jos eivät, miten niitä tulisi kehittää lähitulevaisuudessa sekä lyhyellä (5v) että pitkällä (10-15v) aikavälillä. Lisäksi pyydettiin kehittämisehdotuksia kehittämis- ja tutkimustoiminnan sekä varautumis- ja väestönsuojelukoulutuksen järjestämiseen.

Kyselyyn vastasi 13 pelastuslaitosta. Vastausten perusteella ammattikuvat vastaavat pääosin osaamistarpeita. Vastauksissa esitetyt kommentit olivat tutkintorakenteisiin sekä opetuksen sisältöihin liittyviä.

Vastauksissa pohdittiin terveydenhuollon lainsäädännön uusia vaatimuksia ja niihin vastaamisen mahdollisuuksia, mahdollisuuksia jatko-opintoihin amk -tutkinnon jälkeen sekä mahdollisuuksia erikoistumiseen.

Tutkintojen sisältöön toivottiin lisättäväksi aikaisempaa enemmän erilaisia ammattitaitoa lisääviä valmiuksia, kuten johtamisosaamista, projekti- ja prosessityöskentelyä, kädentaitoja, tietoteknistä osaamista, kielitaitoa, onnettomuuksien ehkäisyä, asiakaspalvelun perustaitoja, virkamiehen roolissa toimimista, toimintakyvyn ylläpitämisen ja tyhytoiminnan osaamista, valistusta ja neuvontaa sekä viestintää. Esitettiin myös luotavaksi erikoiskoulutusmoduuleja.

Lisäksi tutkintojen toivottiin vastaavan yhteiskunnan vaatimuksiin, niistä tulisi löytyä ydinosaaminen jota voidaan kehittää, koulutuksesta tulisi saada hoitotason pätevyys ja tutkinnoissa pitäisi pystyä riittävästi ennakoimaan tulevaa. Eräässä vastauksessa esitettiin kehitettäväksi vpk -tutkintoa. Myös ikääntyvien pelastajien urapolkuja kehitettäviä ratkaisuja tulisi vastausten mukaan luoda ja täydennyskoulutuksen tulisi olla säännöllistä ja pakollista.

Tutkimus- ja kehittämistoiminnalle esitettiin omaa yksikköä minkä ohella tutkimus- ja kehittämistoimintaa tulisi olla riittävästi. Lisäksi tulisi hyödyntää tutkimuslaitosten kumppanuutta ja painottaa tutkimusta pelastustoimen vaikuttavuuteen.

Varautumiskoulutusta tulisi syventää valtakunnallisen näkemyksen laajentumiseen ja ymmärtämiseen.

6.4 Vaihtoehtoisten perusratkaisujen analysointi ja johdopäätökset

Työryhmä on käsitellyt pelastusalan ammatillisen koulutuksen järjestämisvaihtoehtoina nykyisen järjestelmän ja sen kehittämistarpeiden rinnalla koulutusvastuun mahdollista siirtämistä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan vastuulle sekä arvioinut mahdollisen siirron hallinnollisia, taloudellisia ja toiminnallisia vaikutuksia. Työryhmä on myös arvioinut pelastustoimen ja poliisin koulutusjärjestelmien yhteistyömahdollisuuksia.

Tarkasteltaessa pelastusalan koulutuksen siirtämistä opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalalle tulee kiinnittää huomiota opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus- ja ohjausjärjestelmän mukaisiin koulutuksen sisältöä ja muuta toteutusta koskeviin edellytyksiin sekä pelastusalan koulutuksen nykyisen ohjausjärjestelmän erityispiirteisiin sen sisältyessä osaksi laajempaa pelastusalaa ja kriisinhallintaa koskevaa valtakunnallisen tason ohjausjärjestelmän kokonaisuutta.

6.4.1 Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus- ja ohjausjärjestelmän keskeiset edellytykset

Järjestämisluvat

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla ammatillinen koulutus toteutetaan ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestämislupien puitteissa. Ammatillinen koulutus on kokonaisuus, johon kuuluu sekä nuorten että aikuisten erilaiset ammatillisen koulutautumisen muodot. Ammatillisen koulutuksen järjestämiseen ei ole olemassa yhtä yhtenäistä mallia, joka soveltuisi kaikkiin tapauksiin. Lähtökohtaisesti tavoitteena on riittävän vahvojen ja monialaisten koulutuksen järjestäjien verkosto, jonka puitteissa olisi mahdollista toteuttaa alueellista koulutustehtävää. Samalla myös pitkälle erikoistuneiden koulutuksen järjestäjien asema turvataan.

Ammatillisen koulutuksen järjestämistä tarkasteltaessa huomioon tulee ottaa myös kuntauudistus, jonka mukaan ”Hallitus toteuttaa koko maan laajuisen kuntauudistuksen, jonka tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakenne. Vahva peruskunta muodostuu luonnollisista työssäkäyntialueista ja on riittävän suuri pystyäkseen itsenäisesti vastaamaan peruspalveluista vaativaa erikoissairaanhoidon ja vastaavasti vaativia sosiaalihuollon palveluja lukuun ottamatta. Vahva peruskunta kykenee tulokselliseen elinkeinopolitiikkaan ja kehittämistyöhön sekä voi tehokkaasti vastata yhdyskuntarakenteiden hajautumiskehitykseen.”

Ammatillisen koulutuksen järjestämisluvista säädetään ammatillisen peruskoulutuksen osalta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 9 §:ssä ja ammatillisesta

aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) 4 §:ssä. Luvan myöntämisen edellytyksenä on, että koulutus on tarpeellista ja että luvan hakijalla on ammatilliset ja taloudelliset edellytykset koulutuksen asianmukaiseen järjestämiseen. Ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa määrätään koulutustehtävä, joka sisältää tarpeelliset määräykset ammatillisesta peruskoulutuksesta. Lisäksi järjestämisluvassa määrätään kunta, jossa koulutusta voidaan järjestää, opetuskieli, koulutusalat ja rajoitettu koulutus, opiskelijamäärä (opetussuunnitelmaperusteinen), erityinen koulutustehtävä, koulutuksen järjestämis- muoto sekä muut määräykset.

Ammatillisen lisäkoulutuksen järjestämisluvissa määrätään koulutustehtävä, joka sisältää tarpeelliset määräykset ammatillisesta lisäkoulutuksesta. Lisäksi järjestämisluvassa määritellään koulutuksen järjestäjän kotipaikka, koulutustehtävä, opetuskieli, koulutusalat, opiskelijatyövuosien määrä (vähimmäismäärä), oppisopimusten määrä (vähimmäismäärä) sekä työelämän kehittämis- ja palvelutehtävä.

Koulutuksen sisältö ja tutkinnot

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla ammatillinen koulutus perustuu ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 12 §:n ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 13 §:n mukaisiin tutkintoihin.

Ammatillinen peruskoulutus on ammatilliseen perustutkintoon johtavaa koulutusta, joka antaa ammattitaidon kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia ammatin harjoittamiseen tai yrittäjäksi. Ammatillista koulutusta järjestetään kahdeksalla koulutusosalalla. Kolmivuotinen perustutkinto koostuu 120 opintoviikosta, joista 90 on ammatillisia opintoja, 20 yleissivistäviä opintoja ja 10 vapaasti valittavia opintoja. Yhteiset opinnot vastaavat osin lukion opintoja.

Joillekin koulutuksen järjestäjille on myönnetty koulutuksen kokeiluja koskevia lupia, joita voivat olla luvat poiketa tutkinnoista, koulutusohjelmista, tutkintonimikkeistä tai tutkinnon laajuudesta. Ammatillisten perustutkintojen perusteissa ammatillinen osaaminen on määritelty työ- ja toimintakokonaisuuksien hallintana.

Näyttötutkintoina suoritettavien perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen perusteissa määritellään tutkinnossa vaadittava ammattitaito, tutkinnon osat ja mahdollisesti niistä muodostuvat osaamisalat, ammattitaidon osoittamistavat sekä tutkinnon arvioinnin yleiset perusteet. Tutkinnon osat voivat olla pakollisia tai valinnaisia. Opetushallitus päättää opetussuunnitelmien perusteista näyttötutkinnoissa.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 14 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä koulutusta varten opetussuunnitelma, joka tulee laatia siten kuin perustutkintojen perusteissa säädetään. Sen tulee sisältää toimenpiteet koulutukselle asetettujen tehtävien ja tavoitteiden saavuttamiseksi. Perustutkintojen perusteissa ohjeistetaan koulutuksen järjestäjää laatimaan opetussuunnitelma niin, että se sisältää kaikkia koulu-

tusaloja ja tutkintoja varten laaditun yhteisen osan ja tutkintokohtaiset osat. Perustutkintojen perusteiden mukaan koulutuksen järjestäjän tulee laatia jokaiselle opiskelijalle opiskelijan yksilöllisten lähtökohtien pohjalta henkilökohtainen opintosuunnitelma (HOPS), jota päivitetään koko koulutuksen ajan. Suunnitelmassa määritellään oppimisen tavoitteet, opintojen suorittaminen, suoritustavat ja ajoitus sekä opintojen arviointi. Se sisältää opiskelijan yksilölliset valinnat, opinnoissa etenemisen, opiskelijan osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen.

Rahoitus

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän mukaisen valtionosuusrahoituksen saaminen edellyttää edellä todettuja järjestämislupia sekä opetus- ja kulttuuriministeriön vahvistamien tutkintojen perusteiden mukaista koulutusta. Rahoitus määräytyy laskennallisin perustein luvussa 4.2 kuvatun mukaisesti. Rahoitusjärjestelmä on luottamukseen perustuva. Rahoitus maksetaan toteutuneen ja enintään myönnetyn suoritemäärän mukaisesti. Ammatilliseen perustutkintoon valmistavassa koulutuksessa lähtökohtana on valtakunnallisiin keskimääräisiin kustannuksiin perustuva yksikköhintajärjestelmä, jonka mukaisesti rahoitus maksetaan täysimääräisesti.

Oppilaitosmuotoisessa ammatillisessa perus- ja lisäkoulutuksessa yksikköhintoja porrastetaan alakohtaisesti. Ammatillisen peruskoulutuksen koulutusaloittain laskettuja yksikköhintoja porrastetaan lisäksi joidenkin kalliiden koulutusten osalta, joita ovat esimerkiksi merenkulun perustutkinto, lentokoneenasennuksen perustutkinto sekä metsäkoneenkuljetuksen, linja-autonkuljettajan ja maanrakennuskoneenkuljettajan koulutukset. Korotusprosentit vaihtelevat 25-90 %:n välillä.

Lisäksi ammatillisessa peruskoulutuksessa kahden koulutuksen järjestäjän kohdalla yksikköhintoja on korotettu harkinnanvaraisella avustuksella erityisen korkeiden kustannusten vuoksi. Tällaisia ovat lennonjohtajakoulutusta järjestävä Avia College sekä Ballettikoulutus. Lennonjohtajien kohdalla koulutuksen yksikkökustannus on noin 55 000 euroa vuodessa.

Rahoituksen perusteena olevien suoritteiden osalta jako tehdään valtakunnallisen kokonaisarvioinnin perusteella, jossa huomioidaan alakohtaiset ja alueelliset koulutustarpeet. Erityisesti oppilaitosmuotoisen ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen osalta kysyntää on viime vuosina ollut huomattavasti enemmän, kuin valtion talousarvion rajoissa on ollut mahdollista myöntää. Yksittäisen koulutuksen järjestäjän opiskelijapaikkatarve arvioidaan osana valtakunnallista kokonaisuutta.

Pelastusalan koulutuksen ohjausjärjestelmän erityispiirteet ja sisältyminen osaksi laajempaa kokonaisuutta

Pelastusalan koulutuksen järjestäminen toteutetaan nykyisin osana sisäasiainministeriön toteuttamaa pelastusalan valtakunnallista ohjausta. Koulutuksen organisointi, sisältö ja

kehittäminen perustuvat sisäasiainministeriön koko pelastusalaan koskevaan ohjausjärjestelmän kokonaisuuteen mukaan lukien Kriisinhallintakeskuksen tehtävät.

Pelastusopiston järjestämän ammatillisen peruskoulutuksen laajuus ja sisältö perustuvat Pelastusopistosta annetun lain 14 §:ssä määrättyihin laajuuksiin sekä 16 §:n mukaisesti Pelastusopiston vahvistamaan opetussuunnitelmaan.

Pelastusopisto on valtion tilivirasto ja sen rahoitus toteutetaan valtion talousarviosta. Laskettaessa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaista kuntien asukaskohtaista rahoitusosuutta ammatilliseen koulutukseen, Pelastusopiston laskennalliset kustannukset huomioidaan sen osana. Eli perittäessä kunnilta 58,11 %:n osuutta ammatillisen koulutuksen laskennallisista kustannuksista, summaan on lisätty myös Pelastusopiston laskennalliset kustannukset.

Hallinnonalan siirron vaikutuksista yleisesti

Pelastusopiston mahdollisella siirtämisellä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle olisi vaikutuksia ainakin seuraaviin ohjausjärjestelmän kokonaisuuksiin:

- Pelastusopistolle tulisi myöntää ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestämisluvut. Luvan myöntäminen edellyttäisi, että Pelastusopiston toiminta tulisi siirtää kunnan, kuntayhtymän, rekisteröidyn yhteisön tai valtion liikelaitoksen ylläpidettäväksi.
- Pelastusalan tutkintorakennetta tulisi uudistaa vastaamaan ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain mukaisesti tutkintorakennetta ja laajuuksia. Ammatillisena peruskoulutuksena suoritettujen tutkinnon laajuus tulee olla vähintään kaksivuotinen ja 80 opintoviikkoa. Opinnot tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä päättää Opetushallitus koulutusaloittain ja tutkinnoittain. Ammatillisen lisäkoulutuksen osalta tutkintojen laajuutta ei ole määritelty määrällisesti. Pelastusopiston koulutustarjonta tulisi jakaa ammatilliseen perus- ja lisäkoulutukseen.
- Opiskelijaksi ottamisen perusteista ammatilliseen perustutkintoon johtavassa koulutuksessa on säädetty opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella. Pelastusopiston kohdalla asetuksella tulisi säätää poikkeavista oppilaaksioton perusteista.
- Keskeisin muutos Pelastusopiston koulutuksen siirtämisessä opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle tapahtuisi rahoitusjärjestelmässä. Rahoituksen määrätymisperusteet muuttuisivat laskennallisen valtionosuusjärjestelmän mukaisiksi. Yksikköhintojen osalta tulisi määritellä koulutusala sekä mahdollisesti erillinen oma porrastusperuste tai päättää harkinnanvaraisesta yksikköhinnan korotuksesta. Mikäli osa koulutuksesta todettaisiin ammatilliseksi lisäkoulutukseksi.

si, yksikköhintaa porrastettaisiin myös alakohtaisesti. Lisäkoulutuksessa kertoimet ovat keskimäärin noin 10 % alhaisempia.

- Muutos merkitsisi myös Pelastusopiston ylläpitäjän päätösvallan lisäystä. Ammatillisessa koulutuksessa koulutuksen sisältöä, määrää ja rahoitusta koskeva ohjaus toteutetaan keskitetysti opetus- ja kulttuuriministeriön toimesta. Laskennallisessa valtionosuusjärjestelmässä rahoituksen käyttökohdetta ei ole sidottu sen määräytymisperusteisiin ja järjestelmän ominaispiirteinä on koulutuksen järjestäjien merkittävä harkintavaltia. Tarvittavan opetus- ja muun henkilöstön määrästä päättää koulutuksen järjestäjä. Ammatillista koulutusta järjestetään pääsääntöisesti koulutuksen järjestäjien omistuksessa olevissa tiloissa. Investointien ja tilakustannusten rahoitus sisältyy osaksi laskennallista valtionosuusjärjestelmää. Koulutuksen järjestäjien tehtäväkenttä muodostuu yleensä kokonaisuudessaan ammatillisen koulutuksen järjestämisestä.

6.4.2 Hallinnonalan siirron arvioidut hyödyt

Pelastustoimen koulutuksen järjestämisvastuun siirrolla sisäasiainministeriön hallinnonalalta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle voidaan nähdä muun muassa seuraavia hyötyjä:

- OKM:n hallinnonalan koulutusjärjestelmässä pelastustoimen koulutuksen yksikköhinnat vastaisivat aiheutuvia todellisia kustannuksia ja opiskelijoiden enimmäismäärä päätettäisiin ministeriön myöntämässä järjestämisluvassa. Koulutuksen rahoituksen määräytymisperusteiden voidaan katsoa OKM:n alaisessa koulutusjärjestelmässä edustavan pitkäjänteisempää toimintamallia kuin pelastustoimen koulutuksen nykyisessä rahoitusjärjestelmässä, jossa koulutuksen resurssit arvioidaan joka vuosi uudelleen valtion tulo- ja menoarvion pohjalta.
- OKM:n hallinnonalan ammatillisen koulutuksen koulutusjärjestelmässä koulutuksen järjestäjä päättää koulutuksen kohdentamisesta järjestämisluvassa määriteltujen alakohtaisen koulutustarjontansa puitteissa. Tämä lisää osaltaan joustavuutta koulutustarjontaan edellyttäen, että kyseinen koulutuksen järjestäjä olisi suuri monialaisen koulutuksen järjestäjä. Pelastustoimessa tämä voisi merkitä esimerkiksi turvallisuusviestinnän tai valvontatehtävien painottumista valinnaisen tutkinnon osien kohdalla. Toisaalta mainittu kehityssuuntaus voisi aiheuttaa pelastustoimen ammattien opetussisällön liiallista pirstoutumista.
- OKM:n hallinnonalan koulutusjärjestelmässä pelastustoimen tutkintojen suhteellisen aseman voidaan arvioida paranevan: hallinnonalan muutos lisäisi pelastustoimen koulutusjärjestelmään joustavuutta ja mahdollistaisi tutkinnon tai muun osaamiskokonaisuuden koostamisessa laajemman valinnaisuuden. Tällöin koko toisen asteen yleinen koulutusjärjestelmä olisi hyödynnettävissä osana pelastustoimen koulutusjärjestelmää.

- Uudistus vaikuttaisi Helsingin pelastuskoulun asemaan, jonka toiminta ei enää tarvitsisi erillistä lupaa toiminnalleen sisäasiainministeriöstä. Helsingin kaupungilla on jo nykyisin OKM:n hallinnonalan ammatillisen koulutuksen järjestämislupa. Helsingin kaupungin pelastuskoulun rahoitus siirrettäisiin siis osaksi valtion ja kuntien välistä kustannustenjakoa, joka vakauttaisi koulun asemaa ja jatkuvuutta.

6.4.3 Hallinnonalan siirron arvioidut haasteet (haitat)

Pelastustoimen koulutuksen järjestämisvastuun siirrossa sisäasiainministeriön hallinnonalalta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle voidaan nähdä muun muassa seuraavia haasteita ja haittoja:

- OKM:n hallinnonalan koulutusjärjestelmässä pelastustoimen koulutuksen järjestämisessä ”kaikki muuttuisi”. Muutoksen toteuttamisessa voidaan nähdä ainakin kaksi erilaista toteuttamisvaihtoehtoa.
 - Ensimmäisessä toteuttamisvaihtoehdossa pelastustoimen koulutus siirrettäisiin OKM:n alaiseen ammatillisen koulutuksen järjestämislupien puitteissa toteutettavaan laskennallisen valtionosuusjärjestelmän mukaiseen *koulutusjärjestelmään*.
 - Toisessa toteuttamisvaihtoehdossa pelastustoimen koulutus siirrettäisiin OKM:n alaiseksi *valtion ylläpitämän oppilaitoksen toiminnaksi*.
- OKM:n alaisessa *koulutusjärjestelmässä* pelastustoimen koulutuksen säädösperusta sekä tutkintorakenne olisivat samat kuin muussakin ammatillisen koulutuksen järjestelmässä. Pelastusalan oppilaitosta ylläpitäisi OKM:n järjestämisluvan perusteella osakeyhtiö, kunta tai kuntayhtymä, säätiö tai yhdistys.
 - Opetushallitus laatisi pelastustoimen opetussuunnitelmien ja näyttötutkintojen perusteet ja koulutuksen kesto sekä tutkinnon laajuus olisivat lähtökohteisesti samat kuin muussakin yleisessä ammatillisessa peruskoulutuksessa. Pelastustoimen ammatillisen *koulutuksen kesto todennäköisesti pitenisi*: käytännössä pelastajatutkinto suoritettaisiin uudessa järjestelmässä peruskoulupohjalta 3 vuodessa ja lukiopintojen tai aikaisempien ammatillisten opintojen pohjalta 2 vuodessa. Pelastustoimen ammatillisen koulutukseen pääsyvaatimuksena oleva nykyinen täysi-ikäisyysvaatimus voitaisiin määritellä (ammatillisen koulutuksen pääsäännöstä poiketen) myös OKM:n hallinnonalan koulutuksena järjestettävässä pelastustoimen ammatillisessa koulutuksessa.

- Pelastusalan koulutuksen järjestämislupa voitaisiin uudessa järjestelmässä antaa esimerkiksi monialaiselle ammatillisen koulutuksen järjestäjälle. *Monialainen koulutuksen järjestäjä kohdistaisi resurssit eri koulutusaloille harkintansa mukaan* eli päättäisi käytännössä siitä miten paljon esimerkiksi pelastajia koulutetaan. Jos ammatillisen koulutuksen järjestämislupa myönnettäisiin monialaisen koulutuksen järjestäjän sijaan *uudelle ammatillisen koulutuksen toteuttajalle*, sen tehtäväksi voitaisiin määritellä ainoastaan *pelastusalan koulutuksen* antaminen. Ammatillisen koulutuksen järjestäjäverkon kehittämistavoitteet huomioiden opetus- ja kulttuuriministeriö suhtautuu järjestämislupien myöntämiseen uusille järjestäjille erittäin pidättyvästi.
- OKM:n hallinnonalan koulutusjärjestelmässä koulutuksen rahoitus riippuu tutkintorakenteen määrittelystä ja perustuu aikaisemmin toteutuneisiin valtakunnallisiin alakohtaisiin keskimääräisiin kustannuksiin. Pelastustoimen koulutus aiheuttaa suhteellisen suuret kustannukset verrattaessa sitä muiden yleisen ammatillisen koulutuksen aiheuttamiin kustannuksiin. Pelastustoimen koulutuksen kustannusrakenteeseen vaikuttavat muun muassa kallis opetusmateriaali (paloautot, erityiskalusto, harjoitusalue) sekä osaltaan myös pieni opiskelijavolyymi. Pelastustoimen koulutuksen järjestäminen osana OKM:n hallinnonalan järjestämää yleistä ammatillista koulutusta edellyttäisi todennäköisesti pelastustoimen koulutuksen yksikköhintojen *harkinnanvaraista korottamista tekniikan koulusalakohtaisesta yksikköhinnasta*. Pelastustoimen koulutuksen rahoituksen harkinnanvarainen määrittely voisi olla *riskitekijä* rahoituksen riittävyden näkökulmasta ottaen erityisesti huomioon sen, että pelastustoimi olisi koulutusalan pieni suhteessa muihin koulutusaloihin.
- Ammatillisen peruskoulutuksen jälkeinen ammatillinen lisäkoulutus on ammattitaidon hankkimistavasta riippumatonta koulutusta. Tämä merkitsisi käytännössä sitä, että nykyisen kaltainen *pelastustoimen alipääallystötutkinto* tulisi voida suorittaa pelastustoimen koulutuksen hallinnonalan siirron jälkeen *näyttötutkintona*. Näyttötutkinnot ovat ammatti- tai erikoisammattitutkintoja, joissa ei ole läsnäolovelvollisuutta koulutuksessa.
- Ammatillisessa perus- ja lisäkoulutusjärjestelmässä rahoitusperusteet poikkeavat toisistaan. *Osa pelastusalan koulutuksesta* olisi uudessa koulutusjärjestelmässä *perustutkinnon jälkeistä koulutusta, jossa rahoitustaso on alhaisempi* kuin ammatillisessa peruskoulutuksessa (alipääallystökoulutus). Lisäksi ammatillisessa lisäkoulutuksessa ei ole käytettävissä harkinnanvaraisia yksikköhinnan korotuksia.
- Myös pelastustoimen lisäkoulutuksen (täydennyskoulutus) rahoitus ja järjestämistapa tulisi ratkaista uudessa järjestelmässä. Osa koulutuksesta toteute-

taan nykyisin liiketaloudellisin perustein ja osa subventoituna koulutuksena (julkisoikeudellinen suorite).

- Pelastusopiston osastona toimivan *Kriisinhallintakeskuksen asema* tulisi arvioida uudelleen pelastustoimen koulutuksen hallinnonalan siirron johdosta. Harkittavaksi tulisi Kriisinhallintakeskuksen eriyttäminen pelastusalan oppilaitosten toiminnasta omaksi (valtion ylläpitämäksi) laitokseksi.
- Uudessa järjestelmässä nykyinen Pelastusopisto ei sellaisenaan enää voisi jatkaa toimintaansa. Ammatillisen koulutuksen järjestämislupa edellyttää lähtökohtaisesti, että ylläpitäjänä on kunta, kuntayhtymä, säätiö, yhdistys tai osakeyhtiö. Hallinnonalan muutoksen yhteydessä tulisi samalla ratkaista muun muassa *Pelastusopiston kiinteistön (oppilaitosrakennus ja harjoitusalue) kohtalo* ja niiden omistusjärjestelyt.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ammatillisessa koulutuksessa sovelletaan asetusta opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998). Uudistus edellyttäisi myös Pelastusopiston opettajia koskeviin virkaehtosopimuksiin muutoksia.
- *Hallinnonalan muutos katkaisisi SM:n (pelastustoimen hallinnon) välittömän ohjauksen koulutuksen järjestäjänä ja toteuttajana*. Pelastusalan koulutuksen ohjaaminen ei olisi enää osa SM:n hallinnonalan ohjausjärjestelmää. Valtionosuusviranomaisena toimisi OKM.
- Uudessa järjestelmässä myös *varautumiskoulutuksen asema* olisi selvitettävä erikseen, koska koulutus rahoitetaan nykyisen valtion tulo- ja menoarviosta osana pelastustoimen hallinnonalan koulutusta. Hallinnonalan siirron yhteydessä katkeaisi myös sisäasiainministeriön hallinnonalan varautumiskoulutuksen suoranainen ohjausmahdollisuus. Tällöin tulisi arvioida varautumiskoulutuksen erillinen järjestäminen osana sisäasiainministeriön hallinnonalan toimintaa.
- Hätäkeskuspäivystäjien koulutuksen osalta voidaan tehdä pelastustoimen koulutusta vastaavat arviot haasteista, jotka aiheutuisivat Pelastusopiston hallinnonalan siirrosta.
- Pelastusopiston infrastruktuuria (oppilaitosrakennus ja harjoitusalue) ei voi käytännössä siirtää Kuopiosta muualle Suomeen. Tämän johdosta tulisi käytännössä myöntää *uusi ammatillisen koulutuksen järjestämislupa jollekin koulutuksen järjestäjälle Kuopiossa tai järjestämisluvan muutos olemassa olevalle monialaiselle ammatillisen koulutuksen järjestäjälle*.

- *Helsingin pelastuskoulun* osalta tulisi Helsingin kaupungille myöntää ammatillisen koulutuksen järjestämislupa muutoksella, joka mahdollistaisi pelastusalan koulutuksen järjestämisen. Siitä saattaisi seurata vaikutuksia myös pelastuslaitoksen ja pelastuskoulun synergiaetuihin, mutta toisaalta synergiaetuja voisi tulla lisää Helsingin kaupungin järjestämän ammatillisen koulutuksen palveluvalikoimasta. Tässä yhteydessä tulisi pelastuskoulun opettajien asema myös määritellä uudelleen.
- *Toisessa toteuttamisvaihtoehdossa* pelastustoimen koulutus siirrettäisiin OKM:n alaiseksi valtion ylläpitämän oppilaitoksen toiminnaksi.
 - Vastaavia oppilaitoksia ovat nykyään Meriturva ja Saamelaisalueen koulutuskeskus.
 - Pelastusalan oppilaitos olisi valtion tilivirasto.
 - Oppilaitos tekisi tulossopimuksen Opetushallituksen kanssa.
 - Siirto toteutettaisiin hallinnonalasiirtona (valtion talousarvion pääluokan muutos) kustannusneutraalisti.
 - Kyseessä olisi kustannusneutraali Pelastusopiston siirto sisäasiainministeriön hallinnonalalta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle, jossa *SM:n hallinnonalan ohjaus oppilaitokseen heikkenisi (katoaisi) eikä siirrosta aiheutuisi erityisiä hyötyjä.*

6.4.4 Nykyisen koulutusjärjestelmän edut

Pelastustoimen koulutuksen järjestämisvastuun pitämisellä edelleen sisäasiainministeriön hallinnonalalta voidaan nähdä muun muassa seuraavia hyötyjä:

- Pelastustoimen koulutuksen (Pelastusopiston) ohjaus on osa pelastustoimen hallinnonalan ohjausjärjestelmää
 - tulosohtaus
 - kehittämis- ja tutkimustoiminnan ohjaus
 - pelastustoimen toimenpiderekisterin ylläpito
- Pelastustoimen koulutuksen työelämälähtöisyys
 - Koulutuksen laajuudet ja joustot helposti käytettävissä, koska Pelastusopisto päättää pelastustoimen ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmista
 - Pelastusopistoa koskeva nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa koulutuksen toteutuksessa joustavuuden
 - Nykyinen tutkintorakenne perustuu alan tarpeisiin ja lähtökohtiin
 - Tutkintorakenteen kehittäminen on joustavaa
 - Pelastusopiston kokonaistyöaikamalli mahdollistaa joustot työn järjestelyissä
 - Opiskelijoiden opintososiaaliset edut

- Kaikkia hallinnonaloja palveleva varautumiskoulutus voidaan järjestää Pelastusopistossa joustavasti
- Pelastusopiston nykyinen kampusalue harjoitusalueineen on suunniteltu nimenomaisesti Pelastusopiston käyttöön
- Varautumiskoulutuksen yhteys sisäasiainministeriön hallinnonalan perustehtäviin

6.4.5 Nykyisen koulutusjärjestelmän haasteet

Pelastustoimen koulutuksen järjestämisvastuun pitämisessä edelleen sisäasiainministeriön hallinnonalalta voidaan nähdä muun muassa seuraavia haasteita ja haittoja:

- Valtion tulo- ja menoarvioon sidottu kehysrahoitus on osoittautunut jäykäksi erityisesti niissä tilanteissa, joissa koulutuksen volyymeihin tarvitaan joustoja.
- Yleisestä ammatillisesta koulutusjärjestelmästä erillinen sisäasiainministeriön hallinnonalan oma koulutusjärjestelmä ei tuota kaikilta osin vertailtavia tutkintoja ja suhteessa yleisen ammatillisen koulutuksen tutkintoihin
 - Pelastusopiston miehistö- ja alipäällystötutkinnot eivät sinällään tuota jatko-opintokelpoisuutta yleisessä ammatillisen koulutuksen järjestelmässä. Pääsääntöisesti opiskelijoilla on kuitenkin Pelastusopistoon tullessaan jo lukiokoulutus tai yleisen ammatillisen koulutusjärjestelmän mukainen ammatillinen tutkinto, joka antaa myös jatko-opintokelpoisuuden yleisessä ammatillisen koulutuksen järjestelmässä.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan yleisen ammatillisen koulutuksen palveluvalikoima ei ole täysimääräisesti hyödynnettävissä osana Pelastusopiston tutkintoja sisäasiainministeriön hallinnonalan erillisessä pelastustoimen koulutusjärjestelmässä.
- Yleisen ammatillisen koulutusjärjestelmän mukainen koulutus ei ole käytettävissä pelastustoimen koulutuksen sisällä muuten kuin ei-tutkintoon valmistavan lisäkoulutuksen kohdalla, jossa rahoitustaso on alhainen.
- Pelastusopiston osastona toimivan Kriisinhallintakeskuksen asema

Työryhmän ehdotus:

Työryhmä ei edellä kuvatun vertailun perusteella katso perustelluksi pelastusalan koulutuksen siirtämistä sisäasiainministeriön hallinnonalalta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle.

Työryhmä esittää pelastustoimen koulutuksen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan kehittämistä luvussa 6.5 kuvatulla tavalla.

6.5 Pelastusalan koulutuksen kehittämis ehdotukset

6.5.1 Koulutuksen kehittämisen taustatekijöistä

Pelastusalan ammatillisen peruskoulutusjärjestelmän tulee kaikissa olosuhteissa tuottaa työmarkkinoiden tarpeita vastaava määrän uusia pelastajia sekä pelastustoimen alipäällystöstä ja päällystöstä. Pelastusopiston tulee jatkossakin arvioida määrällistä koulutustarvetta pelastuslaitoksille suunnattujen työvoimatarvekyselyiden perusteella. Tavoitteena tulee olla tutkinnon suorittaneiden hyvä työllistyminen sekä pelastuslaitosten työvoimatarpeen tyydyttäminen.

Tutkintoon johtavan koulutuksen vaihtoehtoja ja esimerkiksi opintokelpoisuuteen liittyviä pohjakoulutusvaatimuksia arvioitaessa on huomattava, että Pelastusopiston nykyiset tilaratkaisut asettavat rajoituksia opiskelijamäärän kasvattamiselle. Tutkintojen nykyisiä opintopistelaajuuksia on tämän vuoksi mahdollista kasvattaa vain hyvin rajoitetusti. Kuitenkin koulutustarjontaa on mahdollista lisätä rajallisinkin lisäresurssein esimerkiksi etäopetustarjontaa kasvattamalla.

Pelastusopiston opetushenkilöstö on rekrytoitu ja pätevä lähtökohtaisesti pelastusalan ammatillisten aineiden opetukseen. Koska opiskelijavalinta perustuu siihen, että hakijat ovat suorittaneet toisen asteen tutkinnon, on opetussuunnitelmissa voitu keskittyä ammatin ydintaitojen opetukseen.

Pelastaja- ja alipäällystötutkinnoissa ei ole mahdollista juurikaan suorittaa valinnaisia opintoja. Pelastusopisto on pieni oppilaitos, jossa ammatillisen peruskoulutuksen valinnaisia osioita on haasteellista lisätä. Pienet sisäänottomäärät näyttävät johtavan lähes aina tilanteeseen, jossa valinnaisuudelle ei ole edellytyksiä. Pelastajatutkinnon suorittamisen jälkeisten täydennyskoulutusohjelmien lisäämisellä Pelastusopiston koulutusjärjestelmässä voitaisiin osaltaan vastata pelastustoimen koulutuksen kehittämistarpeisiin.

6.5.2 Opetus- ja kulttuuriministeriön alainen ammatillinen koulutus pelastustoimessa

6.5.2.1 Pelastajien ensihoitokoulutus

Uuden terveydenhuoltolain myötä asetetut kelpoisuusvaatimusten tiukentamiset ensihoitotoiminnassa aiheuttavat pelastuslaitoksille haasteita henkilöstön täydennyskoulutamisessa. Kuitenkaan kaikki pelastuslaitokset eivät tällä hetkellä suorita ensihoitopalveluun (sairaankuljetus) kuuluvia tehtäviä. Lähes kaikissa pelastuslaitoksissa on kuitenkin ensivastetoimintaa. Kummankin viimeksi mainitun tehtäväkokonaisuuden hoitaminen edellyttää sopimusta sairaanhoitopiirin kanssa.

Eräissä pelastuslaitoksissa pelastajille on järjestetty edellä mainitun kelpoisuusvaatimusten tiukentamisen jälkeen mahdollisuus opiskella työn ohella opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan tutkintorakenteen mukainen näyttötutkintoperusteinen lähihoitajatutkinto (ensihoito). Pelastajatutkinnon jälkeistä systemaattista oppisopimusmuotoista ammatillista koulutusta toteutetaan tällä hetkellä ainakin Helsingin pelastuslaitoksessa ja Pohjois-Savon pelastuslaitoksessa. Lähihoitajatutkinnon suorittaneet pelastajat voivat toimia rajoituksetta perustason ensihoitotehtävissä.

Pelastajat voivat hakeutua myös nuoriso- tai aikuiskoulutuksena toteutettavaan ensihoitaja AMK -koulutukseen ja tällöin he voivat toimia hoitotason ensihoidon yksikössä.

Työryhmän ehdotus:

Työryhmä pitää tarkoituksenmukaisena, että ensihoitotehtäviä hoitavat pelastuslaitokset huolehtivat tarvittavissa määrin pelastajien (palomiesten) ohjaamisesta jatkokoulutukseen esimerkiksi lähihoitajiksi (ensihoito) alueella toimivien sosiaali- ja terveysalan koulutuksen järjestäjien kanssa. Kelpoisuuden hankkimisesta ja ensihoidon ammatillisesta osaamisesta tulee huolehtia erityisesti ensihoidon palvelujen järjestämisvastuun ja tuottamisen muutosvaiheessa.

Vaihtoehtoisesti pelastuslaitokset voivat rekrytoida tarpeellisen määrän terveydenhuollon ammattitutkinnon suorittaneita lähihoitajia (ensihoito) tai ensihoitajia (AMK) pelastuslaitoksen vastuulla oleviin ensihoitotehtäviin.

Työryhmä esittää myös, että Pelastusopisto selvittää mahdollisuudet järjestää pelastajatutkintoon johtavaa erityiskoulutusta niille terveydenhuollon ammattihenkilöille, joilla on sosiaali- ja terveysministeriön ensihoitopalvelusta annetussa asetuksessa (340/2011) määritelty ensihoitopalvelun yksiköiden henkilöstöltä edellytettävä koulutus. Koulutuksen opetussuunnitelma tulee rakentaa siten, että opiskelijoiden aikaisemmat opinnot ja työkokemus huomioidaan ja että heiltä ei enää edellytetä tutkinnon ensihoidon opintokokonaisuuden suorittamista.

Työryhmä ehdottaa, että pelastajien opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan tutkintorakenteen mukaiseen näyttötutkintoperusteiseen lähihoitajatutkintoon (ensihoito) luodaan valtakunnalliset ja yhdenmukaiset käytännöt yhteistyössä sisäasiainministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, Pelastusopiston ja Pelastuskoulun sekä asianomaisten sosiaali- ja terveysalan ammatillisen koulutuksen järjestäjien kesken. Erityistä huomiota tulisi kiinnittää Opetushallituksen henkilökohtaistamismääräysten mukaisesti pelastusosalta hankitun koulutuksen ja ensihoitopalvelun työtehtävistä hankitun työkokemuksen arvioimiseen opiskelijoiden aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistamiseksi ja tunnustamiseksi.

6.5.2.2 Muu ammatillinen koulutus

Koulutus toteutetaan pääosin oppisopimusmuotoisena ammatillisena koulutuksena työpaikalla työtehtävien yhteydessä ja palvelussuhteessa. Oppisopimuskoulutuksena voidaan suorittaa lähes kaikkia toisen asteen ammatillisia tutkintoja. Näyttötutkintoina voidaan suorittaa ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja. Myös tutkintorakenteen ulkopuolista koulutusta voidaan suorittaa oppisopimuksella.

Työryhmän ehdotus:

Työryhmä pitää tarpeellisena opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ammatillisen koulutuksen palveluvalikoiman nykyistä laajempaa ja monipuolisempaa käyttämistä pelastuslaitoksissa jatkokoulutusväylänä pelastuslaitoksen ja henkilöstön tarpeiden mukaisesti.

Oppisopimuskoulusta voidaan hyödyntää pelastuslaitosten erityisten osaamistarpeiden mukaisesti muun muassa ikääntyvän henkilöstön täydennyskoulutuksessa (esimerkiksi johtamiskoulutus, mediakoulutus).

Työryhmä ehdottaa, että sisäasiainministeriö yhteistyössä Pelastusopiston ja pelastuslaitosten (kumppanuusverkoston) kanssa tehostaa oppisopimuskoulutuksen mahdollisuuksista tiedottamista.

6.5.3 Pienten paloasemien pelastajien rekrytointiongelmat

Pelastajatutkinnon suorittaneiden rekrytoinnissa pienille, vain päivätyötä tekeville paloasemille on esiintynyt vaikeuksia. Ongelman laajuudesta on julkisuudessa esiintyneiden keskustelujen perusteella muodostunut hieman harhaanjohtava kuva.

Työryhmä selvitti ongelman valtakunnallista laajuutta pelastuslaitosten ylimmälle johdolle tehdyn kyselyn avulla. Kyselyn tulosten perusteella (marraskuussa 2011) yli 6 kuukauden ajaksi palkattuja epäpäteviä sijaisia miehistötason viroissa oli selvityksen mukaan koko valtakunnassa yhteensä 36 henkilöä. Lisäksi pelastuslaitokset ovat muuttaneet vuosien 2004 – 2011 aikana 12 miehistövirkaa esimerkiksi kalustonhoitajan tehtäviksi rekrytointiongelmien vuoksi. Erivapauspäätöksien avulla ongelmaan oli haettu ratkaisua vuosina 2004 – 2010 joissakin pelastuslaitoksissa.

Kymmenessä pääosin taajaan asutun alueen pelastuslaitoksessa rekrytointiongelmaa ei ole ilmennyt (myöskään Lapin pelastuslaitoksessa ei esiintynyt rekrytointiongelmaa).

Työryhmän ehdotus:

Työryhmä pitää tarpeellisena henkilöstön rekrytointitilanteen säännöllistä seurantaa.

Työryhmä ehdottaa, että Pelastusopiston tutkimus- ja kehittämissyksikkö sekä rekrytointiongelmista kärsivät pelastuslaitokset tekevät yhteistyössä tutkimuksen, jonka perusteella voidaan arvioida rekrytointiongelman syitä sekä hakea ratkaisuja ongelman poistamiseksi.

6.5.4 Pelastustoimen lisä- ja täydennyskoulutusjärjestelmän kehittäminen

Pelastustoimen lisä- ja täydennyskoulutusjärjestelmä on hajanainen. Koulutusta tarjoavat Pelastusopiston lisäksi useat alan järjestöt ja muut toimijat. Myös koulutuksen rahoitusjärjestelmä ja perusteet ovat hajanaiset. Valtion vastuulla on lähtökohtaisesti pelastustoimen ammatillisen koulutuksen rahoitus. Pelastuslaitoksen pelastuslaissa säädettyinä velvoitteena on huolehtia siitä, että pelastuslaitoksen sivutoimisella henkilöstöllä sekä sopimuspalokuntien henkilöstöllä on riittävä koulutus pelastustoimintaan. Viimeksi mainitun koulutuksen pelastuslaitokset toteuttavat omana toimintanaan tai ostavat koulutuksen alan järjestöiltä tai muilta koulutuksen toteuttajatahoilta. Pelastustoimen lisä- ja täydennyskoulutusta toteuttavia järjestöjä tuetaan muun muassa valtion talousarvion ulkopuolisen Palosuojelurahaston varoin.

Työryhmän ehdotus:

Työryhmän näkemyksen mukaan pelastustoimen lisä- ja täydennyskoulutusjärjestelmä on rakenteeltaan ja rahoitusperusteiltaan pirstaleinen. Myös koulutustarjonta on hajanaista eikä ”maksavia asiakkaita” aina löydy tarjottuihin koulutuksiin.

Työryhmä ehdottaa, että Pelastusopisto järjestäisi erityisesti pitkäkestoisia täydennyskoulutusohjelmia oppilaitoksessa tutkinnon suorittaneille, työelämään jo siirtyneille henkilöille. Työryhmä pitää tärkeänä muun muassa pelastustoimen valvontatoimintaan (palotarkastukset) ja turvallisuusviestintään (ohjaus, valistus ja neuvonta) liittyvän täydennyskoulutuksen tehostamista.

Työryhmä ehdottaa pelastustoimen lisä- ja täydennyskoulutusjärjestelmään nykyistä tiiviimpää integroimista sekä yhteistyön lisäämistä pelastuslaitosten ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan alueellisten koulutuksen järjestäjien kesken. Viimeksi mainitun yhteistyön tavoitteena tulisi olla tutkintojärjestelmän ulkopuolisen koulutuksen lisääminen.

Pelastustoimen jatko- ja täydennyskoulutusjärjestelmää tulisi kehittää ja yhdenmukaistaa yhteistyössä sisäasiainministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön, Pelastusopiston sekä pelastusalan järjestöjen kesken.

6.5.5 Pelastajakoulutuksen opiskelijaksi ottaminen

Pelastajakoulukseen otettavien keski-ikä on nykyisin noin 24,5 vuotta. Yleisten koulutuspoliittisten linjausten tavoitteena on alentaa ammattiin valmistumisikä. Pelastajatutkinnon valintamenettelyssä on nykyisin ratkaiseva merkitys valintakokeessa menestymisellä. Koulutukseen hakijoilta vaaditaan lukio-opinnot tai toisen asteen ammatillinen peruskoulutus ja 18 vuoden ikää. Työryhmä pitää tätä Pelastusopistolain säädöstä edelleen perusteltuna muun muassa sen vuoksi, että pelastusalan ammatit muiden turvallisuusalan ammattien tapaan edellyttävät henkilöstöltään valmiutta ja kypsyyttä psyykkisesti hyvinkin kuormittavien kokemusten kestämiseen.

Valittavien uusien opiskelijoiden keski-ään alentamiseen voidaan vaikuttaa opiskelijavalintaprosessin yksityiskohtien uudistamisella. Tässä tarkoituksessa työkokemuspisteet poistettiin pelastajatutkintoa suorittamaan hakevien valintaperusteista vuoden 2011 alusta. Pelastajakoulutuksen ikärakennetta voidaan verrata esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan ammatti- ja erikoisammattitutkintokoulutukseen. Am-

mattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa yli 25 -vuotiaiden osuus on 75 % ja erikoisammattitutkintoon valmistavassa koulutuksessa noin 90 %.

Työryhmän ehdotus:

Työryhmä ehdottaa, että Pelastusopisto jatkaisi jo käynnistettyä opiskelijavalintaprosessiin kehittämistyötä tavoitteena laskea aloittavien opiskelijoiden keski-ikää edelleen.

Työryhmä kiinnittää samalla huomiota pelastajakoulutuksen erityispiirteisiin ja ammatinharjoittamisen edellytyksiin. Fyysisten edellytysten lisäksi ammatin harjoittaminen edellyttää myös psyykkisiä valmiuksia, henkistä kypsyyttä ja paineensietokykyä, jotka kehittyvät yleisen elämäkokemuksen ja iän karttumisen myötä.

6.5.6 Hätäkeskuspäivystäjäkoulutuksen kehittämistarpeista

Taustaa

Sisäasiainministeriön keväällä 2010 tekemän päätöksen mukaisesti hätäkeskustoimintaan liittyvät toimintamallit yhdenmukaistetaan valtakunnallisesti. Uusi toimintatapa ja sitä tukeva uudistettu hätäkeskustietojärjestelmä otetaan käyttöön vuoteen 2015 mennessä. Tavoitteen onnistumisen kannalta on tärkeää, että yhteistyöviranomaiset osallistuvat uudistamistyöhön. Hätäkeskuspalveluiden ja tehokkaan viranomaisyhteistyön varmistamiseksi hätäkeskustoiminnan alueita laajennetaan ja niiden määrää vähennetään.

Hätäkeskuspalvelut keskitetään kuuteen hätäkeskukseen. Hätäkeskusjärjestelmässä tehtävät toiminnan kehittämiseen liittyvät uudistukset toteutetaan vaiheittain vuosina 2011 – 2015.

Hätäkeskuspäivystäjätutkinnon toteuttamisesta tulevaisuudessa

Hätäkeskuspäivystäjätutkintoon johtavan koulutuksen tarve on kasvanut viime vuosina. Pelastusopisto ja Poliisiammattikorkeakoulu ovat vastanneet joustavasti lyhyellä aikavälillä tarpeeseen. Hätäkeskuspäivystäjätutkintoon johtava koulutusohjelma on ollut vetoimainen ja hakijoita on ollut huomattavasti enemmän kuin heitä on voitu ottaa opiskelemaan.

Hätäkeskuspäivystäjätutkinnon asema on selkiintynyt ja vahvistunut osana Pelastusopiston koulutustarjontaa. Tähän on vaikuttanut muun muassa organisaatorakenteen muut-

taminen niin, että hätäkeskuspäivystäjäkoulutusta varten on perustettu Pelastusopistoon oma opetusyksikkö.

Pelastusopisto on tehnyt vuosina 2007 ja 2010 opetuksen vaikuttavuus selvitykset. Hätäkeskuspäivystäjäkoulutukseen ollaan selvitysten perusteella pääsääntöisesti tyytyväisiä. Valtaosa tutkinnon suorittaneista pystyy perehdytyksen jälkeen toimimaan riittävän ammatillisesti hätäkeskuspäivystäjinä.

Nykyistä tutkintoa on kehitetty aktiivisesti yhteistyössä Hätäkeskuslaitoksen, Pelastusopiston ja Poliisiammattikorkeakoulun kanssa. Tutkinnon sisältö ja kokonaisuus vastaa hyvin ammatin edellyttämiä vaatimuksia.

Hätäkeskuspäivystäjätutkinnon kehittämiseksi luovat parhaat edellytykset seuraavat periaatteet:

- Hätäkeskuspäivystäjätutkinnon ohjaus säilyy jatkossakin sisäasiainhallinnossa. Sisäasiainministeriö tulosohjaa Hätäkeskuslaitosta. Päivystäjien ammatillinen koulutus on keskeinen elementti hätäkeskustoiminnan ohjauksessa ja toteutuksessa. Koulutuksen irrottaminen toiminnallisesta ohjausjärjestelmästä ei ole perusteltua.
- Tutkinto rakentuu jatkossakin siten, että tutkinnon laajuus säilyy nykyisellään ja tutkintoa kehitetään nykyisen sisällön pohjalta. Hätäkeskuslaitoksessa hyväksytyt hätäkeskuspäivystäjän osaamisvaatimukset otetaan tutkinnon sisällössä huomioon entistä tehokkaammin.
- Opiskelun ja työelämän vuorottelua lisätään nykyiseen verrattuna.
- Hätäkeskuslaitoksessa työskenteleviä hätäkeskustoiminnan ammattilaisia käytetään nykyistä enemmän ja joustavammin opetustehtävissä.
- Systemaattisella ja pitkäjänteisellä koulutustarpeiden ennakoinnilla vastataan Hätäkeskuslaitoksen työvoimatarpeeseen.

Työryhmän ehdotus:

Työryhmä ehdottaa hätäkeskuspäivystäjäkoulutuksen jatkamista nykyisen mukaisesti.

6.5.7 Tutkimus- ja kehittämistoiminnan kehittäminen

Sisäasiainministeriön tutkimusstrategian tavoitteena on, että tutkimustiedolla voidaan luoda edellytyksiä ennakoivaan ja oikea-aikaiseen päätöksentekoon sekä toiminnan kehittämiseen. Pelastusopiston tehtävänä on koulutustoiminnan ohella myös tutkimus- ja kehittämistoiminta. Pelastusopistossa toimii tutkimusyksikkö ja se vastaa koko pelastustoimen tutkimuksen koordinoinnista Suomessa.

Pelastustoimen tutkimustoiminta on edelleen liian vähäistä ja hajanaista johtuen muun muassa Pelastusopiston tutkimusyksikön voimavarojen niukkuudesta. Pelastustoimen tutkimustoiminnalla ei ole pitkäjänteistä rahoitusjärjestelmää ja toiminta koostuu valtaosin suppeahkoista hankkeista, joiden merkittävin rahoittaja on Palosuojaelurahasto. Alan kehittämisen kannalta tärkeitä laajoja monitieteellisiä tutkimushankkeita ja -ohjelmia on nykyisin hyvin vaikea toteuttaa.

Työryhmän ehdotus:

Työryhmä ehdottaa verkostomaisen tutkimus- ja kehittämiskeskuksen perustamista Pelastusopiston yhteyteen. Keskus voisi toimia nykyiseen tapaan Pelastusopiston yksikkönä, mutta sen ohjaukseen osallistuisivat myös verkoston muut osapuolet.

Keskuksen tehtävänä olisi muun muassa seurata alan tutkimusta Euroopassa ja Suomessa, koordinoida pelastusalan tutkimus- ja kehittämistoimintaa, organisoida laajempia tutkimushankkeita ja niiden rahoitusta, julkaista yhteenvetoja ja raportteja omista ja muiden tutkimuksista, analysoida tutkimusten vaikutuksia ja ideoida jatkokäsitteitä tutkimustarpeita tilastojen ja muiden tutkimusten pohjalta.

Pelastusopisto vastaisi toiminnan hallinnosta. Verkosto muodostuisi Pelastusopiston, sisäasiainministeriön, pelastuslaitosten, yliopistojen ja korkeakoulujen, pelastusalan järjestöjen edustajista ja muista toimintaan osallistuvista tahoista, jotka sitoutuvat verkoston toimintaan. Verkosto osallistuisi tutkimus- ja kehittämiskeskuksen ohjaamiseen yhdessä sisäasiainministeriön kanssa. Ohjaustehtävää varten voitaisiin perustaa esimerkiksi neuvottelukunta. Osana ohjausta laadittaisiin tutkimusohjelma TTS-kaudelle ja seuraavaalle talousarviovuodelle. Tutkimusohjelma olisi apuna rahoitushakemusten priorisoinnissa Palosuojelurahastolle ja muille rahoittajille. Verkoston jäsenet osallistuisivat myös omalla työpanoksellaan ja rahoituksellaan tutkimus- ja kehittämistoimintaan.

Pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoiminnan resursseja tulisi lisätä vähintään tutkimuskoordinaattorin ja rahoitusvalmistelijan verran (Pelastusopistolla).

Palosuojelurahaston avustuksia olisi perusteltua suunnata pitkäjänteisesti verkoston linjausten mukaiseksi.

Työryhmä pitää tärkeänä, että pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoiminnassa otetaan huomioon sektoritutkimuksen strategian mukaisesti laaja-alainen yhteistyö eri tieteenalojen ja tutkimuslaitosten välillä sekä toimintaan riittävässä yhteistyössä sektoritutkimuksen neuvottelukunnan turvallisuusjaoston kanssa.

6.5.8 Helsingin pelastuskoulun asema

Pelastuslain mukaan valtio huolehtii pelastustoimen ammatillisesta koulutuksesta ja vastaa näin ollen myös sen kustannuksista. Pelastuslain mukaan sisäasiainministeriö voi kuitenkin *hyväksyä* myös muun julkisyhteisön ylläpitämän oppilaitoksen kuin Pelastusopiston antamaan pelastusalan ammatillista peruskoulutusta. Edellä mainitulla perus-

teella pelastusalan ammatillista peruskoulutusta antaa valtion ylläpitämän Pelastusopiston lisäksi Helsingin kaupungin ylläpitämä Helsingin pelastuskoulu. Pelastuskoulussa koulutetaan pelastustoimen miehistöä ja alipäällystää. Tutkinnot vastaavat Pelastusopiston tutkintoja ja tuottavat saman kelpoisuuden.

Pelastuslaissa, laissa Pelastusopistosta, *laissa alueen pelastustoimen valtionosuuksista (1122/2003)* tai muussakaan lainsäädännössä ei ole säännöksiä sisäasiainministeriön ammatillista koulutusta antamaan hyväksymän oppilaitoksen toiminnan rahoittamisesta valtion varoin. Näin ollen Helsingin pelastuskoulun toiminnasta aiheutuvista kustannuksista vastaa Helsingin kaupunki.

Koska pelastustoimen koulutusmäärät eivät ole riittäviä suhteessa pelastustoimen työvoimatarpeeseen ilman Helsingin Pelastuskoulutus panosta, työryhmä pitää tärkeänä metropolialueen pelastusalan osaavan henkilöstön saatavuuden varmistamista siten, että Helsingin pelastuskoulun toiminnan jatkuvuus varmistetaan ja että valtio osallistuisi koulutuskustannuksiin myöntämällä harkinnanvaraista valtionavustusta.

Nykyisin alueen pelastustoimen valtionavustuksesta annetun lain mukaisesti lakia sovelletaan alueen pelastustoimen kalustohankkeeseen, järjestelmähankkeeseen ja kehittämishankkeeseen myönnettävään valtionavustukseen. Alueen pelastustoimelle voidaan myöntää valtion talousarvion rajoissa valtionavustusta pelastustoimen hoidon kannalta tarpeellisten kaluston tai järjestelmän hankinnasta aiheutuviin huomattaviin kustannuksiin sekä kehittämishankkeeseen. Järjestelmä ja kalustohankkeen kustannuksia pidetään valtionavustuslaissa tarkoitettulla tavalla huomattavina hankinnan arvon ylittäessä 120 000 euroa ilman arvonalisäveron osuutta. Kehittämishankkeella tarkoitetaan alueellisesti tai valtakunnallisesti merkittävää tai muutoin laajalti hyödynnettävää pelastustointa tukevaa hanketta, jolla voidaan kehittää tai tehostaa toimintaa tai järjestelmää tai uudistaa toimintatapoja sekä muita näihin verrattavia hankkeita. Kehittämishankkeen kokonaiskustannusten tulee olla vähintään 50 000 euroa ilman arvonalisäveroa.

Työryhmän ehdotus:

Työryhmä ehdottaa, että alueen pelastustoimen valtionavustuksesta annetun lain (1122/2003) muuttamista ryhdyttäisiin valmistelemaan siten, että valtionavustusta voitaisiin myöntää myös pelastuslain 55 §:n 2 momentissa tarkoitettulle sisäasiainministeriön hyväksymälle oppilaitokselle pelastustoimen ammatillisen koulutuksen antamisesta aiheutuviin käyttökustannuksiin.

Työryhmä ehdottaa, että sisäasiainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsingin kaupunki ja Suomen Kuntaliitto selvittävät yhteistyössä Helsingin pelastuskoulun toiminnan jatkuvuuden turvaamista tukevan järjestelyn tarpeellisuuden sekä sen vaikutukset eri osapuolten toimintoihin ja taloudellisiin velvoitteisiin.

Työryhmä pitää tarkoituksenmukaisena, että Helsingin kaupungin Pelastuskoulun oppilaitospaikoista sovittaisiin etukäteen ja avustusta myönnettäisiin laissa säädettävin perustein.

6.5.9 Pelastustoimen ammattikorkeakoulutuksen ja yliopistokoulutuksen järjestämiseen liittyvät kysymykset

Jatkokoulutusmahdollisuudet

Pelastusopiston tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijat ovat suorittaneet korkeakoulukelpoisuuteen (vrt. laki 558/2009, 37§) oikeuttavan toisen asteen tutkinnon, joten heillä on pelastusalan opintojen jälkeen laajat mahdollisuudet hakeutua lisä- ja jatkoopintoihin maamme koulutusjärjestelmässä. Vaihtoehtoina ovat toisen asteen ammatillisen tutkintojärjestelmän mukaisiin opintoihin siirtymisen ohella hakeutuminen ammattikorkeakoulun tutkinto-opiskelijaksi tai tiedekorkeakoulututkintoon johtavat opinnot.

Opintoihin hakeutuminen perustuu luonnollisesti asianomaisen henkilön omiin ammatillisiin uramotiiveihin. Pelastusalan sisäinen koulutusjärjestelmä päättyy tällä hetkellä palopäällystön koulutusohjelmassa suoritettavaan insinööri AMK-tutkintoon. Tämän jälkeen henkilö voi hakea opinto-oikeutta vuosittaisen opiskelijavalinnan kautta joko ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin tai tiedekorkeakoulun maisteri-opintoihin.

Huomattava osa palopäälystön koulutusohjelman suorittaneista opiskelijoista on suorittanut ylempään AMK-tutkintoon (YAMK) johtavia jatko-opintoja. Tähän suosioon on useita syitä. Ammattikorkeakouluverkosto on tiheä, jolloin on mahdollista suorittaa opinnot lähellä asuin- tai työpaikkakuntaa. Usein on myös mahdollista opiskella työn ohella, jolloin taloudelliset kustannukset pysyvät matalina. Näyttää myös siltä, että YAMK-tutkinnot ovat suosittuja muun muassa työelämälähtöisyyden ja ammattipainotteisuuden johdosta.

Tiedekorkeakoulujen maisteritutkintoon johtaviin koulutusohjelmaopintoihin siirtymisen erityisenä etuna on se, että niiden kautta avautuu luontevasti mahdollisuus myös tieteellisiin jatko-opintoihin. Tämä on toimialan kannalta merkittävä mahdollisuus, koska se tarjoaa opiskelijalle luontevan väylän pelastajatutkinnosta aina ylimpään akateemiseen oppiarvoon asti.

Maisteriopinnot voidaan suorittaa myös tiettyyn sisältöteemaan keskittyvissä erityisissä maisteriohjelmassa. Opiskelijahaku ohjelmiin perustuu useimmiten alemman korkeakoulututkinnon suoritukseen, jolloin ne ovat hyvä vaihtoehto erityisesti ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden jatko-opintojen väyläksi.

Kun pelastusalan oma koulutusjärjestelmä päättyy ammattikorkeakoulu-tutkintoon, pitäisi siirtymä YAMK-tutkintoon tai esimerkiksi YAMK-tutkinnon jälkeen tiedekorkeakoulun opintoihin olla mahdollisimman kannustava, joustava ja opiskelijan uuteen tutkintoon soveltuvat aikaisemmat opinnot tunnustava. Aikaisempien opintojen hyväksilukeminen on ollut opiskelijan kannalta ”täysimääräistä” opiskelijan siirtyessä amk-tutkinnon jälkeen YAMK-opiskelijaksi. Siirtyminen on ollut jossain määrin sujuvaa myös silloin, kun henkilö jatkaa amk-tutkinnon jälkeen opintojaan erityisesti teknillisten yliopistojen koulutusohjelmiin. Joissakin teknillisissä yliopistoissa on käytössä myös erityiset insinöörihaut, eli amk-insinööreille järjestetty erityinen mahdollisuus hakea opinto-oikeutta maisteritutkintoon johtavassa soveltuvassa tekniikan koulutusohjelmassa. Muissa yliopistoissa ja korkeakouluissa aikaisempien opintojen hyväksi lukeminen toteutetaan tapauskohtaisesti suoritettujen opintojen ja uusien opintojen osaamistavoitteiden vertailun perusteella.

Ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen pedagogisissa käytännöissä on opintojen hyväksilukemisen kohdalla tapahtunut viimeisten vuosien aikana merkittävä toimintatavan muutos. On siirrytty niin sanotun Bologna prosessin myötä erityiseen AHOT-käytäntöön (Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustaminen), jolloin hyväksilukemisratkaisut perustuvat aikaisempien opintojen ohella henkilön eri tavoin osoittamaan tosiasialliseen osaamiseen. Lähtökohtana on osaamisen todentaminen riippumatta siitä, millä tavoin se on hankittu.

Työryhmän ehdotus:

Työryhmä toteaa, että pelastustoimen jatkokoulutusväylät ovat kunnossa. Työryhmä pitää erityisen arvokkaana Aalto-yliopistoon muun muassa Palosuojelurahaston avustuksen turvin perustettavaa paloprofessuuria ja sen tuomia mahdollisuuksia pelastustoimen koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseen.

6.5.10 Ammattikorkeakoulujen lainsäädännön ja rahoitusjärjestelmän muutoksesta aiheutuva selvitystyö pelastusalan ammattikorkeakoulutasoisen koulutuksen järjestämisestä

Hallitusohjelman mukaisesti ammattikorkeakoulujen rahoitusta ja hallintoa koskeva lainsäädäntö uudistetaan. Vastuu ammattikorkeakoulujen perusrahoituksesta siirretään kokonaan valtiolle ja ammattikorkeakouluista tehdään itsenäisiä oikeushenkilöitä. Ammattikorkeakoulujen toimiluvat uudistetaan korostaen toiminnan laatua ja vaikuttavuutta. Rahoitus uudistetaan tukemaan nykyistä paremmin koulutuksen tavoitteita, kuten koulutuksen läpäisyn parantamista, nopeampaa siirtymistä työelämään ja hallinnon tehostamista sekä opetuksen ja tutkimuksen laadun parantamista, kansainvälistymistä ja korkeakoulujen profiloitumista vahvuusalueilleen.

Ammattikorkeakoulutuksen oppilaitosverkkoa sopeutetaan väestökehitykseen, koulutuksen saatavuus ja sivistyksellinen yhdenvertaisuus maan kaikissa osissa turvaten. Kehittämisessä kiinnitetään erityistä huomiota henkilöstön ja opiskelijoiden osallistumiseen. Hyvää henkilöstöpolitiikkaa edistetään koko koulutusjärjestelmässä. Korkeakoulujen nykyistä toimipisteverkostoa kootaan riittävän laajoiksi, laadukkaiksi ja innovatiivisiksi osaamisympäristöiksi. Jokaisessa maakunnassa on yksi tai useampi korkeakoulu.

Uudistuksen peruslinjauksia:

- Ammattikorkeakoulut hoitavat edelleen julkista tehtävää ja käyttävät julkista valtaa eivätkä niiden perustehtävät muutu.
- Puretaan ylläpitäjäjärjestelmä. Luovutaan ammattikorkeakoulujen toimilupakäytännöstä. Jatkossa ammattikorkeakoulut luetellaan laissa. Ammattikorkeakoulujen koulutusvastuusta säädetään valtioneuvoston asetuksella.
- Ammattikorkeakoulut ovat jatkossa itsenäisiä oikeushenkilöitä. Ammattikorkeakouluille luodaan itsenäinen oikeushenkilöasema joko osakeyhtiönä tai säätiönä.

- Muutoksilla selkiytetään ammattikorkeakoulujen oikeudellista asemaa ja vahvistetaan edellytyksiä vastata nykyistä itsenäisemmin ja joustavammin työelämän, muun yhteiskunnan ja alueiden muuttuviin kehittämistarpeisiin laadukkaalla opetuksella ja tutkimus- ja kehitystyöllä.
- Ammattikorkeakoulujen nuorten koulutustarjontaa supistetaan ennakkointien perusteella vuonna 2013 noin 2 200 aloittajalla. Vähennykset kohdistuvat erityisesti kulttuurialalle ja viestintään, matkailualalle sekä tekniikan ja liikenteen koulutusosalalle. Leikkausten yksityiskohtaisemmasta kohdentamisesta ei ole vielä yksityiskohtaisia päätöksiä. Vuoteen 2015 mennessä ammattikorkeakoulujen valtion rahoitusta leikataan 51 miljoonaa euroa.
- Ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli uudistetaan ja nykyisestä kustannusidonnaisuudesta luovutaan. Perusrahoitus, tuloksellisuusrahoitus ja hankerahoitus yhdistetään valtion rahoitukseksi. Laadun ja vaikuttavuuden lisäksi rahoituksella tuetaan rakenteellista kehittämistä ja korkeakoulujen profiloitumista. Valtion rahoituksen periaatteet ammattikorkeakoulujen toimintaan ovat oikeushenkilömuodosta riippumatta samat kaikille ammattikorkeakouluille.
- Lakiehdotus ja tarvittavat säädösmuutokset valmistellaan niin, että uusi ammattikorkeakoululaki astuu voimaan 1.1.2014. Ammattikorkeakoulujen tulee valmistautua osakeyhtiön/säätiön perustamiseen tai muuttamiseen ammattikorkeakoululain tarkoittamaksi osakeyhtiöksi/säätiöksi.

Ammattikorkeakoulujen rahoitusjärjestelmän uudistamisen vaikutuksia pelastusalan koulutukseen on vaikea arvioida tyhjentävästi. Lähtökohtaisesti vaikutukset tulevat ammattikorkeakoulukohtaisten ja alakohtaisten opiskelijapaikkavähennysten kautta. Pelastusalan koulutustarjonnan näkökulmasta keskeisintä on Savonia-ammattikorkeakoulun riittävä tekniikan ja liikenteen alan koulutustarjonnan riittävyys.

Työryhmän ehdotus:

Työryhmä ehdottaa, että sisäasiainministeriö selvittää ammattikorkeakouluja koskevaan lainsäädäntöön ja rahoitusjärjestelmään suunnitteilla olevien muutosten vaikutuksen pelastusalan ammattikorkeakoulutuksen koulutuksen järjestämiseen.

6.5.11 Muun kuin päätoimisen henkilöstön koulutusjärjestelmän kehittämistarpeiden selvittäminen

Pelastuslain 57 §:n mukaan pelastustoimintaan osallistuvalla sivutoimiselta ja sopimuspalokuntaan tai vastaavaan pelastuslain mukaisen sopimuksen tehneeseen yhteisöön kuuluvalta henkilöltä vaaditaan riittävä koulutus. Pelastusopiston tehtävänä on pelastuslaissa säädetyn mukaisesti vahvistaa koulutusvaatimuksiin kuuluvien pelastustoimen kurssien opetussuunnitelmat. Toisaalta myös työturvallisuuslainsäädäntö edellyttää, että vaarallista työtä, kuten pelastustoimintaa, tekevä henkilöstö on riittävästi koulutettua tai perehdytettyä tehtäviinsä.

Pelastustoimesta annetun valtioneuvoston asetuksen 7 §:ssä säädetään pelastustoimintaan osallistuvan sivutoimisen henkilöstön ja sopimuspalokunnan henkilöstön kelpoisuudesta.

Pelastustoimesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetyn mukaisesti sammutus- ja pelastustyöhön osallistuvan tulee olla suorittanut Pelastusopiston vahvistaman opetussuunnitelman mukainen sammutustyökurssin. Pelastussukellustehtäviin osallistuvalla vaaditaan lisäksi, että hän on suorittanut tehtävän edellyttämän Pelastusopiston vahvistaman opetussuunnitelman mukaisen kurssin.

Sammutus- ja pelastustyöhön osallistuvalla sivutoimisella ja sopimuspalokunnan päälliköllä ja alipäälliköllä tulee olla suoritettuna Pelastusopiston vahvistaman opetussuunnitelman mukainen yksikönjohtajakurssi tai pelastusalan ammatillinen tutkinto. Palokunnan päällikölle on säädetty kelpoisuusvaatimukseksi pelastusalan oppilaitoksessa (vähintään) suoritettu sopimuspalokunnan päällikkökurssi, sivutoimisen teollisuuspalopäällikön peruskurssi taikka vakinaiselta henkilöstöltä edellytettävä alipäällikö- tai päällikökoulutus.

Lähes jokaisen pelastuslaitoksen alueella suurten taajamien ulkopuolella varsinaisen pelastustoiminnan toimintavalmius perustuu pääosin tai kokonaan sivutoimiseen tai vapaaehtoiseen henkilöstöön perustuviin palokuntamuotoihin.

Käytännössä pelastuslaitokset ovat toteuttaneet sivutoimisen ja vapaaehtoisen henkilöstön peruskoulutuksen joko järjestämällä sen itse niin sanottuna virkatyönä tai ostamalla kouluttajapalveluja alueelliselta pelastusalan liitolta tai Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön (SPEK) aluetoimistolta. Molemmissa järjestämistavoissa koulutuskustannukset tulevat joko suoraan tai välillisesti pelastuslaitoksen kustannettaviksi lähes täysimääräisesti. Lisäksi alueelliset pelastusliitot ja SPEK:n aluetoimistot ovat saaneet palokuntakoulustustoiminnan toimisto- ja hallintokuluihin erilaisia avustuksia tai palvelumaksuja eri rahoittajatahoilta.

Sivutoimisen ja vapaaehtoisen henkilöstön kurssien eri järjestämistavoissa kurssien johtajina ja kouluttajina toimivat henkilöt ovat pääosin oman toimensa ohella tai virkateh-

tävissään toimivaa pelastusalan ammattipäällystää, -alipäällystää tai -miehistöä. Joillakin kursseilla kouluttajatehtävissä on toiminut myös pelastusalan vapaaehtoishenkilöstöön lukeutuvia henkilöitä.

Sivutoimisen ja vapaaehtoishenkilöstön täydennyskoulutuksen keskeisin muoto on palokuntien viikkoharjoitukset. Palokuntalaisten työ- ja palokuntasopimuksista riippuen, mutta erityisesti niin sanottujen valmiuspalkuntien osalta pelastuslaitoksilla ja niiden päätoimisella henkilöstöllä on keskeinen vastuu ja tehtävä myös viikkoharjoitustoiminnan koordinoinnissa, kouluttajatehtävissä sekä kustannusvastuussa.

Sivutoimisen ja vapaaehtoisen henkilöstön kurssimuotoinen perus- ja täydennyskoulutusjärjestelmä sekä sen kehittäminen perustuvat valtaosaltaan edelleen niihin rakenteisiin ja järjestelmiin, jotka on luotu 1980- ja 1990-luvuilla. Koulutustoiminnan perusrakenteet ja opetussuunnitelmien kehittämistyö on säilytetty lähes entisellään.

1980-luvun jälkeen pelastustoimen päätoimisen henkilöstön ammatillista peruskoulutusta on kehitetty merkittävästi ja pelastustoimen järjestämistapa muuttui siirryttäessä kuntakohtaisista pelastuslaitoksista kuntien lakisääteiseen yhteistoimintaan perustuviin alueellisiin pelastuslaitoksiin. Sivutoimisen ja vapaaehtoisen henkilöstön peruskoulutuksen kustannusvastuu on edelleenkin pelastuslaitoksilla.

Pelastusopisto on kouluttanut eri ammattitutkintoihin tähtäävissä opinnoissa pelastuslaitoksiin päätoimista miehistöä, alipäällystää ja päällystää, jotka saavat ammattiopintojensa yhteydessä perusvalmiudet sivutoimisen ja vapaaehtoisen henkilöstön kouluttajatehtäviin.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestöllä ja sen edeltäjällä Suomen Palontorjuntaliitolla on ollut keskeinen rooli sivutoimisen ja vapaaehtoisen henkilöstön perus- ja täydennyskoulutusjärjestelmään liittyvässä opetussuunnitelmien, kurssipakettien, oppilasmateriaalien, kurssinjohtaja- ja kouluttajakoulutuksen tuottamisessa, kehittämisessä sekä toteuttamisessa. Tähän tehtävään SPEK on saanut vuosittain merkittävää avustusta Palosuojelurahastosta. Pääosin eri kurssien opetuspakettien laatijoina on toiminut eri pelastuslaitosten palveluksessa oleva pelastusalan ammattihenkilöstö sivutoimisesti oman toimensa ohella.

SPEK on myös ryhtynyt ”auktorisoimaan” eri peruskurssien kurssinjohtajakoulutukseen osallistuneita myöntämällä kurssinjohtajaoikeuksia määräaikaikaisina.

SPEK-konsernin toimesta tuotetut, pelastustoimintaan osallistuvalla sivutoimiselta ja sopimuspalokuntaan kuuluvalla henkilöstöltä vaadittavien kurssien opetussuunnitelmat on vahvistettu säädetyllä mukaisesti Pelastusopistossa.

Suhteessa pelastustoimintaan osallistuvan henkilöstön työtehtävien yhä kasvaviin osaamis- ja työturvallisuusvaatimuksiin julkisuudessa on esiintynyt jonkin verran ristiriitai-

sia kehittämistarpeita, joiden mukaan sivutoimisen ja vapaaehtoisen henkilöstön peruskurssien pituuksia tulisi lyhentää ja muita koulutettavien kelpoisuusvaatimuksia keventää.

Täydennyskoulutuksen osalta on myös tehty kehittämissuhteita. Täydennyskoulutusta kurssimuotoisena järjestetään hyvin vähän sen painottuessa palokuntien viikkoharjoituksiin tai muihin lyhyempiin koulutustilaisuuksiin.

Palokuntien pelastustoimintaan osallistuvan sivutoimisen ja vapaaehtoisen henkilöstön koulutusjärjestelmän rahoitus ja toteutus ovat useammalla eri tavalla järjestettyjä. Pelastusopiston rooli kurssien opetussuunnitelmien vahvistamisessa on jäänyt nykyisin tarkemmin määrittelemättä. Lisäksi koulutuksen kaikkia todellisia yhteiskunnalle aiheuttamia kokonaiskustannuksia ei ole kattavasti selvitetty.

Eri toimijatahojen vastuut ja roolit vaihtelevat lakisääteisestä velvoitteesta sopimusperusteisiin velvoitteisiin tai toimeksiantoihin. Pelastuslaitoksilla on selkeä lakisääteinen vastuu sivutoimisen ja sopimushenkilöstönsä kouluttamisesta ja Pelastusopistolla vastaavasti lakisääteinen velvoite vahvistaa pelastustoimen kurssien opetussuunnitelmat. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön roolia koulutusjärjestelmässä ei ole säädösten tasolla määritelty ja kuitenkin se kohtuullisen itsenäisesti kehittää ja ylläpitää koulutusjärjestelmää.

Pelastustoimen sivutoimisen ja sopimushenkilöstön koulutuksen järjestämistavat, opetuksen sisällön tarkempi määrittely, opetusmateriaalin tuottaminen ja sen yhtenäisyys sekä laatuvaatimukset, kouluttajakoulutuksen järjestämisperiaatteet ja -vastuut, opetussuunnitelmien laadulliset vaatimukset ja vahvistamisperusteet sekä koko järjestelmän lainsäädännölliset, hallinnolliset ja rahoituskelliset perusteet tulisi selvittää sisäasiainministeriön asettamassa erillisessä selvitystyössä.

Työryhmän ehdotus:

Työryhmä ehdottaa, että sisäasiainministeriö käynnistää hankkeen pelastustoimen vapaaehtoisen ja sivutoimisen henkilöstön koulutusjärjestelmän kehitystarpeiden selvittämiseksi.

**Liite 1:
Palosuojelurahaston erityisavustukset vuosina 2011 ja 2010 tutkimus- ja
kehittämishankkeisiin**

PALOSUOJELURAHASTON ERITYISAVUSTUKSET 2011 Tutkimus- ja kehittämis- hankkeisiin		
Hakija	Hanke	Avustus enintään, euroa
Suomen Palopäälystöliitto ry	Paloturvallisuusseurannan kehittäminen	150 000
Suomen Palopäälystöliitto ry	Pelastustoimi sosiaalisissa medioissa	113 850
Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK ry	Pelastustoimen tilinpäätös 2008 ja 2009 - varsinainen analyysivaihe	250 000
Palotutkimusraati	Paloturvallisuusprofessori	500 000
Jokilaaksojen pelastuslaitos	Tosiaikainen sähköinen kohdekortti	50 000
Kymenlaakson pelastuslaitos/ Pe- lastuslaitokset	KEJO-hanke (Pelastuslaitosten osallistumi- nen kehittämistyöhön)	96 000
Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos/ Pelastuslaitokset	Pelastustoiminnan tehostaminen moniviran- omaisyhteistyöllä 2 (Pelastuslaitosten osallis- tuminen kehittämiseen)	105 000
Päijät-Hämeen pelastuslaitos	Erehdykset ja unohdukset salliva asuinympä- ristö - maakunnallinen toimintamalli	55 584
Pelastusopisto	Monikanavareitityksen suunnittelu viran- omaiskäyttöön	85 980
Pelastusopisto (Tutkimusyksikkö)	Pelastusalan tutkijaopintojen edistäminen - jatkotutkintoapurahat 2 kpl	42 208
Pelastusopisto (Tutkimusyksikkö)	Pelastusalan tutkimusvalmiuksien edistämi- nen -kuukausittaisten seminaarien sarja pe- lastusalan henkilöstölle	5 580

Pelastusopisto (Tutkimusyksikkö)	Pelastustoimen rekisteri- ja tilastointijärjestelmien tarpeet ja toteutusmallit (ProntoX)	113 250
Liikenteen turvallisuusvirasto, Trafi	Linja-autopalojen syiden selvittäminen	55 000
Sisäasiainministeriö/pelastusosasto	Pelastuslaitosten työhyvinvoinnin kehittäminen	108 000
Teknologian tutkimuskeskus VTT	Pelastustoimen vasteen simulointi suuronnettomuuksissa lisähanke	25 000
Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes	Sähköpalotutkijakoulutus 2011-2012	28 150
Työterveyslaitos, Sirpa Lusa	FireFit - Pelastajien hyvä fyysisen toimintakyvyn arviointikäytäntö - kehittämisvaihe III	146 934
VTT	Pelastustoimen vasteen simulointi suuronnettomuuksissa	47 000
VTT	Tulipalojen aikaisen poistumisen ja pelastamisen ääritilanteita - TULPPA	60 000
Katajamäki Juhani	Suomen palokuntien alkuhistoria - kirjaan tuleva artikkeli	1 000
Tampereen tekn. yliopisto/Rakennustekniikan laitos/Palolaboratorio	Tulisijojen ja kevythormien paloturvallisuus	57 000
Finavia Oy	Lentomatikustajien turvallisuushanke (MATU-4)	10 000
YHTEENSÄ		2 105 536
PALOSUOJELURAHASTON ERITYISAVUSTUKSET 2010 Tutkimus- ja kehittämishankkeisiin		
Hakija	Hanke	Avustus enintään, euroa
Suomen Palopäällystöliitto ry	Aluepelastuslaitosten perehdyttämisprosessin ja -käytäntöjen kehittämishanke	8 050
Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö	Turvallisuuskulttuurin jalkauttaminen vastaanottokeskuksiin ja maahanmuuttajille -hanke	80 000

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö	Vaikuttavuustavoitteiden saavuttaminen keskusjärjestöpalveluita tehostamalla	43 050
Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö	Työpaikan paloturvallisuus, valtakunnallinen koulutusmalli ja opetusaineisto	95 000
Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö	Yritysten paloturvallisuuden ja pelastustoiminnan auditointikriteeristö	13 870
Suomen Sopimuspalokuntien liitto ry	Palokuntien sopimusjärjestelmän kehittäminen -hanke	52 620
Helsingin kaupungin pelastuslaitos	Turvallisuuskulttuuria kehittävä valvonta II	177 600
Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö ry	Pelastustoimen konsernitilinpäätös 2008 ja 2009 -hanke	50 000
Keski-Uudenmaan pelastuslaitos	Väestöhälytintjärjestelmän standardisointi	14 000
Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos	Pelastustoiminnan tehostaminen moniviranomaisyhteistyöllä -hanke	115 000
Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos	Paloasemien tarpeet ja sijainti 2030	5 000
Pelastusopisto	Tulipysäkki - koordinaatio ja tutkimus - jatkohanke	210 000
Pelastusopisto	Häkä asuintaloissa - hanke	69 066
Pelastusopisto	Asuinalueuokituksen käyttömahdollisuudet pelastustoimen riskianalyyseissä	38 250
Liikenteen turvallisuusvirasto TraFi	Linja-autopalojen syiden selvittämishanke	36 620
Sisäasianministeriö Pelastusosasto	Palokuolemien ehkäisykeinojen vaikuttavuuden arviointi jatkohanke	64 150
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos	Tulipalojen aiheuttamien terveyshaittojen kustannukset	127 553
TTS Tutkimus	Hakelämmityksen paloturvallisuuden parantaminen maataloilla -hanke	35 000
VTT	Korkeiden rakennusten suunnitteluperusteet	50 000

Autero Anniina	Tuloksellisuuskohereksi suomalaisessa paloturvallisuuspolitiikassa - väitöstutkimuksen tekemiseen	31 983
Mankkinen Teija	Palomiestyön ammatti-indentiteetin erityisyyden rakentaminen - väitöstutkimuksen loppuunsaattamiseen	9 000
Aalto-yliopiston teknillinen korkeakoulu	Turvallisuus rakennetun ympäristön suunnittelussa -tiedon kokoaminen ja käsikirjan rakentaminen verkkoon	10 000
Tampereen yliopisto, taloustieteiden laitos	Pelastustoimen alueellistamisen ja ympäristömuutosten vaikutukset, seurantatutkimukseen 3.	77 000
Turun kauppakorkeakoulu	Kustannuslaskennan nykytila, erityisesti henkilöresurssien kohdentuminen pelastustoimessa -hanke	23 700
Turun yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta	Läpivirtaustutkimus tulella tehdyistä tuhoista, törkeistä vahingonteoista ja petoksista	127 750
Turun yliopisto, Turun kauppakorkeakoulu, Porin yksikkö	Pelastustoimen tilinpäätös -hanke, tilinpäätös- ja kustannusanalyysi	28 700
Yhteensä		1 592 962